

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ:

ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ: ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ,
ΙΣΤΟΡΙΑ, ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ

Διπλωματική εργασία

«Περιορισμοί και προκλήσεις στην αγωνιστική πορεία
των γυναικών. Η περίπτωση της ερασιτεχνικής
πετοσφαίρισης στην Κεντρική Μακεδονία»

ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Πατεράκη Μιμήνα

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2024

© ΕΑΠ, 2024 Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

«Περιορισμοί και προκλήσεις στην αγωνιστική πορεία
των γυναικών. Η περίπτωση της ερασιτεχνικής
πετοσφαίρισης στην Κεντρική Μακεδονία»

Σταυρόπουλος Ιωάννης

Επιτροπή επίβλεψης Διπλωματικής εργασίας.

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Πατεράκη Μιμήνα Μέλος ΣΕΠ.

Α Συν- επιβλέπουσα καθηγήτρια: Πατρικίου Αλεξάνδρα, Μέλος ΔΕΠ
Πανεπιστημίου Πατρών.

Β Συν- επιβλέπων καθηγητής: Αλμπανίδης Ευάγγελος, Μέλος ΔΕΠ.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΙΟΥΝΙΟΣ, 2024

Αφιερωμένη στη Τζένη και τη Λαμπρινή μου που είναι πάντα κοντά μου. Αφιερωμένη στον πατέρα, τη μητέρα και τον αδελφό μου. Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια κ. Μιμήνα Πατεράκη για την ακούραστη επιστημονική της καθοδήγηση, την υπομονή, τις συμβουλές και την ενθάρρυνσή της σε όλη τη διάρκεια εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας.

Περίληψη

Οι έμφυλες ταυτότητες, ο διαχωρισμός του κοινωνικού από το βιολογικό φύλο και οι κοινωνικοί ρόλοι που προκύπτουν για τα δύο φύλα μέσα στον μικρόκοσμο της κάθε κοινωνίας, είναι αντικείμενα που έχουν μελετηθεί από πολλούς ερευνητές. Η περιορισμένη όμως έρευνα για την γυναικεία πετοσφαίριση και πως αυτή συνδέεται με κοινωνικούς περιορισμούς, ιδιαίτερα μετά την ηλικία των 18 όπου οι κοινωνικές υποχρεώσεις αυξάνονται και μπαίνουν στο δρόμο, ήταν το ερέθισμα για την συγκεκριμένη έρευνα. Η περιοχή της κεντρικής Μακεδονίας όπου έλαβε χώρα η έρευνα, περιλαμβάνει ένα πολύ μεγάλο μέρος της ελληνικής πετοσφαίρισης καθώς σε αυτή συγκαταλέγεται ο νομός Θεσσαλονίκης όπου η ανάπτυξη του αθλήματος είναι πολύ μεγάλη, καθώς και 8 ακόμη νομοί κοντά στη Θεσσαλονίκη, οι οποίοι παρόλες τις δυσκολίες της περιφέρειας, τροφοδοτούν διαρκώς με αθλητές τις ομάδες των μεγάλων πόλεων. Ο σκοπός της έρευνας είναι να αναδείξει τους φραγμούς που συναντούν στη ζωή και οδηγούν μια αθλήτρια να εγκαταλείψει την πετοσφαίριση, αλλά και τα κίνητρα που χρειάζονται οι αθλήτριες έτσι ώστε να συνεχίζουν την αγωνιστική τους πορεία, παρά τις δυσκολίες που συναντούν. Για να γίνει μια σε βάθος κατανόηση της πραγματικότητας για το συγκεκριμένο ζήτημα, έγινε μια προσπάθεια διείσδυσης στις εμπειρίες και τα συναισθήματα κοριτσιών τα οποία έχουν αποσυρθεί από τα γήπεδα. Για τη συλλογή των δεδομένων διανεμήθηκε ερωτηματολόγιο ανοικτών ερωτήσεων σε πρώην αθλήτριες πετοσφαίρισης, οι οποίες είχαν αγωνιστεί στην ένωση της Ε.ΠΕ.Σ.Θ που αφορά την πόλη της Θεσσαλονίκης και την ένωση της Ε.Σ.ΠΕ.Μ η οποία περιλαμβάνει οκτώ άλλους νομούς της Κεντρικής Μακεδονίας. Τα κυριότερα σημεία στα οποία συγκλίνουν οι περισσότερες απαντήσεις και ο προβληματισμός που προκύπτει από αυτό, είναι πως η δημιουργία οικογένειας, η εργασία αλλά και η έλλειψη κινήτρων από την πολιτεία οδηγούν στην αποχώρηση από την ενεργό δράση.

Λέξεις – κλειδιά: Πετοσφαίριση, αθλήτριες, έμφυλες διακρίσεις, κίνητρα, φραγμοί.

Limitations and challenges in the competitive course of women. The case of amateur volleyball in Central Macedonia.

Ioannis Stavropoulos

Abstract:

Gender identities, the separation between social and biological gender and the social roles that occur for both genders inside the microcosm of every society, are the objects that has been studied by a lot of researchers. The limited survey though about women's volleyball and how it is connected with social limitations, especially after the age of 18, when the social obligations are increasing and get in the way, became the stimulus for this specific survey. The region of Central Macedonia where this survey took place, involves a large part of Greek Volleyball, while in which is included the district of Thessaloniki where the development of this sport is significant, as well as 8 more regions near Thessaloniki, which despite the small region's obstacles, they constantly purvey a lot of athletes, to the big city's clubs. The goal of this survey is to point out the barriers that come across in life which compel female volleyball players to abandon volleyball, as well as the motivations that female athletes need in order to keep playing despite the obstacles that come across. In order to be an in-depth understanding, about what is really happening concerning this issue, an effort was made to get an insight into the experiences and feelings of the girls, which are no longer in volleyball courts. In order to collect the data, an open-ended questionnaire was shared to former volleyball female players, who had been playing for volleyball organization E.P.E.S.TH. , concerning the city of Thessaloniki as well as in E.S.P.E.M. , that includes eight districts of Central Macedonia. The main points in which most of the answers converge and the concern that goes with it, is that starting a family, having a job and the lack of incentives given by the State, lead to withdrawal from the active sport.

Keywords: Volleyball, athletes, gender discriminations, motivations, barriers.

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη.....	v
Abstract:.....	vi
Πίνακας περιεχομένων	vii
Κατάλογος Γραφημάτων.....	ix
Συντομογραφίες και Ακρωνύμια	ix
Εισαγωγή.....	1
1.1. Σκοπός της μελέτης.	3
1.2. Οριοθέτηση έρευνας.	4
1.3. Ιστορικό και θεωρητικό πλαίσιο	4
1.3.1. Εννοιολογικοί προσδιορισμοί.	4
1.3.2. Ιστορικό πλαίσιο.	5
1.3.3. Διαφορά συμμετοχής γυναικών και ανδρών στην Πετοσφαίριση.	7
1.3.4. Μητρώο Αθλητικών Σωματείων.....	8
1.4. Θεωρητικό πλαίσιο.....	9
1.4.1. Η θεωρία του Bourdieu για την έξη.	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Βιβλιογραφική ανασκόπηση ερευνών για την Πετοσφαίριση και τον γυναικείο αθλητισμό.	11
2.1. Η Πετοσφαίριση στον κόσμο.....	11
2.2. Σύνοψη ερευνών για τον αθλητισμό και την Πετοσφαίριση για τις γυναίκες σε διάφορες χώρες του κόσμου.....	12
2.3. Αποτελέσματα ερευνών σε διάφορες χώρες του κόσμου.	13
2.4 Περιορισμοί και προκλήσεις στην αγωνιστική Πετοσφαίριση.	15
2.4.1. Έμφυλη διάσταση του αθλητισμού.	15
2.4.2. Μία προσωπική εμπειρία.....	18
2.4.3. Η πανδημία του Covid-19 και οι επιπτώσεις στον αθλητισμό και την Πετοσφαίριση.....	19
2.5. Προκλήσεις.....	20
2.5.1. Η αγάπη για το άθλημα.....	21
2.5.2. Η εικόνα του σώματος.	24
3. Μεθοδολογία της έρευνας.	25
3.1. Σχεδιασμός της ερευνητικής διαδικασίας.....	25
3.2. Δεοντολογία της έρευνας.	27
3.3. Επικοινωνία με τις 2 ενώσεις.	28

3.3.1. Συνοπτικά στοιχεία της ιστορίας της ένωσης.....	28
3.3.2. Συμμετοχές ομάδων στα πρωταθλήματα της Ε.ΠΕ.Σ.Θ.....	29
3.4. Ένωση Σωματείων Πετοσφαίρισης Μακεδονίας – Ε.Σ.ΠΕ.Μ.....	29
3.5. Προσέγγιση των συνομιλητριών.....	31
3.6. Προσδιορισμός συνομιλητών.....	31
4. Ανάλυση και ερμηνεία των ερευνητικών δεδομένων.....	32
4.4.1. Ποιοι ήταν οι λόγοι για τους οποίους επιλέξατε να ασχοληθείτε με την πετοσφαίριση;.....	32
4.4.2. Με ποιους τρόπους πιστεύετε ότι έχει επηρεάσει η πετοσφαίριση τη ζωή σας;.....	39
4.4.3. Στην περιοχή/περιφέρειά σας, δίνονται οικονομικά κίνητρα ώστε να ασχοληθεί κάποια/ος επαγγελματικά με την πετοσφαίριση;.....	44
4.4.4. Περιγράψτε τη διακύμανση των οικονομικών σας απολαβών κατά τις περιόδους α. 2004-2014 και β. 2014-σήμερα.....	45
4.4.5. Είχατε οικονομικά οφέλη κατά τη διάρκεια της αγωνιστικής σας πορείας;.....	46
4.4.6. Έχετε αγωνιστεί σε ομάδες άλλων περιοχών της Ελλάδας και αν ναι διαπιστώσατε ομοιότητες ή διαφορές ως προς τα οικονομικά οφέλη με αθλήτριες άλλων περιοχών;.....	46
4.4.7. Μπορούσατε να ζήσετε από τις απολαβές αυτές;.....	48
4.4.8. Τι άλλο πιστεύετε πως θα σας προκαλούσε να συνεχίσετε την αγωνιστική σας δράση;.....	49
4.4.9. Πως επηρέασε το σώμα σας την αθλητική σας πορεία; Είχατε θετικές ή αρνητικές αντιδράσεις από την κερκίδα; Πως σας επηρέασε αυτό;.....	53
4.5.1. Σε ποια ηλικία σταματήσατε την αγωνιστική σας πορεία; Ποιοι ήταν οι κυριότεροι λόγοι για αυτή σας τη διακοπή;.....	56
4.5.2. Με ποιους τρόπους αντέδρασε ο κοινωνικός σας περίγυρος στην επιλογή σας αυτή;.....	58
4.5.3. Με ποιους τρόπους επηρεάστηκε η κοινωνική σας ζωή μετά από αυτή την επιλογή σας;.....	59
4.5.4. Αν μπορούσατε εσείς να σχεδιάσετε την αγωνιστική πορεία άλλων γυναικών με βάση τη δική σας εμπειρία τι θα κάνατε;.....	60
4.5.5. Ποια εμπόδια πιστεύετε πως αντιμετωπίζει μια γυναίκα στην καριέρα της;.....	62
4.5.6. Με ποιους τρόπους αντιδρούσε ο κοινωνικός σας περίγυρος σε αυτή σας τη δραστηριότητα; (γονείς, σύντροφος, φίλοι, συνάδελφοι).	64
4.5.7. Με ποιους τρόπους η πολιτεία και τα ΜΜΕ μπορούν να υποστηρίξουν την πετοσφαίριση στην Ελλάδα.....	65
5. Σύνοψη απαντήσεων.....	70
5.1. Οικογένεια, Εργασία vs Αγωνιστικός Αθλητισμός.....	70
5.2. Μπαίνοντας και βγαίνοντας από το παιχνίδι. Κοινωνικότητα και πληγές.....	72

6. Συμπεράσματα έρευνας.....	75
6.1. Προτάσεις για μελλοντική έρευνα.....	77
Βιβλιογραφία.....	78
Ηλεκτρονικές πηγές.....	80
Παράρτημα Α : Ερωτηματολόγιο.....	82

Κατάλογος Γραφημάτων

Γράφημα 4.2.4. Ερώτημα 4. Στην περιοχή/περιφέρειά σας, δίνονται οικονομικά κίνητρα ώστε να ασχοληθεί κάποια/ος επαγγελματικά με την πετοσφαίριση;.....	44
Γράφημα 4.4.5. Ερώτημα 6. Είχατε οικονομικά οφέλη κατά τη διάρκεια της αγωνιστικής σας πορείας;.....	47
Γράφημα 4.4.6. Ερώτημα 7. Έχετε αγωνιστεί σε ομάδες άλλων περιοχών της Ελλάδας και αν ναι διαπιστώσατε ομοιότητες ή διαφορές ως προς τα οικονομικά οφέλη με άλλων αθλήτριες περιοχών;.....	49
Γράφημα 4.4.7. Ερώτημα 8. Μπορούσατε να ζήσετε από τις απολαβές αυτές;.....	51
Γράφημα 4.5.2. Με ποιους τρόπους αντέδρασε ο κοινωνικός σας περίγυρος στην επιλογή σας αυτή;.....	60

Συντομογραφίες και Ακρωνύμια

ΕΠΕΣΘ – Ένωση Πετοσφαιρικών Σωματείων Θεσσαλονίκης
ΕΣΠΕΜ – Ένωση Σωματείων Πετοσφαίρισης Μακεδονίας
ΜΜΕ – Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
ΠΑ.Σ.Α.Π. - Πανελλήνιος Σύνδεσμος Αμειβομένων Πετοσφαιριστών
Σ.Ε.Γ.Α.Σ. – Σύνδεσμος Ελληνικών Γυμναστικών και Αθλητικών Σωματείων
Ε.Ο.ΠΕ. – Ελληνική Ομοσπονδία Πετοσφαίρισης

Ε.Ο.ΑΠ - Ελληνική Ομοσπονδία Αθλοπαιδιών
Σ.Ε.Φ.Α.Α. – Σχολή Επιστημών Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού
Χ.Α.Ν.Θ. – Χριστιανική Αδελφότητα Νέων Θεσσαλονίκης
Μ.Α.Σ. – Μορφωτικός Αθλητικός Σύλλογος
Μ.Γ.Σ. – Μορφωτικός Γυμναστικός Σύλλογος
Α.Σ. – Αθλητικό Σωματείο
Β.Α.Ο. – Βυζαντινός Αθλητικός Όμιλος
Α.Μ.Ο. – Αθλητικός Μορφωτικός Όμιλος
Μ.Α.Ο. – Μορφωτικός Αθλητικός Όμιλος
Κ.Α.Σ.Θ. – Καλαθοσφαιρικός Αθλητικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης
Γ.Σ. – Γυμναστικός Σύλλογος
Α.Ο. – Αθλητικός Όμιλος
Α.Π.Σ. – Αθλητικός Προσφυγικός Σύλλογος
Π.Α.Ο.Κ. – Πανθεσσαλονίκειος Αθλητικός Όμιλος Κωνσταντινουπολιτών
Π.Α.Σ. – Ποδοσφαιρικός Αθλητικός Σύλλογος
Α.Π.Ο. – Αθλητικός Ποδοσφαιρικός Όμιλος
Μ.Ε.Ν.Τ. – Μορφωτική Ένωση Νεολαίας Τούμπας
Ε.Σ.Π.Α.Α.Α. - Ένωση Σωματείων Αθηνών και Ανατολικής Αττικής
Γ.Γ.Α. – Γενική Γραμματεία Αθλητισμού
Ο.Π.Α.Θ. – Όμιλος Πετοσφαίρισης Ανατολικής Θεσσαλονίκης
Γ.Α.Σ. – Γυμναστικός Αθλητικός Σύλλογος
Π.Α.Σ. – Πολιτιστικός Αθλητικός Σύλλογος
Φ.Σ. – Φίλαθλο Σωματείο

Εισαγωγή

Ο αθλητισμός έχει χαρακτηριστεί ως μία μορφή κοινωνικής αλληλεπίδρασης και ως ένας χώρος στον οποίο τα υποκείμενα, δηλαδή οι αθλητές, συγκροτούν ταυτότητες και συνδέονται με ανθρώπους από διαφορετικά πεδία και κοινωνικά στρώματα. Ο αθλητισμός ως δραστηριότητα του ελεύθερου χρόνου, αφορά άνδρες και γυναίκες ανεξαρτήτου ηλικίας και είναι μία κοινωνική παράμετρος την οποία δεν μπορεί να παραβλέψει κανένας ερευνητής ο οποίος προσπαθεί να μελετήσει μια κοινωνία. Είναι σημαντικό μέρος αυτής, δημιουργός και αποδέκτης κοινωνικών δρώμενων και αποτελεί μέρος του κοινωνικού περιβάλλοντος και όχι κάτι ξεχωριστό από αυτό. 'Ο αθλητισμός συνιστά ένα σύνθετο κοινωνικό φαινόμενο και η μελέτη του μας επιτρέπει να διερευνήσουμε όψεις της κοινωνικής οργάνωσης των σύγχρονων κοινωνιών και της χρήσης ενός κοινωνικού χρόνου αφιερωμένου στα σπορ, τη γυμναστική και τη σωματική άσκηση''(Ζαϊμάκης,2015:89). Στην Ελλάδα, ο γυναικείος αθλητισμός και η ένταξή του δίπλα στον ανδρικό, ακολούθησε μια αργή και μακρόσυρτη διαδικασία. Σύμφωνα με τον Αλμπανίδη (2004), 'η ενασχόληση των γυναικών με τα αθλήματα παρέμεινε περιθωριακή στην ελληνική κοινωνία μέχρι και τα τέλη της δεκαετίας του 1960. Κυρίαρχες αθλητικές δραστηριότητες των γυναικών αρχικά ήταν ο στίβος, το τένις, η κολύμβηση και αργότερα το βόλλευ''(σελ.347). Έχει αποτελέσει αντικείμενο έρευνας από διάφορους ερευνητές, καθώς αθλητισμός και γυναίκα, συμπορεύτηκαν δειλά δειλά, σχεδόν παράλληλα με την κοινωνική της θέση. Βέβαια κατά τον 20^ο και ιδιαίτερα τον 21^ο αιώνα η συμμετοχή των γυναικών στον αθλητισμό αυξήθηκε σημαντικά και οι γυναίκες διεκδικούν την θέση τους και σε ότι είναι γύρω από αυτόν. Η ανεξάρτητη, σε σχέση με προγενέστερες δεκαετίες, σήμερα γυναίκα, αλλάζει την εικόνα της και επιδεικνύει διάφορες φυσικές ιδιότητες και κουράγιο. Όμως, εμπόδιο σε αυτή την προσπάθεια έχουν σταθεί κατά καιρούς πολλές κοινωνικές διακρίσεις που γίνονται εις βάρος των γυναικών και εκδηλώνονται με διάφορες μορφές. Στην παρούσα μελέτη με βάση τη βιβλιογραφική ανασκόπηση και τη χρήση

ερωτηματολογίων ερευνήθηκαν οι κοινωνικοί, πολιτιστικοί και οικονομικοί παράγοντες, οι οποίοι επηρεάζουν τη συμμετοχή ή την αποχή των γυναικών από το άθλημα της πετοσφαίρισης. Ο στόχος της πρωτογενούς έρευνας ήταν ο εντοπισμός αυτών των παραγόντων μέσα από τις προσωπικές εμπειρίες των συνεντευξιαζόμενων πρώην πετοσφαιριστριών.

Η αρχική σκέψη και αυτό που με ώθησε να εκπονήσω διπλωματική εργασία με θέμα την πετοσφαίριση γυναικών, είναι το γεγονός πως δραστηριοποιούμαι στον συγκεκριμένο χώρο στην κεντρική Μακεδονία τα τελευταία 20 χρόνια. Σε αυτή τη σχετικά μακρά περίοδο έχω συναντήσει ανθρώπους που βοήθησαν αλλά και εμπόδια τα οποία είχαν σχέση με κοινωνικά δεδομένα. Για παράδειγμα, η ανισότητα αναφορικά με την προβολή και αναγνώριση, μεταξύ της πετοσφαίρισης και άλλων δημοφιλέστερων σπορ, για την οποία θα γίνει λόγος παρακάτω, ήταν το έναυσμα τόσο για την απόφασή μου να ασχοληθώ με την πετοσφαίριση προ 20ετίας, όσο και να αναδείξω μέσω της έρευνας αυτής της εργασίας, όλα αυτά με τα οποία έχουν έρθει αντιμέτωποι και άλλοι προπονητές αλλά και αθλήτριες αυτού του σπορ.

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να κάνω μια σύντομη αναφορά σε μια προσωπική εμπειρία. Ζω και εργάζομαι ως προπονητής πετοσφαίρισης στα Κουφάλια, μια κωμόπολη του νομού Θεσσαλονίκης. Είναι μια περιοχή στην οποία καλλιεργούνται διάφορα σπορ, όπως το ποδόσφαιρο, το μπάσκετ, ο κλασικός αθλητισμός και άλλα. Το ξεκίνημα της ενασχόλησής μου με το σπορ, συνέβη το 2004 όπου και είχα προσεγγίσει τον τοπικό αθλητικό σύλλογο Γ.Α.Σ. ΚΟΥΦΑΛΙΩΝ, ο οποίος μέχρι εκείνη την ημέρα καλλιεργούσε μόνο μπάσκετ και κλασικό αθλητισμό. Η αρχική αντίδραση της διοίκησης του συλλόγου όταν τους εξέφρασα την επιθυμία να ιδρύσουμε τμήμα πετοσφαίρισης, ήταν διστακτική και μάλλον αρνητική. Μου είπαν πως θα το σκεφτούν και μου απαντήσουν σε λίγες ημέρες. Μετά από μία εβδομάδα περίπου με πλησίασε ο γραμματέας του συλλόγου και μου είπε 'Γιάννη ξεκίνα το'. Η βοήθεια του συλλόγου στο ξεκίνημα ενός εντελώς καινούργιου τμήματος για την περιοχή, περιορίστηκε μόνο στην παραπάνω φράση. Η προσοχή τους τότε ήταν στραμμένη αποκλειστικά στο τμήμα του μπάσκετ και σχεδόν καθόλου στο τμήμα του κλασικού αθλητισμού το οποίο μάλιστα παρουσίαζε σημαντικές επιτυχίες, με συχνές και καλές παρουσίες στα πανελλήνια πρωταθλήματα στίβου. Έπρεπε λοιπόν να στήσω μόνος μου το τμήμα,

καθώς το βόλλευ δεν ήταν δημοφιλές σπορ στην περιοχή και δεν είχε ασχοληθεί ποτέ κανείς. Το εγχείρημα για ένα νέο καθηγητή φυσικής αγωγής όπως ήμουν τότε, ήταν δύσκολο καθώς έπρεπε να βρεθεί η απαραίτητη υλικοτεχνική υποδομή και φυσικά παιδιά για να δημιουργηθούν τμήματα. Στράφηκα σε συναδέλφους που εργάζονταν στα τέσσερα δημοτικά σχολεία των Κουφαλίων ώστε να βοηθήσουν στην ενημέρωση των μαθητών τους σχετικά με το νέο τμήμα που επρόκειτο να ιδρυθεί. Η ανταπόκριση από τους συναδέλφους γυμναστές ήταν θετική και ακόμη μεγαλύτερη από τα παιδιά και κυρίως τα γυναίκες οι οποίες όπως αποδείχθηκε ήθελαν ένα άθλημα χωρίς σωματική επαφή, όπως το μπάσκετ και με "λιγότερο τρέξιμο" από τον στίβο. Έτσι λοιπόν δημιουργήθηκε το τμήμα της πετοσφαίρισης το οποίο έλαβε την προσοχή της διοίκησης μόνο όταν εμφανίστηκαν οι πρώτες αγωνιστικές διακρίσεις, ενώ το δημοφιλές μπάσκετ έπαιρνε πάντα την μερίδα του λέοντος, από την προσοχή και φροντίδα της διοίκησης, ασχέτως αν είχε διακρίσεις ή όχι. Ένα ακόμη σημαντικό στοιχείο αυτής της αναφοράς, είναι το γεγονός πως το τμήμα των αγοριών κράτησε μόνο μία χρονιά καθώς όλα αυτά τα αγόρια είχαν το βόλλευ ως δεύτερο άθλημα, καθώς ήταν όλοι αθλητές του ποδοσφαίρου και του μπάσκετ. Έτσι το τμήμα πορεύτηκε έκτοτε μόνο με γυναίκες. Μέσα από αυτή μου την εμπειρία, συνειδητοποίησα πως οι κοινωνίες δεν αλλάζουν εύκολα, ενώ οι ανισότητες υπάρχουν και ή τις αποδέχεσαι ή παλεύεις για να τις αντιστρέψεις.

1.1. Σκοπός της μελέτης.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι αφενός η ανάδειξη των κοινωνικών φραγμών που οδηγούν μια αθλήτρια της πετοσφαίρισης στην αποχώρηση από την ενεργό δράση και αφετέρου των πιθανών προκλήσεων που θα μπορούσαν να την παρακινήσουν θετικά, ώστε αυτή να παραμείνει στο άθλημα, ανεξάρτητα από τα εμπόδια και τις δυσκολίες της καθημερινής ζωής. Ένας ακόμη στόχος είναι και η ανάδειξη των ανισοτήτων που υπάρχει ανάμεσα στα δύο φύλα στον αθλητισμό αλλά και ανάμεσα στα σπορ, όπως επίσης και η ανάδειξη των διαφορών που συναντώνται ανάμεσα στην πόλη και τις μικρότερες πληθυσμιακά περιοχές, αναφορικά με τα κίνητρα, οικονομικά κυρίως, των αθλητριών.

1.2. Οριοθέτηση έρευνας.

Η περιοχή της κεντρικής Μακεδονίας όπου έγινε η έρευνα, περιλαμβάνει ένα πολύ μεγάλο μέρος της ελληνικής πετοσφαίρισης καθώς περιλαμβάνει τόσο το νομό Θεσσαλονίκης όπου η ανάπτυξη και καλλιέργεια του αθλήματος είναι πολύ μεγάλη, όσο και στους γύρω νομούς οι οποίοι συχνά τροφοδοτούν με αθλητές τις ομάδες των μεγάλων πόλεων. Στη συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή υπάρχουν δύο μεγάλες ενώσεις της πετοσφαίρισης, η μεγαλύτερη εκ των οποίων είναι η ένωση σωματείων πετοσφαίρισης Μακεδονίας, η οποία θα αναφέρεται για χάρη συντομίας με τα αρχικά της, ως Ε.Σ.ΠΕ.Μ, η οποία περιλαμβάνει οκτώ νομούς της κεντρικής Μακεδονίας. Η άλλη είναι η ένωση πετοσφαιρικών σωματείων Θεσσαλονίκης, η οποία θα αναφέρεται ως Ε.ΠΕ.Σ.Θ. και η οποία περιλαμβάνει τους νομούς Θεσσαλονίκης και Χαλκιδικής, στα πρωταθλήματα της οποίας συμμετέχει μεγάλος αριθμός σωματείων.

Η μελέτη επικεντρώθηκε σε αθλήτριες πετοσφαίρισης που αγωνίστηκαν κυρίως στην κεντρική Μακεδονία, αλλά και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας και οι οποίες είναι πλέον ανενεργές. Οι αθλήτριες αυτές μου μετέφεραν τις προσωπικές τους εμπειρίες και βιώματα μέσα από τα γήπεδα που αγωνίστηκαν, αλλά και τις κοινωνικές παραμέτρους που επηρέασαν τη ζωή τους τόσο μέσα στο γήπεδο, όσο και έξω από αυτό. Η χρονική περίοδος μέσα στην οποία αγωνίστηκαν οι συγκεκριμένες αθλήτριες, είναι από το 1980 έως και το 2023, όπου και αποσύρθηκε η τελευταία ερωτηθείσα. Η πρωτογενής έρευνα βασίστηκε σε ανοικτού τύπου ερωτηματολόγια, από τα οποία συλλέχθηκαν πληροφορίες, εμπειρίες και συναισθήματα των αθλητριών, τα οποία φώτισαν κάποιες πτυχές της πραγματικότητας σχετικά με την πετοσφαίριση στην κεντρική Μακεδονία.

1.3. Ιστορικό και θεωρητικό πλαίσιο

1.3.1. Εννοιολογικοί προσδιορισμοί.

Ο αθλητισμός έχει χαρακτηριστεί από τους κοινωνιολόγους και ανθρωπολόγους, ως μια δραστηριότητα του ελεύθερου χρόνου. Ο όρος ελεύθερος χρόνος ήσχόλη αποδόθηκε όταν οι ανθρωπολόγοι θέλησαν να διακρίνουν τον χρόνο που μεσολαβεί ανάμεσα στην εργασία και την βραδινή ανάπαυση. Ο χρόνος της εργασίας, καθώς αυτή ήταν και είναι η απαραίτητη για την επιβίωση του ανθρώπου προϋπόθεση, πάντοτε

έθετε και συνεχίζει να καθορίζει τον ελεύθερο χρόνο των ανθρώπων κατά τη διάρκεια της ημέρας. Η συνεχής πάλη του ανθρώπου στον αγώνα της επιβίωσης, τον αναγκάζει να εργάζεται καθημερινά, σε εργασία όχι πάντα ιδανική, αλλά συχνά και σε περιβάλλον το οποίο δεν είναι ευχάριστο, με άγχος και κόπωση σωματική και ψυχολογική.

Το έθος του καθήκοντος, της εργασίας και της αποταμίευσης» αποτελεί πράγματι τον πυρήνα του νέου συστήματος αξιών που κυριαρχεί στην Ευρώπη του 19^{ου} και του μισού 20^{ου} αιώνα. Συνεπώς ο εργάσιμος χρόνος επιβάλλεται ως ο πρωταρχικός ρυθμιστής όλων των άλλων χρήσεων του χρόνου. (Κουλούρη,1997,σελ:35).

Όλα αυτά οδήγησαν τον άνθρωπο σε αναζήτηση δραστηριοτήτων οι οποίες τον ξεκουράζουν ψυχικά από τους εξοντωτικούς ρυθμούς της καθημερινότητας και το άγχος της βιοπάλης. Τα σπορ λοιπόν αναδύθηκαν ως μια μορφή κοινωνικότητας και εξελίχθηκαν ως μέσο σωματικής υγείας, αλλά και ψυχικής θεραπείας από την πίεση της εργασίας. Συνεπώς ο αθλητισμός ως δραστηριότητα του ελεύθερου χρόνου, αφορά ανθρώπους που δεν έχουν ενηλικιωθεί ακόμη, αλλά και εργαζόμενους ενήλικες και των δύο φύλων. Τι ισχύει όμως στην πράξη όταν γίνεται λόγος για ανδρικό και γυναικείο αθλητισμό; Τα δεδομένα για τα δύο φύλα είναι τα ίδια ή οι κοινωνίες ανά τον κόσμο και της Ελλάδας αντιμετωπίζουν με διαφορετικά κριτήρια το θέμα του αθλητισμού ανάμεσα στα δύο φύλα;

1.3.2. Ιστορικό πλαίσιο.

Ο αθλητισμός στην Ελλάδα είναι μια δραστηριότητα η οποία παρουσιάζει σημαντικές διακρίσεις και διαφοροποιήσεις ανάμεσα στα δύο φύλα. Ή έμφυλη διαφοροποίηση αναδείχθηκε ως η γενεσιουργός αιτία δημιουργίας διαφορετικών προσδοκιών στο κοινωνικό περιβάλλον όσον αφορά τον άντρα αθλητή και τη γυναίκα αθλήτρια . . . την κοινωνική σημαντικότητα των επιδόσεων των δύο φύλων'' (Καμπερίδου,2009:8). Ο αθλητισμός είναι ένας τομέας που στην Ελλάδα και όχι μόνο, κυριαρχούν οι άνδρες, ενώ το θέμα της ισότητας των δύο φύλων παρεμποδίζεται από τις κοινωνικές αντιλήψεις περί θηλυκότητας και αρρενωπότητας και οι οποίες συνδυάζουν τον αθλητισμό με ''ανδρικά'' χαρακτηριστικά όπως η δύναμη, η αντοχή και άλλα. Μία από αυτές τις ανισότητες είναι το θέμα των οικονομικών απολαβών όπου οι διαφορές είναι

μεγάλες, με τους άνδρες να αμείβονται καλύτερα. Όταν γίνεται λόγος για επαγγελματικό αθλητισμό στην Ελλάδα, αυτό αφορά ορισμένα μόνο σπορ, συγκεκριμένων κατηγοριών και πάντα ανδρικών. Ο γυναικείος αθλητισμός στην Ελλάδα κινείται στο επίπεδο του ερασιτεχνισμού παρόλες τις επιτυχίες που κατά καιρούς φέρουν οι γυναίκες, είτε σε ατομικό είτε σε ομαδικό επίπεδο. Οι απολαβές των Ελληνίδων αθλητριών απέχουν κατά πολύ από αυτές των ανδρών στην πλειοψηφία των αγωνιστικών σπορ. Τα ΜΜΕ από τη μεριά τους αγνοούν επιδεικτικά τον γυναικείο αθλητισμό ενώ προβάλλουν σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό τα ανδρικά αθλητικά δρώμενα, ακόμη κι αν αυτά αφορούν χαμηλές κατηγορίες του ποδοσφαίρου ή του μπάσκετ. Στην περίπτωση της πετοσφαίρισης, στη χώρα μας μόνο η ανδρική είναι επαγγελματική γι' αυτό και έχει δική της ξεχωριστή λίγκα την Volleyleague ανδρών, η οποία λειτουργεί ξεχωριστά από την Ελληνική ομοσπονδία πετοσφαίρισης και έχει και το δικό της συνδικαλιστικό όργανο, τον ΠΑ.Σ.Α.Π. Στην κεντρική Μακεδονία δεν ισχύει κάτι διαφορετικό όσον αφορά την γυναικεία πετοσφαίριση. Οι απολαβές όπως θα φανεί και παρακάτω στην έρευνα που έγινε, είναι ελάχιστες, ενώ και οι παροχές προς τις αθλήτριες βρίσκονται στην ευχέρεια των διοικήσεων των συλλόγων, οι οποίοι έχοντας ως μοναδικό έσοδο τις συνδρομές των τμημάτων υποδομής, προσπαθούν να συντηρούν τις ανάγκες των αγωνιστικών τους τμημάτων, καθώς η πολιτεία μέσω των δήμων δεν παρέχει βοήθεια στις ομάδες πετοσφαίρισης και συχνά ούτε τα βασικά, όπως η συντήρηση των γυμναστηρίων για την καλή κατάσταση του αγωνιστικού χώρου, όσο και των κτηριακών γενικά υποδομών.

Οι διακρίσεις στον ελληνικό αθλητισμό δεν αφορούν μόνο τα δύο φύλα ή τις οικονομικές διαφορές, αλλά αυτές που υπάρχουν ανάμεσα στα διάφορα σπορ. Η ανισότητα στις οικονομικές απολαβές μεταξύ αθλητών διαφορετικών σπορ είναι πολύ μεγάλες. Ένας ποδοσφαιριστής που αγωνίζεται στην Super League της Ελλάδας, απολαμβάνει πολύ μεγαλύτερες αποδοχές από έναν πετοσφαιριστή που αγωνίζεται στην Volley League ανδρών. Το ίδιο ισχύει και με τους αθλητές που αγωνίζονται στην Basket League των οποίων τα συμβόλαια είναι πολύ μεγαλύτερα από αυτά των πετοσφαιριστών. Ολυμπιονίκες και παγκόσμιοι πρωταθλητές ατομικών αγωνισμάτων που έχει αναδείξει η χώρα μας, όπως ο Πετρουνίας στην ενόργανη ή ο Τεντόγλου στον κλασικό αθλητισμό, δεν πλησιάζουν ούτε κατά διάνοια τις οικονομικές απολαβές του Αντετοκούνμπο στο μπάσκετ ή του Τσιτσιπά στο τένις. Ούτε καν ενός μέσου

ποδοσφαιριστή της Super League. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο και αυτά τα δεδομένα πορεύεται η ελληνική πετοσφαίριση, ένα σπορ το οποίο, δεν λαμβάνει την αναγνώριση που της αξίζει.

1.3.3. Διαφορά συμμετοχής γυναικών και ανδρών στην Πετοσφαίριση.

Οι διαφορές στον αριθμό μεταξύ γυναικών και ανδρών που συμμετέχουν στην πετοσφαίριση όπως θα δούμε παρακάτω όταν φτάσουμε στο κεφάλαιο της έρευνας, είναι σημαντικές. Είναι γεγονός πως στα ανδρικά σπορ τη μερίδα του λέοντος έχουν το ποδόσφαιρο κυρίως και μετά το μπάσκετ, ενώ στις γυναίκες το βόλλευ είναι πολύ ψηλά στις προτιμήσεις τους. Αυτό μπορεί εν μέρει να αποδοθεί και στην απουσία σωματικής επαφής στην πετοσφαίριση, γεγονός που έλκει περισσότερο τις γυναίκες, ενώ τα αγόρια αρέσκονται περισσότερο σε σπορ τα οποία η σωματική επαφή είναι μέρος τους. Στην κεντρική Μακεδονία παρατηρείται στα πρωταθλήματα των ανδρών ένας μεγάλος μέσος όρος ηλικίας, συγκριτικά με εκείνο των γυναικών. Αυτό ενδεχομένως να οφείλεται και στο γεγονός πως η δεξαμενή των αθλητών στα αγόρια είναι σχετικά μικρή και συχνά δεν υπάρχει η δυνατότητα αναπλήρωσης των μεγαλύτερων σε ηλικία αθλητών. Για το λόγο αυτό οι άνδρες συνεχίζουν και παίζουν, πιθανό λόγω της αγάπης για το άθλημα και την ομάδα τους, ώστε αυτή να μη διαλυθεί λόγω έλλειψης αθλητών. Στην Ε.ΠΕ.Σ.Θ. συγκεκριμένα υπάρχουν αθλητές οι οποίοι αγωνίζονται ακόμη και μέχρι τα 50 ή και 55 χρόνια τους. Σε αντίθεση με τους άνδρες, στα γυναικεία πρωταθλήματα ο μέσος όρος ηλικίας είναι πολύ μικρότερος, καθώς υπάρχει πάντα η δυνατότητα αναπλήρωσης του κενού από τις μικρότερες αθλήτριες, λόγω του πολύ μεγάλου αριθμού συμμετοχής. Φυσικά όμως όπως θα διαπιστώσουμε και παρακάτω από την έρευνα, υπάρχουν και πολλοί άλλοι λόγοι οι οποίοι οδηγούν τις γυναίκες σε διακοπή, πολύ πριν τους αναγκάσει η προχωρημένη βιολογική ηλικία. Οι αριθμοί των συμμετοχών στα πρωταθλήματα, όπως θα αναφερθεί παρακάτω, επιβεβαιώνουν τη διαπίστωση πως όσο μεγαλώνουν οι αθλητές και οι αθλήτριες, η συμμετοχή τους μειώνεται δείχνοντας πως οι αυξανόμενες υποχρεώσεις τους στο σχολείο, αργότερα στην ακαδημαϊκή τους ζωή και μετέπειτα στον επαγγελματικό στίβο, οδηγούν ένα

μεγάλο αριθμό από αυτούς σε εγκατάλειψη. Σε αυτό ενδεχομένως να συντελεί και το γεγονός πως τα οικονομικά κίνητρα στο βόλλευ γενικότερα και στο ερασιτεχνικό ακόμη περισσότερο, είναι εξαιρετικά χαμηλά και δεν δίνουν την δυνατότητα στους αθλητές να συντηρούνται από αυτό. Μέσα από τις απαντήσεις, η μία από τις δύο συχνότερες, αναφορικά με τους λόγους διακοπής είναι ο οικονομικός. Οι ομάδες στη Θεσσαλονίκη δεν πληρώνουν ικανοποιητικά τις παίκτριες, επομένως το οικονομικό κίνητρο. Ο μεγάλος αριθμός αθλητών και αθλητριών που υπάρχει στην πόλη, όπως και ομάδων, σημαίνει πως οι επιλογές είναι πάρα πολλές και ο ανταγωνισμός υψηλός. Οι ομάδες της πόλης προσφέρουν ελάχιστα έως καθόλου κάποιες φορές χρήματα, καθώς σε περίπτωση άρνησης μιας αθλήτριας, προχωρούν στην επόμενη επιλογή και οι επιλογές είναι πολλές. Επίσης οι ομάδες δεν προσφέρουν χρήματα για οδοιπορικά καθώς οι μετακινήσεις εντός της Θεσσαλονίκης είναι κοντινές και μπορούν να πραγματοποιηθούν και με τη συγκοινωνία με ελάχιστα χρήματα. Η έλλειψη οικονομικού κινήτρου γίνεται ακόμη μεγαλύτερη όταν μιλάμε για το ερασιτεχνικό βόλλευ, το οποίο αγγίζει μέχρι και την Α2 εθνική κατηγορία. Από την αμέσως υψηλότερη κατηγορία, την Pre League και φυσικά την Α1 κατηγορία ανδρών και γυναικών, οι οικονομικές απολαβές των αθλητών ξεκινούν και είναι περισσότερο αξιοπρεπείς και ικανές να δώσουν ισχυρό κίνητρο στην αθλήτρια ή τον αθλητή να αγωνιστεί.

1.3.4. Μητρώο Αθλητικών Σωματείων.

Ένα σημείο καμπής για τα ελληνικά αθλητικά σωματεία ήταν το έτος 2016, κατά το οποίο η γενική γραμματεία αθλητισμού έθεσε για πρώτη φορά σε λειτουργία το «Μητρώο αθλητικών σωματείων» το οποίο αποτελούσε την πρώτη επίσημη καταγραφή του συνόλου των αθλητικών ερασιτεχνικών σωματείων που διαθέτουν ειδική αθλητική αναγνώριση. Τα ελληνικά σωματεία, πολλά από αυτά χωρίς καμία αθλητική αναγνώριση, ύστερα από δεκαετίες έλλειψης διαφάνειας ήρθαν αντιμέτωπα με την πρωτοποριακή κίνηση του τότε υφυπουργού αθλητισμού. Η ένταξη στο ηλεκτρονικό μητρώο της γενικής γραμματείας αθλητισμού ήταν πλέον μονόδρομος, καθώς σύμφωνα με το νόμο Ν.4373/2016 , όλα τα σωματεία της Ελλάδας τα οποία διατηρούν αθλητικά αγωνιστικά ή μη τμήματα, όφειλαν να ενταχθούν στο μητρώο. Η ένταξη στο μητρώο δημιούργησε πολλά προβλήματα σε συλλόγους οι οποίοι δεν ήταν

νομότυποι, καθώς οι προϋποθέσεις ένταξης απαιτούσαν σημαντικό αριθμό εγγράφων νομιμότητας. Η διαδικασία αφορά στην εγγραφή στη διαδικτυακή ηλεκτρονική πλατφόρμα «Ηλεκτρονικό Μητρώο Αθλητικών Σωματείων με Ειδική Αθλητική Αναγνώριση» των αθλητικών σωματείων που έχουν την ειδική αθλητική αναγνώριση του άρθρου 8 του ν. 2725/1999, όπως ισχύει, αφού έχουν ήδη καταχωρίσει συγκεκριμένα στοιχεία και δικαιολογητικά και ακολούθως έχουν ελεγχθεί οι καταχωρίσεις από τις αρμόδιες υπηρεσιακές μονάδες της γενικής γραμματείας αθλητισμού (Γ.Γ.Α.). Η εγγραφή επαναλαμβάνεται κάθε έτος, δηλαδή τα σωματεία επικαιροποιούν κάθε έτος τα στοιχεία τους, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην κατά έτος εκδιδόμενη υπουργική απόφαση. Όλα τα σωματεία που υπάγονται στην ένωση είναι βάσει νόμου στο μητρώο αθλητικών σωματείων της Γ.Γ.Α. και έχουν όλα και την ειδική αθλητική αναγνώριση, η οποία αποτελεί και προϋπόθεση ένταξης στο μητρώο.

1.4. Θεωρητικό πλαίσιο

Το αν αποτελεί ο αθλητισμός και η επιλογή του σπορ, απόφαση η οποία λαμβάνεται από το άτομο προσωπικά χωρίς να επηρεαστεί από κάποιους κοινωνικούς παράγοντες ή αν η επιλογή αυτή προκύπτει σε συνάρτηση με την κοινωνική προέλευση ή την οικονομική κατάσταση της οικογένειας και του ευρύτερου πλαισίου που χαρακτηρίζει την κοινωνία στην οποία ζει, η θεωρία του Pierre Bourdieu μας βοηθά και μας κατευθύνει προς την κατανόηση αυτού του προβληματισμού.

1.4.1. Η θεωρία του Bourdieu για την έξη.

Η θεωρία του Bourdieu αποτέλεσε μια από τις πιο σημαντικές προσπάθειες να ερμηνευτούν οι ομαδοποιήσεις και οι ταυτίσεις των κοινωνικών ομάδων με τις αθλητικές κοινότητες χωρίς να αγνοηθούν οι δομικές συνθήκες που επηρεάζουν τα αθλητικά υποκείμενα και οι οπτικές των τελευταίων (Ζαϊμάκης, 2015:116). Το θεωρητικό σχήμα του Pierre Bourdieu αναγνωρίζει πως: «Οι έξεις (habitus) ορίζονται ως «συστήματα διαρκών και μεταθέσιμων προδιαθέσεων, δομημένες δομές προδιατεθειμένες να λειτουργούν ως δομούσες δομές, ως γενεσιουργές και

οργανωτικές δηλαδή αρχές των πρακτικών και των αναπαραστάσεων'' (Λελεδάκης, 2006:436). Η θεωρία του Bourdieu μας βοηθά να κατανοήσουμε ένα σημαντικό μέρος της εργασίας, διότι μας εξηγεί πως οι επιλογές του ανθρώπου ως προς τις συνήθειές του, επηρεάζονται από διάφορους κοινωνικούς παράγοντες και δεν είναι εντελώς προσωπικές. Στην παρούσα εργασία η επιλογή που καλούνται να κάνουν οι αθλήτριες, όσον αφορά τόσο την αρχική ενασχόληση με το σπορ, όσο και την πορεία και το τέλος της αθλητικής τους δράσης, επηρεάζεται από κάποιους κοινωνικούς κανόνες, στερεότυπα, αλλά και πρακτικούς λόγους, όπως οι οικονομικοί, οι οποίοι και πάλι είναι σε άμεση εξάρτηση από την κοινωνία στην οποία ζουν. Για παράδειγμα υπάρχουν κοινωνίες ανά τον κόσμο οι οποίες ανάλογα με τη χώρα και την περιοχή που βρίσκονται, κατευθύνουν ή απομακρύνουν τις αθλήτριες από αυτή την επιλογή. Οι περιορισμοί και οι προκλήσεις στις αθλήτριες τίθενται από τον κοινωνικό περίγυρο, τόσο από το στενό οικογενειακό περιβάλλον όσο και από το ευρύτερο στο οποίο ζουν, με αποτέλεσμα οι επιλογές τους όσον αφορά τις έξις τους, να επηρεάζονται και από πληθώρα εξωτερικών παραγόντων, εκτός από τους εσωτερικούς της καθεμιάς. Το έργο του Bourdieu είναι δομημένο γύρω από κάποια σημαντικά ερωτήματα. Μεταξύ αυτών κεντρική θέση κατέχει η αναζήτηση των μηχανισμών αναπαραγωγής της κοινωνίας και των ανισοτήτων της. Ένα επίπεδο στο οποίο εστιάζει ο Bourdieu είναι αυτό της καθημερινής κοινωνικής πρακτικής. Η έξις είναι μια έννοια η οποία αφήνει κάποια περιθώρια ατομικής αυτονομίας, δηλαδή να υπάρχει η δυνατότητα μιας παρέκκλισης από τα κοινωνικά ''πρέπει''. Το άτομο δηλαδή ενώ αλληλεπιδρά μέσα σε μια συγκεκριμένη κοινωνία η οποία του θέτει τα όρια μέσα στα οποία κινείται, έχει τη δυνατότητα να πράξει ή να εκφραστεί και με διαφορετικό τρόπο από τον συνηθισμένο. Σύμφωνα με τον Λελεδάκη (2006), ''η κεντρική έννοια της έξις επαναφέρει στο προσκήνιο . . . το άτομο καθορίζεται από την κοινωνία σε ένα «βαθύ», θεμελιώδες επίπεδο και επομένως η δράση του ποτέ δεν είναι (τελείως) αυτόνομη και ανεξάρτητη'' (σελ.441).

Η ανάλυση της κοινωνίας για τον Bourdieu περιλαμβάνει και την έννοια του πεδίου.

Το πεδίο ορίζεται ως «ένας χώρος θέσεων πολλών διαστάσεων, στον οποίο κάθε θέση ορίζεται με όρους ενός συστήματος μεταβλητών πολλών διαστάσεων» . . . Για την

ανάλυση της κοινωνίας επομένως, ο Bourdieu χρησιμοποιεί αλληλοσυμπληρούμενες τις έννοιες του πεδίου και της έξης. (Λελεδάκης,2006,:440).

Το κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο διαμορφώνονται οι έξεις είναι το πεδίο. Μέσα σε αυτό ισχύουν κάποιοι άτυποι κοινωνικοί κανόνες. Στην προκειμένη περίπτωση συμπεριλαμβάνεται και ένας που θα μας απασχολήσει στην παρούσα εργασία και δεν είναι άλλος από την αντίληψη της κοινωνίας για τον γυναικείο αθλητισμό και συγκεκριμένα την πετοσφαίριση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Βιβλιογραφική ανασκόπηση ερευνών για την Πετοσφαίριση και τον γυναικείο αθλητισμό.

2.1. Η Πετοσφαίριση στον κόσμο.

Η πετοσφαίριση αναπτύσσεται σήμερα σε όλο σχεδόν τον πλανήτη, αλλού περισσότερο και αλλού λιγότερο και είναι ένα από τα δημοφιλέστερα σπορ. Σε χώρες προηγμένες, όπως για παράδειγμα στις Ευρωπαϊκές ή στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, το συγκεκριμένο σπορ καλλιεργείται και αναπτύσσεται διαρκώς, ενώ σε άλλες χώρες με διαφορετική κουλτούρα, οι οποίες θα αναφερθούν παρακάτω, η ανάπτυξη του αθλήματος και ιδιαίτερα για τις γυναίκες, βαδίζει με χαμηλότερο ρυθμό, λόγω της παρουσίας διάφορων κοινωνικών και πολιτισμικών στερεοτύπων τα οποία αποτελούν τροχοπέδη. Εκεί η επιλογή του σπορ έρχεται συχνά σε συνάρτηση με τα κοινωνικά δεδομένα και γίνεται πολλές φορές από την οικογένεια και όχι το ίδιο το παιδί. Σε κάποιες από αυτές τις χώρες η επιλογή του αθλήματος γίνεται συχνά με μοναδικό κίνητρο τη διάκριση η οποία θα τους δώσει τη δυνατότητα για κοινωνική, επαγγελματική και οικονομική άνοδο, ώστε να ξεφύγουν από τη φτώχεια. Αυτό δεν σημαίνει πως η πετοσφαίριση δεν αναπτύσσεται σε αυτές τις χώρες, απλώς οι κοινωνικοί περιορισμοί και οι αντιλήψεις που υπάρχουν εκεί και ιδιαίτερα όσον αφορά τις γυναίκες και τον γυναικείο αθλητισμό, είναι πολλοί.

Η ισλαμική θρησκεία δεν απαγορεύει τη συμμετοχή της γυναίκας στον αθλητισμό, αρκεί να τηρούνται ορισμένες προϋποθέσεις, όπως να μην συναθλείται με άνδρες, να

μην παρακολουθείται από άντρες, να μην προβάλλεται στα ΜΜΕ, εκτός αν τηρεί τον επιβαλλόμενο ενδυματολογικό κώδικα και να απέχει από την εξαντλητική φυσική δραστηριότητα κατά τη διάρκεια των θρησκευτικών νηστειών. (Najy, 1995; Yones, 2001; Yones & Ibrahim, 2003) (Καμπερίδου, 2009:60).

“Ο Bourdieu διακρίνει τέσσερα είδη κεφαλαίου, (οικονομικό, πολιτιστικό, κοινωνικό, συμβολικό), και κατά κάποιο τρόπο ορίζουν «αντικειμενικά» κάθε μία θέση. Οι δρώντες -τα άτομα-, ανάλογα με τη σύνθεση του κεφαλαίου που διαθέτουν, αντιστοιχούν στις θέσεις αυτές” (Λελεδάκης, 2006:440). Η Πετοσφαίριση σαν σπορ μπορεί να συνδεθεί περισσότερο με το πολιτιστικό κεφάλαιο δηλαδή με τον τρόπο που εκφράζονται οι άνθρωποι και λιγότερο με το οικονομικό, καθώς δεν υπήρξε ποτέ άθλημα κάποιας οικονομικής ελίτ, όπως για παράδειγμα ήταν στη γέννησή του το ποδόσφαιρο, ούτε και το άθλημα το οποίο υπόσχεται μεγάλα οικονομικά συμβόλαια όπως τα περισσότερα λαοφιλή σπορ, ποδόσφαιρο και μπάσκετ. Ακόμη και στις χώρες όπου η ανάπτυξή του βρίσκεται σε υψηλούς δείκτες, όπως στην Πολωνία ή τη Γαλλία, τα συμβόλαια ακόμη και των παικτών των υψηλότερων κατηγοριών δεν είναι τέτοια που να τους εξασφαλίζουν οικονομική άνεση για όλη τους τη ζωή, όπως συμβαίνει σε έναν επαγγελματία ποδοσφαιριστή, παρόλαυτά διατηρούν ένα υψηλό επίπεδο, τόσο στις εθνικές τους ομάδες όσο και στα κορυφαία πρωταθλήματα των χωρών τους.

2.2. Σύνοψη ερευνών για τον αθλητισμό και την Πετοσφαίριση για τις γυναίκες σε διάφορες χώρες του κόσμου.

Σύμφωνα με τους Sindik, Mikic, Dodigovic, Corak (2016), η έρευνα του Ευρωβαρόμετρου για τον αθλητισμό και τη σωματική δραστηριότητα (2010) σε 27 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπογράμμισε ότι η συμμετοχή των κοριτσιών και των γυναικών γενικά δεν είναι στα ίδια επίπεδα συμμετοχής με τα αγόρια και τους άνδρες. (σ.17). Επιπλέον οι Sindik, Mikic, Dodigovic, Corak, βρήκαν πως οι γυναίκες (54,0%) είναι πιο πιθανό από τους άνδρες (39,2%) να μην συμμετέχουν σε αθλητικές δραστηριότητες και κάποια από τα εμπόδια είναι τα ψυχολογικά όπως έλλειψη αυτοπεποίθησης ή η ανησυχία για τη σωματική εικόνα τους όπως επίσης η έλλειψη χρόνου λόγω εργασίας, ή οικογενειακών υποχρεώσεων, αλλά και προσωπικά εμπόδια

όπως η χαμηλή υποστήριξη για την αγωνιστική δραστηριότητα από τον κοινωνικό περίγυρό τους, λόγω της αντίληψης πως ο αθλητισμός δεν είναι το ίδιο σημαντικός για τις γυναίκες όσο για τους άνδρες. “Σε παγκόσμιο επίπεδο, το 85% των έφηβων γυναικών δεν πληρούν τα συνιστώμενα επίπεδα σωματικής δραστηριότητας” (Hopkins, C., Hopkins, C., Kanny, S., Watson, A. ,2022:2)

2.3. Αποτελέσματα ερευνών σε διάφορες χώρες του κόσμου.

Έχουν γίνει πολλές έρευνες, σε διάφορες χώρες, γύρω από τη γυναικεία συμμετοχή στον αθλητισμό και έχουν εξαγάγει πολλά και διαφορετικά συμπεράσματα. Οι έρευνες αυτές όμως δεν είναι δόκιμο να συγκριθούν όλες με τα ίδια κριτήρια, καθώς μια προσπάθεια γενίκευσης των αποτελεσμάτων που έχουν προκύψει από αυτές σε διάφορες χώρες του κόσμου είναι επικίνδυνη, καθώς οι κοινωνικοί, θρησκευτικοί και πολιτισμικοί παράγοντες της κάθε χώρας μπορούν να διαφέρουν πολύ, συνεπώς και τα δεδομένα που θα προκύψουν, θα πρέπει να εξεταστούν με διαφορετικά κριτήρια.. Στις ισλαμικές χώρες, υπάρχουν πολλά περισσότερα εμπόδια που σχετίζονται με την παράδοση για τη συμμετοχή των γυναικών στον αθλητισμό, ο οποίος θεωρείται ανδρικό προνόμιο. Παρόλαυτά, “ Η κριτική που ασκείται για τη θέση της γυναίκας στο Ισλάμ, τις σχέσεις των δύο φύλων . . . – μολονότι σε πολλά σημεία ήταν σωστή- δεν ίσχυε για όλες τις ισλαμικές χώρες” (Καμπερίδου,2009:55).

Αντίθετα, στις δυτικές κοινωνίες, η ισότιμη συμμετοχή των αθλητών και αθλητριών αποτελεί ένα στοιχείο που δείχνει την διαφορά κουλτούρας σε σχέση με πολλές Ισλαμικές χώρες. από τα μέτρα προόδου. Ωστόσο, σύμφωνα με τους Jones, Milward & Buriamo, (2011), η συμμετοχή των γυναικών στον αθλητισμό είναι σε μεγάλο βαθμό συγκεντρωμένη στην κολύμβηση και τη γυμναστική, ενώ η συμμετοχή των ανδρών είναι πιο ευρέως διαδεδομένη σε μια σειρά διαφορετικών δραστηριοτήτων (Sindik et al, 2016, σελ.17).

Σύμφωνα με την έρευνα των Altinok & Zelyurt (2014), στην Τουρκία η πετοσφαίριση είναι ένα σπορ όπου οι γυναικείες ομάδες βρίσκονται σε πολύ υψηλότερο επίπεδο σε σχέση με τις ανδρικές. Σύμφωνα με την έρευνα του πανεπιστημίου Μαρμαρά στην Κωνσταντινούπολη το 2014, οι διακρίσεις που επιτεύχθηκαν από την Τουρκική γυναικεία πετοσφαίριση στη διεθνή σκηνή κατά την περίοδο μετά τη δεκαετία του '80, έχουν επηρεάσει την ανασυγκρότηση του κοινωνικού καθεστώτος και την εικόνα του γυναικείου βόλλευ στην Τουρκία. Διαπιστώθηκε επίσης πως τα Τουρκικά μέσα μαζικής ενημέρωσης παίζουν σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση του κύρους και της κοινωνικής ταυτότητας των αθλητριών της πετοσφαίρισης σε πλήρη σχεδόν αντίθεση με το ελληνικό γυναικείο βόλλευ όπου στα ελληνικά Μ.Μ.Ε. είναι σχεδόν αόρατο. Από το παρελθόν μέχρι σήμερα, διαπιστώνεται ότι η συμμετοχή των γυναικών στο βόλλει έχει αυξηθεί σταδιακά στην Τουρκία και το συγκεκριμένο σπορ έχει μετατραπεί σε σοβαρό τομέα απασχόλησης για τις γυναίκες. Στην πραγματικότητα όμως, παρά τα κέρδη, τη δημόσια προβολή και την οικονομική ελευθερία, η ισότητα των φύλων στους οικιακούς ρόλους δεν έχει επιτευχθεί για τις γυναίκες λόγω του πουριτανισμού που οδηγεί στη διαίωνιση και τη διατήρηση των παραδοσιακών ρόλων στην Τουρκική κοινωνία. (pp.293-317).

Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία που δημοσίευσε το Κέντρο για τη συμμετοχή των Γυναικών, τα κορίτσια και οι γυναίκες αποτελούν περισσότερο από το ήμισυ του πληθυσμού της χώρας του Ιράν. Δυστυχώς, στις αρχές της τρίτης χιλιετίας, το ποσοστό των γυναικών στις αθλητικές δραστηριότητες στις διάφορες χώρες εξακολουθεί να είναι διαφορετικό ή και χαμηλότερο από τους άνδρες. (Farzaneh et al.,2021:537)

Επιπλέον οι Farzaneh et al., συνεχίζοντας την έρευνά τους διαπίστωσαν πως, στο Ιράν, τα κορίτσια και οι γυναίκες αντιμετωπίζουν σοβαρό πρόβλημα αδράνειας λόγω της ύπαρξης διαφόρων εμποδίων στη χρήση των εγκαταστάσεων. (σ.537). Οι αθλητικές δραστηριότητες διαδραματίζουν ζωτικό ρόλο όσον αφορά την πρόοδο της κοινωνίας και των συμμετεχόντων χωρίς να υπάρχουν διακρίσεις με βάση το φύλο. Από αυτή την άποψη, ο αθλητισμός μοιράζεται ίσες ευκαιρίες και ενθαρρύνει τη συμμετοχή και των δύο φύλων, χωρίς στερεότυπα και αναχρονιστικές αντιλήψεις. Υπάρχουν όμως χώρες όπως το Πακιστάν, όπου οι γυναίκες αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα που

οφείλονται σε ορισμένους περιορισμούς που προκύπτουν από την κοινωνία. Οι γυναίκες αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα στη συμμετοχή τους σε αθλητικές δραστηριότητες. Η οικονομική κατάσταση της οικογένειάς τους είναι ένας παράγοντας που παίζει σημαντικό ρόλο, ειδικά για τις γυναίκες. ``Οι κοινωνικοί-πολιτιστικοί περιορισμοί, η γονική επιρροή, η έλλειψη εγκαταστάσεων, η έλλειψη οικονομικών διευκολύνσεων και η έλλειψη ενδιαφέροντος είναι οι βασικοί παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμετοχή των γυναικών στον αθλητισμό στο Πακιστάν``. (Bibi et al, 2016:28). Σύμφωνα με τους Pacheco, Mas, Olivarez & Avila (2012) ακόμη και στις προηγμένες Η.Π.Α. , `` οι νεαρές γυναίκες διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο να μην έχουν αρκετή σωματική δραστηριότητα σε σύγκριση με τους νεαρούς άνδρες (Crouter,2007), και εξακολουθούν να υπάρχουν ανισότητες μεταξύ των φύλων στον αθλητισμό`` (p.784).

2.4 Περιορισμοί και προκλήσεις στην αγωνιστική Πετοσφαίριση.

2.4.1. Έμφυλη διάσταση του αθλητισμού.

Ιστορικά ο αθλητισμός έχει συνδεθεί στενά με τους άντρες και την αρρενωπότητα σε σημείο που να θεωρούνται συνώνυμες έννοιες σε πολλές κοινωνίες. Κατά τον 19^ο αιώνα και στο μεγαλύτερο μέρος του 20^{ου}, η εικόνα της αδύναμης γυναίκας, που εξαρτάται απόλυτα από τον άνδρα και αναζητά την προστασία του, ήταν μια εικόνα η οποία κυριαρχούσε στην αντίληψη της κοινωνίας. Ως εκ τούτου το να ασχολείται μια γυναίκα με τον αθλητισμό ήταν εκτός των κοινωνικών πρέπει και εκτός συζήτησης στην ανδροκρατούμενη κοινωνία. Τα δεδομένα της πατριαρχικής οικογένειας κατά τα οποία η γυναίκα προοριζόταν για το σπίτι και τα καθήκοντα που χαρακτηρίζονταν αποκλειστικά γυναικεία, όπως το νοικοκυριό και η ανατροφή των παιδιών ήταν ανυπέρβλητα εμπόδια για τις γυναίκες που ήθελαν να ασχοληθούν με τον αθλητισμό. Σε μια εποχή που γίνονται συνεχείς προσπάθειες για την εξίσωση των δύο φύλων, ο αθλητισμός φαίνεται να ακολουθεί βήματα παλαιότερων δεκαετιών και η διάκριση μεταξύ των δύο φύλων αποτελεί ένα ζήτημα που αφορά πολλούς τομείς της κοινωνίας, μέσα σε αυτούς και ο αθλητισμός. Οι γυναίκες έχουν βιώσει τον ρατσισμό πολλά χρόνια στα οποία έχουν συναντήσει προκαταλήψεις και κοινωνικά στερεότυπα όλα σε σχέση με το φύλο τους. Σύμφωνα με την Καμπερίδου (2009), ``στον σύγχρονο διάλογο περί gender (κοινωνικού φύλου) οι άνδρες και οι γυναίκες προσδιορίζονται ως έμφυλα

υποκείμενα – αντίληψη, σύλληψη (concept), έννοια και εργαλείο ανάλυσης που στοχεύει στην απενεργοποίηση της επικέντρωσης στη *διαφορά* (difference)'' (σελ.13). Επίσης, ''Πολλές συζητήσεις και ερωτήματα προκαλούνται σήμερα σχετικά με τη διαφορετική μεταχείριση στα ΜΜΕ, μεταξύ αθλητών και αθλητριών: εξωραϊσμός των ανδρικών επιτευγμάτων και υποβάθμιση των γυναικείων . . . η μοντελοποίηση της αθλήτριας, η θηλυκοποίηση του αθλητή κ.ά.'' (Καμπερίδου, 2009:14). Σε όλο τον 19^ο αιώνα, αθλητισμός και γυναίκα ήταν δύο έννοιες ασυμβίβαστες, ενώ στο μεγαλύτερο μέρος του 20^{ου} δόθηκαν σημαντικοί αγώνες από το γυναικείο κίνημα για την ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών. Έτσι, η μη ένταξη της γυναίκας στην παραγωγική διαδικασία και οι απόψεις για τη «γυναικεία φύση» και τον «γυναικείο προορισμό» προσδιόρισαν τη γενικότερη μορφή της εκπαίδευσής της, η οποία είχε «συμβολική» λειτουργία.

Όπως πολύ σωστά παρατηρεί η Moore (1999), το να αλλάζουμε το βιολογικό μας σώμα, είτε προς την κατεύθυνση του gender bending είτε προς την κατεύθυνση μιας αμιγούς αρρενωπότητας ή θηλυκότητας, φαίνεται ολοένα απλούστερο και γρηγορότερο από το να αλλάζουμε πρότυπα, αντιλήψεις ή προσδοκίες που συνδέονται με το φύλο. (Μπακαλάκη,2010:75).

Από τη δεκαετία του 70' παρατηρείται αυξημένο ενδιαφέρον για τη σημασία του αθλητισμού στην καλή φυσική κατάσταση όλων, και ιδιαίτερα των γυναικών. Ο αθλητισμός όμως είναι ένα μέσο επικοινωνίας και ελεύθερης έκφρασης, ο οποίος δεν θα πρέπει να θεωρείται ανδρικό προνόμιο αλλά κάτι που ανήκει και είναι εξίσου σημαντικός και για τα δύο φύλα. Ακόμα και στις μέρες μας όμως, σε διάφορες περιοχές του κόσμου η συμμετοχή των γυναικών στον αθλητισμό, αντιμετωπίζεται με επιφυλακτικότητα και προκατάληψη. Σύμφωνα με την Μπακαλάκη (2010), ''η υποδεέστερη θέση των γυναικών οφείλεται σε κοινωνικούς αποκλεισμούς και όχι σε βιολογικές αναγκαιότητες'' (σελ.54). Η εμπορευματοποίηση και ο καταναλωτισμός του αθλητικού θεάματος μέσω των Μ.Μ.Ε, σύμφωνα με την Καμπερίδου (2005), ''είναι λογικό να οδηγήσει σε ιεραρχικές αξιολογήσεις διακρίσεων αναφορικά με το φύλο, μέσω της εκτεταμένης προβολής ανδρικών αγώνων ως πιο εμπορεύσιμων και την

ανάδειξη των αθλητριών ως σεξουαλικά σύμβολα'' (σελ.13). Η σχέση των κοινωνικών επιστημών με τον αθλητισμό ήταν από παλιά ακόμη δύσκολη, καθώς αυτές άργησαν πολύ να αναγνωρίσουν τη σωματική άσκηση και το παιχνίδι ως άξια αντικείμενα ερευνητικής απασχόλησης. Η αδιαφορία στην αρχή και η επιφυλακτικότητα στη συνέχεια για τον αθλητισμό, οδήγησαν στην απαξίωσή του για πολλά χρόνια και μόνο από τη δεκαετία του 1980 και μετά άρχισε το κλίμα να αντιστρέφεται. Όταν γινόταν λόγος μεταξύ των κοινωνιολόγων σχετικός με τον αθλητισμό, ήταν σχεδόν αυτονόητο πως αφορούσε αποκλειστικά τους άνδρες και ο γυναικείος αθλητισμός απουσίαζε από τις αναφορές τους. '' Οι άνδρες αναγνωρίζονταν ως φορείς κοινωνικής δράσης, ενώ γυναίκες θεωρούνταν ως φορείς της αναπαραγωγικής λειτουργίας, κάτι το οποίο δεν αποτελεί εξήγηση της κατά φύλα ανισότητας, αλλά προκατάληψη που χρήζει που χρήζει η ίδια εξήγησης, κριτικής και, πάνω απ'όλα, διόρθωσης'' (Μπακαλάκη, 2010:53). Η σχέση των γυναικών με τον αθλητισμό πέρασε από πολλές δύσκολες περιόδους, καθώς ανέκαθεν αντιμετωπιζόταν με σκεπτικισμό και προκατάληψη. Ο γυναικείος αθλητισμός λόγω της παραπάνω διάκρισης, έχει αποτελέσει πεδίο έρευνας πολλών σύγχρονων ερευνητών.

Στην πετοσφαίριση συγκεκριμένα στη χώρα μας παρατηρείται πως ο αριθμός των γυναικείων ομάδων πετοσφαίρισης και γενικά των κοριτσιών όλων των ηλικιών και κάθε αναπτυξιακής κατηγορίας, είναι πολύ μεγαλύτερος από αυτές των ανδρών. Από τον αριθμό των κοριτσιών στα αναπτυξιακά τμήματα έως και τα γυναικεία, η διαφορά έναντι των αγοριών είναι πολύ μεγάλη. Παρόλαυτά στη γυναικεία πετοσφαίριση, όπως και σε όλα σχεδόν τα αθλήματα, η έμφυλη διάσταση είναι παρούσα. Η γυναικεία πετοσφαίριση δεν απολαμβάνει την ίδια αποδοχή και προβολή από τα ελληνικά ΜΜΕ όσο η ανδρική. Στην πτυχιακή εργασία του Γιάννη Γιαννακόπουλου για το ΣΕΦΑΑ Αθηνών, το βασικό θέμα αφορά αυτήν ακριβώς την αδιαφορία από πλευράς έντυπου και ηλεκτρονικού τύπου στον γυναικείο αθλητισμό. Σύμφωνα λοιπόν με την Καμπερίδου (2012) στην έρευνά της Κοινωνικό φύλο, κοινωνικό κεφάλαιο, πολυπολιτισμικότητα και αθλητισμός, ''τα έμφυλα στερεότυπα στον έντυπο τύπο και στην τηλεοπτική κάλυψη της γυναίκας αθλήτριας αναπαράγουν τα αναχρονιστικά στερεότυπα που έχουν μειώσει τη γυναικεία αθλητική συμμετοχή''. (Γιαννακόπουλος, 2020, σσ. 12-13) Η εικόνα του ανδρικού προτύπου αθλητή είναι αυτή που κυριαρχεί

στα ελληνικά Μ.Μ.Ε., αλλά και ο ανδρικός γενικώς αθλητισμός, στις συζητήσεις στην καθημερινότητα.

Σύμφωνα με την Αθανασοπούλου (2020) στη διπλωματική της εργασία που αφορά την έμφυλη διάσταση στην προπονητική της καλαθοσφαίρισης στην Ελλάδα, «παρά την αυξημένη συμμετοχή των γυναικών στον αθλητισμό, τα γυναικεία ομαδικά αθλήματα δεν έχουν ιδιαίτερη πρόοδο στον επαγγελματικό αθλητισμό, καθώς το εμπορευματοποιημένο μοντέλο του αθλητισμού δεν προώθησε την ενδυνάμωση του μοντέλου ρόλων των γυναικών» (σελ.21). Η διαίωσιση του αρσενικού προτύπου αθλητή, ήταν και παραμένει εμπόδιο και αγκάθι για τον γυναικείο αθλητισμό. Η μεγάλη ανάπτυξη και πρόοδος του γυναικείου αθλητισμού παγκοσμίως, δεν έφερε την ανάλογη αύξηση στην προβολή του από τα Μ.Μ.Ε. Μέχρι και σήμερα εξακολουθεί να υπάρχει πολύ μεγαλύτερη κάλυψη και προβολή των ανδρών αθλητών έναντι των γυναικών αθλητριών διαφόρων ατομικών αγωνισμάτων και ομαδικών αθλημάτων από τα Μ.Μ.Ε. , που συνεχίζουν να αναπαράγουν στάσεις και αντιλήψεις κοινωνικής ανισότητας. «Όσο η κυρίαρχη ιδεολογία της αθλητικής επιχείρησης καθορίζεται από την εμπορευματοποίηση και τον καταναλωτισμό, τα Μ.Μ.Ε. αναπτύσσουν μια συμβιωτική σχέση με τα σπορ και τους χορηγούς, που ορίζεται ως «αθλητικό – μηντιακό» σύμπλεγμα». (Σπύρος, 2017:1). Επιπλέον, διαχρονικά από τα σπορ που ασχολούνται οι γυναίκες, προβάλλονται περισσότερο τα «γυναικεία» αγωνίσματα/αθλήματα, όπως ρυθμική γυμναστική ή καλλιτεχνικό πατινάζ, σε σχέση με τα αντίστοιχα «ανδρικά», όπως ποδόσφαιρο ή μπάσκετ, διαιωνίζοντας προκαταλήψεις και αναχρονιστικά στερεότυπα.

2.4.2. Μία προσωπική εμπειρία.

Το 2010 συστάθηκε για πρώτη φορά ανδρικό τμήμα βόλλευ στην περιοχή των Κουφαλίων, μιας περιοχής 40 χιλιομέτρα από τη Θεσσαλονίκη και τα δύο πρώτα χρόνια ήμουν εγώ ο προπονητής τους αλλά ταυτόχρονα και παίκτης. Την τρίτη χρονιά επέλεξα να συνεχίσω μόνο με τη δεύτερη ιδιότητα, επομένως και πρότεινα στην ομάδα μια πρώην αθλήτρια πετοσφαίρισης με μακρά πορεία στο υψηλότερο επίπεδο των ελληνικών πρωταθλημάτων, να αναλάβει την ομάδα. Παρόλο που δεν είχε εργαστεί ποτέ στο παρελθόν ως προπονήτρια, η δουλειά που έκανε στο τμήμα ήταν

αξιοσημείωτη. Για όλους τους παίκτες συμπεριλαμβανομένου και εμού, ήταν η πρώτη μας φορά που είχαμε γυναίκα προπονήτρια. Λόγω των εμπειριών που είχε ως αθλήτρια η οποία είχε δουλέψει στο υψηλότερο επίπεδο, η προπόνησή της ήταν σκληρή και η στάση της στην προπόνηση άκαμπτη, όπως ακριβώς έκαναν οι προπονητές που είχε αυτή στο παρελθόν ως αθλήτρια, όπως μου είχε εξομολογηθεί η ίδια. Το συντριπτικά μεγαλύτερο ποσοστό των παικτών της ομάδας δεν την είδε ποτέ με καλό μάτι καθώς κάθε φορά που η προπονήτρια τους έβαζε τις φωνές, ένιωθαν πως θιγόταν ο ανδρισμός τους. Έτσι στην πορεία βγήκαν στην επιφάνεια θέματα όπως ο έμφυλος ρατσισμός. Δεν ήταν λίγες οι φορές όπου κάποιοι από αυτούς αποχωρούσαν από την προπόνηση, καθώς δεν άντεχαν το γεγονός πως μια γυναίκα τους επέβαλε με αυταρχικό τρόπο το τι θα κάνουν. Οι αθλητές, με ελάχιστες εξαιρέσεις, ζητούσαν ξανά την δική μου καθοδήγηση ως προπονητή και να απομακρυνθεί η προπονήτρια. Η χρονιά έκλεισε και η προπονήτρια διέκοψε τη συνεργασία με τον σύλλογο. Μέσα από αυτή μου την εμπειρία διαπίστωσα πως στην κοινωνία μας γενικά και στο χώρο του αθλητισμού, οι έμφυλες διακρίσεις και τα στερεότυπα γύρω από αυτές, είναι ακόμη υπαρκτά.

2.4.3. Η πανδημία του Covid-19 και οι επιπτώσεις στον αθλητισμό και την Πετοσφαίριση.

Το βόλλευ είναι ένα σπορ το οποίο καλλιεργείται στις περισσότερες χώρες του πλανήτη και αναπτύσσεται με γοργούς ρυθμούς. Την σημαντική όμως αυτή ανάπτυξη, όπως και όλων των υπολοίπων σπορ, ήρθε να ανακόψει η εμφάνιση του ιού Covid-19. Ο αντίκτυπος της πανδημίας στον παγκόσμιο αθλητισμό ήταν τεράστιος. Σύμφωνα με τους Λεκάκη, Φουντούλη & Ντοβόλη (2022) “ η πανδημία της Covid-19 είχε έναν άνευ προηγουμένου αντίκτυπο στην κοινωνία οδηγώντας σε άμεσο κλείσιμο επιχειρήσεων, χώρων εργασίας, αθλητικών εγκαταστάσεων, αθλητικών συλλόγων, σχολείων και πανεπιστημίων (Grix et al., 2021) (σσ.37-38). Οι επιπτώσεις της πανδημίας στον παγκόσμιο αλλά και τον ελληνικό αθλητισμό ήταν τεράστιες, με πολλούς αθλητές να εγκαταλείπουν την καριέρα τους και άλλους να χάνουν το ενδιαφέρον τους για άθληση, ενώ το πλήγμα ήταν ακόμη εντονότερο στον γυναικείο αθλητισμό. Όλο αυτό δεν άφησε ανέγγιχτο το άθλημα της πετοσφαίρισης και στην

Ελλάδα συγκεκριμένα όπου τα κίνητρα είναι λιγοστά, η πανδημία ήταν ένας παράγοντας που πήγε το σπορ της πετοσφαίρισης πολλά βήματα πίσω. Το πλήγμα ήταν κυρίως οικονομικό, καθώς τα γυμναστήρια άδειασαν, το ίδιο και τα ταμεία των συλλόγων, οι οποίοι είδαν τους χορηγούς τους να απομακρύνονται. Για όσο διάστημα ίσχυε η απαγόρευση των αθλητικών αναμετρήσεων, δεν υπήρχε φυσικά τηλεοπτική κάλυψη η οποία εξυπηρετεί και τη διαφήμιση και ως εκ τούτου και οι χορηγοί εγκατέλειψαν τους συλλόγους. Μια ακόμη παράμετρος της οικονομικής πτώσης των συλλόγων, η οποία τουλάχιστον στους ερασιτεχνικούς είναι και η βασική πηγή εσόδων, ήταν η απώλεια των συνδρομών από τις ακαδημίες οι οποίες κατακλύζουν τα γυμναστήρια.

Ήδη από τον Φεβρουάριο του 2021 σε ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με τον αντίκτυπο της νόσου COVID-19 στη νεολαία και στον αθλητισμό (2020/2864(RSP)) αναφέρεται πως «τα διάφορα αθλήματα έχουν επηρεαστεί σε διαφορετικό βαθμό και ότι, όσον αφορά ορισμένα αθλήματα, έχουν πληγεί οι μικρότεροι σύλλογοι, οι αγώνες χαμηλότερης κατηγορίας και οι δραστηριότητες μαζικού αθλητισμού, ιδίως εξαιτίας της οικονομικής εξάρτησής τους από μικρούς χορηγούς ή από τις ποσοστώσεις των ίδιων των αθλητών.

Η επανεκκίνηση του αθλητισμού γενικά και των αγώνων πετοσφαίρισης εν προκειμένω, πραγματοποιήθηκε τον Μάιο του 2021, με ενεργοποίηση όλων των αθλημάτων και των ηλικιακών κατηγοριών. Το τοπίο όμως στον αθλητισμό είχε αλλάξει και οι σύλλογοι και ιδιαίτερα οι ερασιτεχνικοί έπρεπε να κάνουν επανεκκίνηση, τόσο όσον αφορά την επαναπροσέλκυση αθλητών, όσο και εύρεση χορηγών, οι οποίοι είναι ζωτικής σημασίας για τους συλλόγους (Λεκάκης, Φουντούκη & Ντοβόλη, 2022). Οι κοινωνικοί φραγμοί που τίθενται στον γυναικείο αθλητισμό, είναι μια ακόμη παράμετρος η οποία λειτουργεί ανασταλτικά για τις αθλήτριες οι οποίες επιθυμούν να ασχολούνται με την πετοσφαίριση, παράλληλα με τις λοιπές κοινωνικές και επαγγελματικές τους υποχρεώσεις.

2.5. Προκλήσεις.

Στην παρούσα εργασία ένας εκ των στόχων είναι η αναζήτηση των λόγων που προκαλούν τις αθλήτριες της πετοσφαίρισης να συνεχίσουν το σπορ που αγαπούν. Κατά τους Iso & Ahola (1982) παρακίνηση είναι ένας εσωτερικός παράγοντας ο οποίος αυξάνει, κατευθύνει και διαμορφώνει μία ατομική συμπεριφορά. Οι προκλήσεις στον αθλητισμό αφορούν όλους τους λόγους οι οποίοι ωθούν ένα άτομο στην ενασχόλησή του με αυτόν. Από οικονομικά κίνητρα, μέχρι την εσωτερική παρακίνηση, τη μαγική αυτή δύναμη που ωθεί τους ανθρώπους στο να πραγματοποιήσουν τους στόχους που έχουν θέσει.

2.5.1. Η αγάπη για το άθλημα.

Οι αθλήτριες και οι αθλητές μπορούν να παρακινηθούν από μια ποικιλία προσωπικών κινήτρων τα οποία χωρίζονται σε εσωτερικά και εξωτερικά. Εσωτερικά κίνητρα είναι αυτά τα οποία προκαλούν ένα άτομο να συμμετέχει σε μία δραστηριότητα, απλώς για την ικανοποίηση που αντλεί από αυτή, χωρίς να ζητά αντάλλαγμα για αυτή. Αντίθετα με την εσωτερική, η εξωτερική παρακίνηση αφορά τις περιπτώσεις στις οποίες ο αθλητής συμμετέχει σε μια αθλητική δραστηριότητα, λόγω ύπαρξης χρηματικής αμοιβής ή λόγω αναζήτησης κοινωνικής αποδοχής. Τα εσωτερικά κίνητρα συνήθως διαρκούν περισσότερο, ενώ τα εξωτερικά λιγότερο, καθώς όταν η αμοιβή παύει, ο αθλητής διακόπτει μέχρι να βρεθεί άλλο οικονομικό κίνητρο παρόμοιο ή υψηλότερο. Τα κίνητρα βέβαια διαφέρουν σε έναν επαγγελματία αθλητή και σε ένα παιδί. ΈΓια τον Deci η συμπεριφορά που παρακινείται εσωτερικά είναι εκείνη που παρακινείται από την έμφυτη ανάγκη του ανθρώπου να αισθάνεται ικανός και αυτάρκης στο περιβάλλον του. (Δογάνης, 1990:59). Στην ελληνική πετοσφαίριση τα οικονομικά δεδομένα δεν είναι τέτοια που να εγγυόνται οικονομική αποκατάσταση του αθλητή. Μάλιστα όταν αναφερόμαστε στο γυναικείο βόλλευ, οι αμοιβές των αθλητριών είναι εξαιρετικά δυσανάλογες με αυτές των ανδρών, με ελάχιστες εξαιρέσεις ομάδων της volley league γυναικών. Στην ερασιτεχνική πετοσφαίριση οι προκλήσεις βρίσκονται κυρίως αλλού και λιγότερο στο οικονομικό κομμάτι. Σύμφωνα με δήλωση ενός μεγάλου αθλητή άλλου σπορ,

«Πρέπει να αγαπάς την άθληση. Ανεξάρτητα από τις ενοχλητικές σφυρίχτρες, τη ζέστη ή τους απαράδεκτους θεατές, πρέπει να νιώθεις ευχάριστα, όπως ο Τζίμι Κόννορ

για 18 ολόκληρα χρόνια. Εγώ αυτό έμαθα εδώ». Αυτή την απάντηση έδωσε ο Μπόρις Μπέκερ μετά τη μεγάλη του νίκη στο Flushing Meadow το 1989, στην ερώτηση για τις αιτίες της υψηλής του απόδοσης. (Μπάουμαν & Τσορμπατζούδης, 1998:146).

Η ευχαρίστηση και η ψυχική ευεξία που προσφέρει η συμμετοχή σε άσκηση και σε αγωνιστικό επίπεδο, είναι μια πρόκληση για τις αθλήτριες που επιθυμούν τη διατήρηση της αγωνιστικής τους δράσης. Εδώ μπαίνει ο παράγοντας ψυχосύνθεση της κάθε αθλήτριας. Όπως υπάρχουν αθλήτριες οι οποίες αντιδρούν θετικά στην ιδέα της αγωνιστικής αναμέτρησης, υπάρχουν και αυτές οι οποίες δεν αποδίδουν όταν είναι φορτισμένες από την σκέψη του αγώνα, ή από άλλους παράγοντες της ζωής τους οι οποίοι προκαλούν άγχος. Όχι η μόνη αλλά βασική λοιπόν προϋπόθεση συμμετοχής σε αγωνιστικά σπορ, είναι η απόλαυση.

Οι προκλήσεις που παρακινούν έναν/μία αθλήτρια να ασχοληθεί με τον αγωνιστικό αθλητισμό και στην συγκεκριμένη περίπτωση με την πετοσφαίριση, μπορούν να είναι πολλές και να αφορούν τόσο εσωτερικά κίνητρα, όσο και επιρροές από παράγοντες που έχουν σχέση με το αντικείμενο. Ο καλός προπονητής για παράδειγμα παίζει καταλυτικό ρόλο στην επιλογή της αθλήτριας. Η σχέση της με τον προπονητή είναι εξαιρετικής σημασίας στο μυαλό της και είναι ένας πολύ ισχυρός παράγοντας παρακίνησης ή και αντίθετα αποτροπής, στο να ασχοληθεί ή να συνεχίζει να ασχολείται με την πετοσφαίριση. Ο προπονητής είναι η κυρίαρχη φιγούρα μέσα στο γήπεδο, είναι αυτός ο οποίος καθορίζει τη ροή της προπόνησης, τους κανόνες κατά τη διάρκειά της και ο βασικός υπεύθυνος για τη λειτουργία και το κλίμα της ομάδας εντός και εκτός παρκέ. Μια αθλήτρια η οποία έχει φτάσει σε ένα σημείο καμπής όσον αφορά την αθλητική της πορεία, είναι σημαντικό για αυτή να πληρούνται κάποιες προϋποθέσεις στην ομάδα, έτσι ώστε να αυτή να έχει κίνητρο να συνεχίσει τη συμμετοχή της σε προπονήσεις και αγώνες. Ο προπονητής είναι σίγουρα ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες σε αυτή την επιλογή. Ο προπονητής πρέπει να εμπνέει τις αθλήτριάς του και ένας από τους ρόλους του είναι να είναι ηγέτης.

Για τον Martens (1987) ο ηγέτης δίνει έμφαση στις διαπροσωπικές σχέσεις και για να είναι αποτελεσματικός πρέπει να αναπτύξει την επιδεξιότητα να κινητοποιεί τους ανθρώπους σε δράση. Αυτό για τον Chelladurai (1984) σημαίνει ότι ο κυριότερος ρόλος

του ηγέτη είναι αυτός του παρακινητή των μελών της ομάδας, γιατί οι άλλες αρμοδιότητες που έχει στην ομάδα μπορούν να αναληφθούν από άλλα μέλη του συλλόγου ή της ομάδας. (Δογάνης,1990:195).

Ο καλός προπονητής, είναι αυτός ο οποίος θα παρακινήσει θετικά τις αθλήτριές του να συνεχίσουν να αγωνίζονται και αυτός που θα τις εμπνεύσει και θα τις κάνει να αισθανθούν ασφαλείς και ελεύθερες στο γήπεδο. Έχει διατυπωθεί η άποψη πως ο καλός προπονητής πρέπει να διαθέτει την ικανότητα να προσαρμόζει τη συμπεριφορά του, ανάλογα με την ηλικία και τις αθλητικές ικανότητες των παικτριών της ομάδας και να θέτει ανάλογους και εφικτούς στόχους.

Η βασική υπόθεση της άποψης αυτής, που διατυπώθηκε από τους Hersey & Blanchard (1969, 1977, 1979), είναι ότι οι ανάγκες των αθλητών αλλάζουν, καθώς αλλάζει και το επίπεδο απόδοσης και για το λόγο αυτό ο προπονητής πρέπει να προσαρμόζει το στυλ ηγεσίας του ανάλογα. (Δογάνης,1990:204).

Η προπόνηση, η μέθοδος, ο βαθμός με τον οποίο ο προπονητής αξιοποιεί τις δυνατότητες του κάθε παίκτη ξεχωριστά, το να είναι δίκαιος και να δίνει ευκαιρίες σε όλους, είναι στοιχεία που αναβαθμίζουν τον προπονητή στα μάτια του αθλητή, τόσο ως προσωπικότητα όσο και ως ηγέτη, με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένα επιπλέον κίνητρο για τον αθλητή. 'Ο προπονητής είναι ειδικός και πρόσωπο αναφοράς για την απόδοση και την αποτυχία, είναι πρότυπο και πρόσωπο εμπιστοσύνης. Ως τέτοιο άτομο κατευθύνει τις σχέσεις του με τους αθλητές καθώς επίσης και τη σχέση των αθλητών μεταξύ τους'.(Μπάουμαν & Τσορμπατζούδης,1998:177).

Ένας ακόμη σημαντικός παράγοντας επιρροής, είναι η διοίκηση ενός αθλητικού συλλόγου. Η διοίκηση είναι αυτή που ρυθμίζει τα πάντα εκτός από την προπόνηση και τη διαχείριση των παικτών της ομάδας. Είναι εκείνη η οποία θα παρέχει στους αθλητές τα αναγκαία, είτε αυτά αφορούν την υλικοτεχνική υποδομή, είτε τον ρουχισμό, είτε την μετακίνηση σε αγώνες, όπως επίσης είναι εκείνη που μεριμνά για την καθαριότητα και τη θερμοκρασία του γηπέδου. Έτσι λοιπόν ενώ μια κακή διοίκηση μπορεί να αποτελεί λόγο αποχής από μια ομάδα, μία οργανωμένη και κοντά στους αθλητές/αθλήτριες διοίκηση, μπορεί να αποτελέσει ισχυρότατο κίνητρο για μια αθλήτρια η οποία

συμμετέχει σε αγωνιστικό τμήμα πετοσφαίρισης. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα διοικήσεων οι οποίες δεν τήρησαν τις δεσμεύσεις τους απέναντι στις αθλήτριες της ομάδας, γεγονός το οποίο λειτουργούσε αποτρεπτικά για αυτές. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις αθλητριών οι οποίες τραυματίστηκαν και χρειάστηκαν τη συμμετοχή της διοίκησης ώστε να ανταπεξέλθουν οικονομικά στις θεραπείες. Οι ομάδες με σοβαρή διοίκηση προβλέπουν και αυτό το ενδεχόμενο, το οποίο είναι συχνό στον αγωνιστικό αθλητισμό και αυτό λειτουργεί θετικά στην επιλογή της ομάδας και στη διάθεση των αθλητριών να παίζουν. Η διοίκηση μιας ομάδας εξασφαλίζει τα απαραίτητα για τις αθλήτριες και δημιουργεί σε αυτές αίσθηση ασφάλειας, γι' αυτό και η παρουσία ιατρικού προσωπικού σε μια ομάδα είναι απαραίτητη. Η παρουσία γιατρού, φυσικοθεραπευτή, και ενίοτε και ψυχολόγου είναι απαραίτητη για τις ανάγκες των αθλητών, όταν προέρχονται από κάποιον τραυματισμό, είτε μετά από μια οδυνηρή ήττα όπου οι αθλητές χρειάζονται ψυχολογική στήριξη και συμβουλές. Οι εγκαταστάσεις και οι υποδομές του γυμναστηρίου ως χώρου που θα περνά η αθλήτρια πολλές ώρες, όταν είναι ελκυστικές λειτουργούν θετικά στη ψυχολογία της και μπορούν να αποτελέσουν επίσης μία πρόκληση. Όταν αντίθετα η ομάδα της περιοχής όπου ζει η αθλήτρια προπονείται σε γυμναστήριο το οποίο δεν πληροί τις απαραίτητες προϋποθέσεις, εκείνη θα διακόψει ή με το πέρασμα των αγωνιστικών υποχρεώσεων θα αναζητήσει ομάδα άλλη περιοχή, η οποία θα της παρέχει καλύτερες εγκαταστάσεις.

2.5.2. Η εικόνα του σώματος.

Η προαγωγή της υγείας αλλά και της εξωτερικής εμφάνισης η οποία θα προκύψει από την προπόνηση είναι ένας ακόμη συνήθης λόγος και κίνητρο τόσο για την αρχική ενασχόληση όσο και για την παραμονή σε ένα σπορ. Είναι γνωστό και αποδεδειγμένο από πολλές έρευνες που έχουν γίνει για τη σχέση άσκησης και υγείας πως τα άτομα που ασχολούνται τακτικά με αθλητικές δραστηριότητες έχουν λιγότερες πιθανότητες παχυσαρκίας σε σχέση με άτομα τα οποία συμμετέχουν σε αυτές. Η υγεία λοιπόν και κυρίως η εικόνα του αθλητικού σώματος που θα αποκτήσει εκείνος που θα ασχοληθεί με τον αθλητισμό, αποτελεί ισχυρότατο κίνητρο έναρξης και παραμονής σε μια αθλητική δραστηριότητα. Υπάρχουν βέβαια και άλλα κίνητρα όπως για παράδειγμα η δημιουργία φιλικών σχέσεων. Σύμφωνα με τον Δογάνη (1990), 'Τια πολλούς, ο αθλητισμός προσφέρει θαυμάσιες ευκαιρίες δημιουργίας σχέσεων (σελ149). Επιπλέον

ο Δογάνης προσθέτει πως ``τα περισσότερα άτομα που συμμετέχουν στον αθλητισμό αναζητούν να ικανοποιήσουν ανάγκες που σχετίζονται με την επιτυχία, την αναγνώριση και το κύρος``.

3. Μεθοδολογία της έρευνας.

3.1. Σχεδιασμός της ερευνητικής διαδικασίας.

Για την πραγματοποίηση αυτής της έρευνας έγινε αρχικά ο προσδιορισμός του ερευνητικού πεδίου και καθορίστηκε ο σκοπός της έρευνας και η διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων. Έπειτα ακολούθησε η βιβλιογραφική ανασκόπηση, η επιλογή του θεωρητικού πλαισίου, η επιλογή της συλλογής δεδομένων αλλά και των συνομιλητών της έρευνας και τέλος ο τρόπος ανάλυσης δεδομένων. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η ποιοτική μέθοδος έρευνας, με τη χρήση ερωτηματολογίων ανοικτού τύπου. Ο λόγος που επιλέχθηκε η ποιοτική μέθοδος συλλογής δεδομένων, ήταν για να μπορέσουν να μου μεταφέρουν τις εμπειρίες τους στα γήπεδα και μέσα από αυτές να αντλήσω συναισθήματα, αντιλήψεις και βιώματα με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Αρχικά επικοινωνήσα με τις δύο ενώσεις πετοσφαίρισης, ώστε να αντλήσω στοιχεία σχετικά με την εικόνα του αθλήματος στην Θεσσαλονίκη. Η επαγγελματική μου ιδιότητα ως προπονητής

πετοσφαίρισης με βοήθησε επίσης ώστε να έρθω σε επικοινωνία με παλιές αθλήτριες τις οποίες γνώρισα κατά τη διάρκεια της προπονητικής μου καριέρας, είτε ως αντίπαλες παίκτριες, είτε ως αντίπαλες προπονήτριες. Κάποιες από τις ερωτηθείσες είχαν υπάρξει και μέλη των ομάδων που προπόνησα στο παρελθόν. Τα συναισθήματα και οι εμπειρίες των αθλητριών μέσα στα γήπεδα είναι τόσο πλούσια και γεμάτα εικόνες και βιώματα που θα ήταν αδύνατο να αποτυπωθούν σε ένα ερωτηματολόγιο κλειστού τύπου. «Οι ανοικτού τύπου ερωτήσεις στηρίζουν τη φροντίδα και την υπευθυνότητα της ερευνήτριας να μην επιβάλει τις απόψεις της και να μην θεωρήσει τίποτα δεδομένο αλλά και να αναζητήσει περισσότερο υλικό προς την κατεύθυνση της έρευνας» (Pateraki & Zografou, 2015:40). Η αρχική επικοινωνία έγινε και δια ζώσης με κάποιες από αυτές, αλλά και κατόπιν τηλεφωνικής επαφής. Όλες αποκρίθηκαν πως θα απαντήσουν το ερωτηματολόγιο με χαρά. Καθώς ήταν δύσκολο και πολύ χρονοβόρο να τις συναντήσω όλες από κοντά και να της δώσω το ερωτηματολόγιο εκτυπωμένο, επέλεξα να τους ζητήσω τα e mail τους και να τους τα στείλω σε ηλεκτρονική μορφή. Πριν όμως στείλω στις 38 συνομιλήτριές μου τα ερωτηματολόγια, έστειλα πρώτα σε δύο άλλες πρώην αθλήτριες πετοσφαίρισης, ενδεικτικά ώστε να δω το κατά πόσο αυτά ήταν λειτουργικά. Η απαντήσεις δεν άργησαν και μετά από 3 ημέρες η μία και μία εβδομάδα η άλλη, μου έστειλαν τις απαντήσεις τους. Ο τρόπος που απάντησαν στις ερωτήσεις μου έδειξε πως το ερωτηματολόγιο ήταν απλό και κατανοητό, ώστε να μου δώσει τη δυνατότητα να λάβω έγκυρες απαντήσεις χωρίς παρερμηνίες.

3.1.1. Οι συμμετέχουσες στην έρευνα.

Οι γυναίκες που συμμετείχαν στην έρευνα με βάση τα συμπληρωμένα ερωτηματολόγια που μου έστειλαν, παρουσίασαν τόσο κοινά όσο και διαφορετικά στοιχεία μεταξύ τους, όσον αφορά τα προσωπικά τους δεδομένα, αλλά και εκείνα που αφορούν την αθλητική τους πορεία.

7 από τις συμμετέχουσες, ήταν ηλικίας από 19-25 ετών, 4 ήταν από 25-30, άλλες 4 από 30-35, 10 από 35-50 ετών και 5 ακόμη από 50 και άνω. Οι 13 από τις 30 συμμετέχουσες στην έρευνα αγωνίστηκαν τόσο σε τοπικά όσο και σε εθνικά πρωταθλήματα πετοσφαίρισης, ενώ οι υπόλοιπες 17 αγωνίστηκαν μόνο σε τοπικά πρωταθλήματα. 16 από αυτές είναι έγγαμες, εκ των οποίων οι 12 είναι και μητέρες,

ενώ οι υπόλοιπες 14 είναι άγαμες χωρίς τέκνα. Όσον αφορά τη διάρκειά τους στα γήπεδα πετοσφαίρισης, οι 15 από αυτές συμμετείχαν σε πρωταθλήματα από 5-10 έτη και οι άλλες 15 από 10-20 έτη. Τέλος, οι 25 από τις συμμετέχουσες είναι εργαζόμενες σε δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα, ενώ οι υπόλοιπες 5 είναι φοιτήτριες.

3.2. Δεοντολογία της έρευνας.

Έχει κριθεί δεοντολογικά σωστό πως κατά τη διαδικασία κάθε έρευνας πρέπει να διασφαλίζονται κάποια δεδομένα, όπως για παράδειγμα η ανωνυμία του ερωτηθέντος και η προστασία της ταυτότητάς του. Για το λόγο αυτό χρησιμοποιήθηκαν ψευδώνυμα της επιλογής των ερωτηθέντων και όχι τα πραγματικά τους ονόματα. Το χρονικό διάστημα αποστολής ερωτηματολογίων και των απαντήσεων ήταν από τις 9 Απριλίου όπου εστάλη το πρώτο, έως και την 22^η Μαΐου 2024 όπου έλαβα την τελευταία απάντηση. Έστειλα το ερωτηματολόγιο σε 38 παραλήπτριες και έλαβα απαντήσεις από τις 30, επιτυγχάνοντας ποσοστό ανταπόκρισης της τάξεως του 78,94%. Οι απαντήσεις δεν έφτασαν όλες γρήγορα, αλλά με κάποιες κοπέλες χρειάστηκε να επικοινωνήσω ξανά σε δεύτερη φάση. Η αποδελτίωση που ακολούθησε ήταν δύσκολο εγχείρημα καθώς οι απαντήσεις περιλάμβαναν πολλές και διαφορετικές προσεγγίσεις των ερωτήσεων. Με κάποιες μάλιστα έγινε και τρίτη επαφή διότι σε κάποιες ερωτήσεις δεν είχαν αντιληφθεί επακριβώς το νόημα κάποιων ερωτήσεων. Επομένως αφού τους εξήγησα τι ζητούσε η ερώτηση, μετά από λίγες ημέρες μου έστειλαν τις απαντήσεις τους. Η πληθώρα των συναισθημάτων που ξεδιπλώθηκε στις απαντήσεις και πολλά από τα βιώματα των κοριτσιών μου ήταν κάπως γνώριμα καθώς αφενός είχα υπάρξει προπονητής αρκετών από αυτές και κάποιες καταστάσεις που περιέγραψαν τις είχαμε βιώσει μαζί. Αφετέρου λόγω του ότι είχα υπάρξει και αθλητής του βόλλευ για πολλά χρόνια, ταυτίστηκα με αρκετά από τα βιώματα που μου μετέφεραν. Έπειτα ακολούθησε αποδελτίωση και κωδικοποίηση των απαντήσεων προκειμένου να αναλυθούν και να εξαχθούν τα συμπεράσματα της έρευνας.

3.3. Επικοινωνία με τις 2 ενώσεις.

Πριν όμως έλθω σε επαφή με τις αθλήτριες, η αφετηρία της έρευνας ήταν οι επαφές που έκανα με τις δύο ενώσεις πετοσφαίρισης της συγκεκριμένης γεωγραφικής περιοχής. Πρώτα επικοινωνήσα τηλεφωνικώς με την Ε.ΠΕ.Σ.Θ. μία ένωση η οποία είναι υπεύθυνη για τα πρωταθλήματα πετοσφαίρισης στους νομούς Θεσσαλονίκης και Χαλκιδικής. Η ένωση μου έδωσε πολλά και χρήσιμα στοιχεία σχετικά με την ιστορία της αλλά και μια εικόνα της πετοσφαίρισης στην πόλη της Θεσσαλονίκης.

3.3.1. Συνοπτικά στοιχεία της ιστορίας της ένωσης.

Ιδρύθηκε στις 23 Φεβρουαρίου του 1978 στην αίθουσα διαλέξεων της Χ.Α.Ν.Θ. όπου συγκεντρώθηκαν εκπρόσωποι 24 αθλητικών σωματείων της Θεσσαλονίκης οι οποίοι ψήφισαν το καταστατικό της Ε.ΠΕ.Σ.Θ. Η σχετική απόφαση για την ίδρυση της Ε.ΠΕ.Σ.Θ καταχωρήθηκε στα βιβλία του Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης στις 18-6-1979. Τα 21 σωματεία που υπέγραψαν το πρώτο καταστατικό της Ε.ΠΕ.Σ.Θ ήταν: Μ.Α.Σ. Αετός, ΜΓΣ Απόλλων Καλαμαριάς, ΑΣ Άρης, ΒΑΟ, ΑΜΟ Γαλαξίας, ΜΑΟ Δημόκριτος, ΚΑΣΘ Έσπερος, ΓΣ Ηρακλής, ΑΟ Ίκαρος, ΑΟ Κρόνος, ΑΠΣ Μακεδονικός Νεάπολης, ΑΣ Μαραθών Καλαμαριάς, ΓΣ Μέγας Αλέξανδρος, ΜΓΣ ΄Ο Μελιτεύς΄, ΠΑΟΚ, ΠΚ Πυλαίας, ΜΕΑΣ Τρίτων, Φιλαθλητικός ΟΓΘ, ΠΑΣ Φίλιππος, ΑΠΟ Φοίνιξ Πολίχνης, ΧΑΝΘ. Επίσης, παρουσία στην ιδρυτική γενική συνέλευση, είχαν τα σωματεία, Αρίων, ΜΕΝΤ και Νέστωρ.

Παλαιότερο σωματείο της Θεσσαλονίκης είναι ο ΑΣ Άρης με έτος ίδρυσης το 1914 και ακολουθούν η ΧΑΝΘ το 1921, ο ΓΣ Μέγας Αλέξανδρος το 1923 και μετά ΠΑΟΚ και ΜΕΝΤ το 1926. Νεότεροι ιδρυθέντες σύλλογοι, η Ιταλική Ακαδημία Θεσσαλονίκης, η Νέα Αθλητική Ενότητα Φοίνικα και ο Αθλητικός Σύλλογος Άρης Κασσανδρείας με έτος ίδρυσης το 2023.

Κατόπιν επικοινωνίας με την γραμματεία της Ε.ΠΕ.Σ.Θ στις 16-2-2024, άντλησα πληροφορίες για τα σωματεία και τις ομάδες της ένωσης. Έγιναν ερωτήσεις σχετικά με τον αριθμό των ενεργών σωματείων της ένωσης της Ε.ΠΕ.Σ.Θ. η οποία είναι η δεύτερη μεγαλύτερη ένωση της Ελλάδας μετά την Ε.Σ.Π.Α.Α.Α. , όπως επίσης και για τα

πρωταθλήματα που διεξάγει, τόσο τα αναπτυξιακά, όσο και αυτά των ανδρών και γυναικών.

Τα ενεργά σωματεία της Ε.ΠΕ.Σ.Θ. είναι 73, από τα οποία τα 72 διατηρούν γυναικεία τμήματα όπως και τα αναπτυξιακά των κοριτσιών, με 16 από αυτά τα σωματεία να έχουν και αντίστοιχες ανδρικές και παιδικές ομάδες (Εφήβων, Παίδων, Παμπαίδων). Ένα σωματείο μόνο σε όλη την ένωση διατηρεί μόνο ανδρικό τμήμα και αυτό είναι η Ένωση Τούμπας Α.Σ. Η ένωση περιλάμβανε και πλήθος άλλων σωματείων τα οποία διαγράφηκαν είτε λόγω αδυναμίας ένταξης στο μητρώο είτε λόγω οικονομικών προβλημάτων και ιδιαίτερα μετά το 2010 όπου ξεκίνησε η περίοδος της έντονης οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα.

3.3.2. Συμμετοχές ομάδων στα πρωταθλήματα της Ε.ΠΕ.Σ.Θ

Στη συνέχεια της επικοινωνίας με την Ε.ΠΕ.Σ.Θ. , πληροφορήθηκα για τον αριθμό των γυναικείων και ανδρικών ομάδων και η διαφορά είναι ανησυχητική. Στη Έθνηκή Ανδρών συμμετέχουν 10 ομάδες, η μία εκ των οποίων, ΟΠΑΘ ΠΕΡΣΕΑΣ, συμμετέχει με το εφηβικό του τμήμα (νέος νόμος), καθώς το ανδρικό του αγωνίζεται στον Έθνηκο της Α2 ανδρών. Τοπική Ανδρών δεν υπάρχει πλέον, καθώς η συμμετοχή των ανδρών στο άθλημα ολοένα και μειώνεται. 7 ομάδες στο Κ21, 11 ομάδες στο Κ18, 13 ομάδες στο Κ17.

Στις γυναίκες οι αριθμοί είναι πολύ διαφορετικοί. Στη Έθνηκή Γυναικών συμμετέχουν 12 ομάδες, ενώ σε αντίθεση με τους άνδρες υπάρχουν και δύο τοπικές κατηγορίες. 12 ομάδες η Α Τοπική, 12 και η Β Τοπική. Στο Κ20 συμμετέχουν 14 ομάδες, στο Κ18 43 ομάδες στο κυρίως πρωτάθλημα, δηλαδή σε αυτό του οποίου οι 3 πρώτες ομάδες θα συμμετέχουν και στο πανελλήνιο πρωτάθλημα Κ18, και 58 συμμετοχές στο εκτός συναγωνισμού πρωτάθλημα, στο οποίο πολλά σωματεία συμμετέχουν με τη 2^η ομάδα τους. Αντίστοιχα στο κυρίως πρωτάθλημα του Κ16 αγωνίζονται 39 ομάδες, ενώ στο εκτός συναγωνισμού 64.

3.4. Ένωση Σωματείων Πετοσφαίρισης Μακεδονίας – Ε.Σ.ΠΕ.Μ.

Η Ε.Σ.ΠΕ.Μ είναι η ένωση στα πρωταθλήματα της οποίας συμμετέχουν ομάδες Πετοσφαίρισης από 8 νομούς της Μακεδονίας. Οι νομοί αυτοί είναι Πέλλα, Ημαθία, Κοζάνη, Γρεβενά, Κιλκίς, Φλώρινα, Πιερία, Καστοριά και η έδρα της βρίσκεται στα Γιαννιτσά Πέλλας. Η ένωση ιδρύθηκε στις 16 Ιουλίου του 2003 και προέκυψε από τη συνένωση των επιτροπών Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας. Τα σωματεία που παραβρίσκονταν στην 1^η συνέλευση ήταν τα εξής: Γ.Α.Σ. ΄ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ΄ΤΙΑΝΝΙΤΣΩΝ, Μ.Α.Σ΄ΝΙΚΗ΄ΑΙΓΙΝΙΟΥ, Π.Α.Σ.΄ΙΚΑΡΟΣ΄ΕΔΕΣΣΑΣ, Φ.Ε.Σ΄ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ΄ΣΚΥΔΡΑΣ, Α.Σ.΄ΠΑΝΘΕΟΝ΄ΛΙΤΟΧΩΡΟΥ, Φ.Σ.΄ΑΡΙΩΝ΄ΠΤΟΛΕΜΑΪΔΑΣ, Α.Σ.΄ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ΄ΑΞΙΟΥΠΟΛΗΣ, Γ.Σ.ΚΟΖΑΝΗΣ, Γ.Σ.ΓΡΕΒΕΝΩΝ, Α.Ο.΄ΣΙΡΙΣ΄ΣΕΡΡΩΝ, Γ.Ε.΄ΣΕΡΡΕΣ 94, Μ.Π.Σ.ΦΙΛΩΤΑΣ, Γ.Ε.ΦΛΩΡΙΝΑΣ και Α.Σ.΄ΕΡΜΗΣ΄ΒΑΘΥΛΑΚΚΟΥ.

Εν έτη 2024 ο αριθμός των ενεργών σωματείων της ένωσης είναι 29, 8 είναι τα μη ενεργά, 9 που έχουν διαγραφεί, άλλα 3 τα οποία συγχωνεύθηκαν με άλλα και 1 το οποίο έχει πλέον διαλυθεί (Αστέρας Γρεβενών).

Στα πρωταθλήματα της ένωσης οι συμμετοχές των ομάδων έχουν ως εξής: Στη ΄Β Εθνική Ανδρών συμμετέχουν 4 ομάδες, στο Κ21 7 ομάδες, στο Κ18 6 ομάδες και στο Κ17 καμία συμμετοχή. Στη ΄Β Εθνική Γυναικών συμμετέχουν 14 ομάδες, στο Κ20 6 ομάδες, στο Κ18 28 ομάδες και στο Κ16 29 ομάδες. Παλαιότερο σωματείο της ένωσης είναι ο Φ.Σ.Φ. ΄ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ΄ με έδρα τη Φλώρινα, ο οποίος ιδρύθηκε το 1941, αλλά είναι πλέον ανενεργό. Νεότερο σωματείο είναι το Α.Σ. ΛΕΟΝΤΕΣ ΠΤΟΛΕΜΑΪΔΑΣ με έτος ίδρυσης το 2022.

Η εικόνα της Ε.Σ.ΠΕ.Μ μοιάζει με αυτή της Ε.ΠΕ.Σ.Θ όσον αφορά την αναλογία στη συμμετοχή ανδρικών και γυναικείων ομάδων, όπου οι γυναίκες υπερέχουν κατά πολύ. Επίσης όσο ανεβαίνει η ηλικία, ο αριθμός αθλητών και αθλητριών μειώνεται. Οι περιοχές που περιλαμβάνει η ένωση της ΕΣΠΕΜ βρίσκονται μακριά από τη Θεσσαλονίκη η οποία θεωρείται το κέντρο της βορείου Ελλάδος και ως εκ τούτου ανήκουν στην περιφέρεια, όπου τα δεδομένα είναι αρκετά διαφορετικά. Οι αθλητές και αθλήτριες μετά το πέρας της σχολικής τους ζωής, επιλέγουν ως νέο τόπο διαμονής μια μεγάλη πόλη. Πρώτον λόγω του ότι οι περισσότερες σχολές και πανεπιστήμια βρίσκονται στις μεγάλες πόλεις και δεύτερον διότι σε αυτές υπάρχουν πολλές

περισσότερες ευκαιρίες για επαγγελματική αποκατάσταση. Στις πόλεις υπάρχει η δυνατότητα παράλληλης πραγματοποίησης σπουδών και εργασίας και δεδομένης της αυξανόμενης οικονομικής κρίσης και του πληθωρισμού στη χώρα μας, πολλοί φοιτητές αναζητούν εργασία ώστε να ανταπεξέλθουν στις οικονομικές υποχρεώσεις τους. Ενδεικτικό της σταδιακής και σταθερής μείωσης στα ανδρικά πρωταθλήματα είναι πως το 2007 παρουσιάστηκε ο μεγαλύτερος αριθμός ανδρικών ομάδων(10), ενώ στο τρέχον πρωτάθλημα (2023-2024) οι ομάδες είναι μόλις και μετά βίας τέσσερις.

3.5. Προσέγγιση των συνομιλητριών.

Το επόμενο βήμα ήταν η προσέγγιση των κοριτσιών που θα μου μετέφεραν τις εμπειρίες τους. Η αποστολή των ερωτηματολογίων έγινε μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, καθώς αφενός ήταν πρακτικά αδύνατο να προσεγγίσω όλες αυτές τις αθλήτριες δια ζώσης και αφετέρου ήταν πιο οικονομικός και γρήγορος τρόπος. Τους δόθηκε φυσικά ένα εύλογο χρονικό περιθώριο για να στείλουν τις απαντήσεις τους. Κάποιες κοπέλες χρειάστηκε να τις ξαναενοχλήσω γιατί λόγω των οικογενειακών και επαγγελματικών τους υποχρεώσεων το είχαν αρχικά αμελήσει. Η ανταπόκριση εν τέλει των κοριτσιών στις οποίες εστάλη ερωτηματολόγιο υπήρξε αρκετά ικανοποιητική. Πολλές από αυτές μου είπαν μάλιστα πως θα το κάνουν με χαρά καθώς πέρα από τη φιλική τους σχέση μαζί μου, μου είπαν πως με αυτό τον τρόπο ξαναζούν έστω και σε μικρότερο βαθμό τις εμπειρίες που είχαν μέσα στο γήπεδο. Οι ερωτήσεις, πέρα από τα δημογραφικά στοιχεία, ήταν όλες ανοικτού τύπου και οι συνομιλητές είχαν την ευκαιρία αλλά και την ελευθερία να εκφραστούν ελεύθερα χωρίς να προσπαθήσω να τους κατευθύνω σε συγκεκριμένα μονοπάτια. Αφέθηκαν ελεύθεροι να απαντήσουν με όποιο τρόπο επιθυμούσαν και να μου μεταφέρουν τα βιώματά τους από τα γήπεδα. Αντιλήψεις, συναισθήματα και βιώματα αναδύθηκαν μέσα από τις πολλές και διαφορετικές απαντήσεις των ερωτηθέντων κοριτσιών, δίνοντάς μου ποικιλία και διαφορετικές οπτικές προσέγγισης του υπό διερεύνηση θέματος.

3.6. Προσδιορισμός συνομιλητών.

Όλες οι συγκεκριμένες πρώην αθλήτριες πετοσφαίρισης είχαν αγωνιστεί στο παρελθόν και συγκεκριμένα από το 1984 έως και το 2023 στις δύο ενώσεις για τις οποίες έγινε αναφορά παραπάνω. Δεδομένου ότι πολλές από αυτές διαμένουν πλέον μακριά από αυτή την περιοχή, ήταν αδύνατο να προσεγγιστούν από κοντά και έτσι πρώτα έγινε τηλεφωνική επικοινωνία και κατόπιν στάλθηκαν τα ερωτηματολόγια σε ηλεκτρονική μορφή. Κάποιες απάντησαν πολύ γρήγορα, ενώ κάποιες άλλες επαναπροσεγγίστηκαν μέσω τηλεφώνου προκειμένου να στείλουν τις απαντήσεις τους. Οι ερωτηθείσες είναι ηλικίας από 23 έως 53 ετών, πολλές εκ των οποίων ασχολούνται ακόμη ενεργά με την πετοσφαίριση ως προπονήτριες. Κάποιες αγωνίστηκαν μόνο σε τοπικά πρωταθλήματα, ενώ άλλες είχαν πλούσια εμπειρία από εθνικά πρωταθλήματα πετοσφαίρισης. Κάποιες από αυτές αγωνίστηκαν στην Α1 κατηγορία σε ομάδες της πρώτης γραμμής με τις οποίες κατέκτησαν και τίτλους, όπως το πρωτάθλημα και το κύπελλο Ελλάδας, όπως επίσης αγωνίστηκαν και στην εθνική Ελλάδος είτε γυναικών, είτε των μικρότερων ηλικιακά κατηγοριών (Νεανίδων, Κορασίδων). Η επιλογή αυτή δεν έγινε τυχαία, καθώς ήθελα να συλλέξω εμπειρίες από αθλήτριες που αγωνίστηκαν σε όλα τα επίπεδα πετοσφαίρισης, δεδομένου ότι κάποιες από αυτές τις εμπειρίες διαφέρουν ριζικά. Είναι διαφορετικά τα δεδομένα, κυρίως τα οικονομικά, ανάμεσα σε χαμηλές και υψηλές κατηγορίες.

4. Ανάλυση και ερμηνεία των ερευνητικών δεδομένων.

4.4.1. Ποιοι ήταν οι λόγοι για τους οποίους επιλέξατε να ασχοληθείτε με την πετοσφαίριση;

Με βάση τα δεδομένα που προκύπτουν από το ερώτημα 1, αναδεικνύονται τέσσερις κατηγορίες απαντήσεων με πιο συχνή, αυτή κατά την οποία ο αρχικός λόγος ενασχόλησης με την πετοσφαίριση ήταν κατόπιν παρότρυνσης φίλων, συγγενών ή άλλων ανθρώπων της περιοχής και όχι από δική τους επιλογή.

Η Αθηνά, ψυχολόγος στο επάγγελμα ετών 50, έχοντας αγωνιστεί σε διάφορες ομάδες πετοσφαίρισης, μας λέει *''Οι λόγοι ήταν καθαρά τύχη. Είχα πάει σε έναν γιατρό με τον μπαμπά μου για να τον συμβουλευτούμε για ένα θέμα υγείας δικό μου και αυτός γνώριζε ή είχε κάποια σχέση με την τοπική ομάδα βόλλευ. Είδε ότι ως έφηβη ήμουν ψηλή και πρότεινε στον μπαμπά μου να με γράψει στο βόλλευ. Και ο μπαμπάς μου τον άκουσε και*

με έγραψε. Αν δεν συναντούσαμε αυτόν τον γιατρό, πιθανά δεν θα ασχολιόμουν με το βόλλευ'.

Η παρότρυνση από φίλους ως ο λόγος που ασχολήθηκαν με το βόλλευ, ήταν η συχνότερη απάντηση. Η Παπ, ιδιωτικός υπάλληλος ετών 27, με εμπειρία 3 ετών σε τοπικά και 3 σε εθνικά πρωταθλήματα, απόφοιτος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αναφέρει πως *'' Η ενασχόληση με το άθλημα ήταν από παρότρυνση συνομηλίκων μου''*.

Η Τόζο, απόφοιτος λυκείου ετών 36, μητέρα δύο παιδιών χωρίς εργασία, έχει αγωνιστεί στο παρελθόν 5 χρόνια σε τοπικά και 10 σε εθνικά πρωταθλήματα. Στην συγκεκριμένη ερώτηση αναφέρει πως *'' Πριν από το βόλλευ ασχολήθηκα με τον στίβο γιατί μου άρεσε ο αθλητισμός, στην πορεία με προσέγγισαν άτομα από το βόλλευ και τόλμησα να δοκιμάσω και ένα ομαδικό άθλημα. Αφού πήγα κατάλαβα ότι μου άρεσε πολύ και το άθλημα αυτό αλλά και η ομαδικότητα''*. Άλλη μια περίπτωση η οποία επέλεξε το βόλλευ ύστερα από παρακίνηση κάποιων ανθρώπων.

Η Μπόχω, 27 ετών με μεταπτυχιακές σπουδές, είναι υποψήφια Διδάκτωρ στη διοίκηση ανθρώπινων πόρων ζει στη Θεσσαλονίκη και έχει αγωνιστεί 6 χρονιές στα τοπικά πρωταθλήματα Θεσσαλονίκης. Όπως μας αναφέρει χαρακτηριστικά *'' Από μικρό παιδί αγαπούσα τον αθλητισμό και τον πρωταθλητισμό. Έτσι, προσπαθούσα να ανακαλύψω ποιο άθλημα που αρέσει περισσότερο για να ασχοληθώ ενεργά με αυτό. Όταν ήμουν 10 χρονών, δύο εκπρόσωποι της τοπικής ομάδας πετοσφαίρισης των Κουφαλίων ήρθαν στο 2^ο Δημοτικό σχολείο Κουφαλίων και μας έκαναν ενημέρωση για τα νέα τμήματα της ομάδας. Από την ενημέρωση και μετά, πολλά κορίτσια εκδήλωσαν το ενδιαφέρον τους να ξεκινήσουν το συγκεκριμένο άθλημα, όπως και εγώ. Επέλεξα την πετοσφαίριση, για τους εξής κύριους λόγους:*

- 1) Είναι ένα **ομαδικό άθλημα** που αυτομάτως καλλιεργεί και αναπτύσσει τις κοινωνικές δεξιότητες και τις ικανότητες συνεργασίας του/της εκάστοτε αθλητή/τριας.*
- 2) Δεν έχει **σωματική επαφή με τον αντίπαλο**. Άρα, θεώρησα ότι η πετοσφαίριση, συγκριτικά με άλλα αθλήματα, θα έχει μικρότερο ποσοστό τραυματισμών.*
- 3) Διεξάγεται σε **κλειστό χώρο**. Επομένως, οι αθλητές/τριες αποφεύγουν ακραίες*

καιρικές συνθήκες (π.χ. καταιγίδα, υπερβολικά χαμηλές ή υψηλές θερμοκρασίες)''.

Η συγκεκριμένη αναφέρει βέβαια και άλλους λόγους που την οδήγησαν στην πετοσφαίριση, παρόλαυτά η αρχική ώθηση δόθηκε από άλλους ανθρώπους.

Η Νάσι, απόφοιτη τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, έγγαμη με δύο παιδιά ζει στη Θεσσαλονίκη και έχει αγωνιστεί σε διάφορες ομάδες επί 19 έτη, 8 από τα οποία σε τοπικά πρωταθλήματα και 11 σε εθνικά. *'' Με παρότρυνε ο γυμναστής του σχολείου στο δημοτικό'',* αναφέρει η Νάσι, αναδεικνύοντας τον θετικό ρόλο που μπορούν ενίοτε να παίξουν οι γυμναστές των σχολείων οι οποίοι είναι συνήθως αγαπητοί στα παιδιά και μπορούν να τα οδηγούν σε τέτοιου είδους δραστηριότητες.

Η Φώτω εκπαιδευτικός με μεταπτυχιακές σπουδές, με τόπο καταγωγής τη Θεσσαλονίκη διαμένει πλέον στην Αστυπάλαια, όπου υπηρετεί στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Είναι έγγαμη ενώ έχει αγωνιστεί 13 αγωνιστικές σεζόν σε ομάδες της Θεσσαλονίκης 10 εκ των οποίων σε εθνικά πρωταθλήματα. *'' Με παρακίνησε ένας φίλος προπονητής λόγω ύψους και από τότε το λάτρεψα''* ανέφερε στην απάντησή της.

Η Κατέτ, 53 ετών απόφοιτος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι έγγαμη με δύο παιδιά τα οποία αγωνίζονται επίσης στην αγωνιστική πετοσφαίριση, ζει στη Θεσσαλονίκη και πλέον υπηρετεί την πετοσφαίριση ως προπονήτρια. Η Κατέτ έχει αγωνιστεί 3 χρόνια σε τοπικά και 14 σε εθνικά πρωταθλήματα, με συμμετοχή σε ομάδες πρώτης γραμμής της Α1 και επίσης με συμμετοχή ως πασαδόρος σε όλες τις εθνικές ομάδες από τις Κορασίδες έως και τη γυναικεία ομάδα πετοσφαίρισης της Εθνικής Ελλάδος. Η ενασχόλησή της με το άθλημα έγινε τυχαία ύστερα από παρακίνηση. Ανέφερε *'' Τυχαία. Η πρώτη μου προπονήτρια με είδε στο σχολικό γυμναστήριο όπου έκαναν προπόνηση και με προέτρεψε να ασχοληθώ''.*

Η Έλλη 21 ετών απόφοιτη Λυκείου η οποία σπουδάζει στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, άγαμη με καταγωγή από τη Θεσσαλονίκη και με συμμετοχή 5 έτη σε τοπικά πρωταθλήματα, απάντησε *'' Ασχολήθηκα με το βόλλευ ύστερα από παρακίνηση κάποιων φιλενάδων μου οι οποίες πήγαιναν ήδη στην ομάδα, έτσι αποφάσισα να ασχοληθώ κι εγώ. Δεν το μετάνιωσα ποτέ''.*

Οι γονείς συχνά παίζουν σημαντικό ρόλο στην επιλογή της αθλητικής δραστηριότητας των παιδιών τους. Κάποιες φορές τα κατευθύνουν οι ίδιοι όταν βλέπουν τα παιδιά τους αναποφάσιστα όσον αφορά την ενασχόληση ή μη με τον αθλητισμό. Η Α.Σ. 23 ετών φοιτήτρια στη Θεσσαλονίκη είναι άγαμη και έχει καταγωγή από ένα χωριό λίγο έξω από τη Θεσσαλονίκη. Αγωνίστηκε επί 10 χρόνια στα τοπικά πρωταθλήματα της Ε.Π.Ε.Σ.Θ. και μας απάντησε στη σχετική ερώτηση ως εξής: *'' Ξεκίνησα το άθλημα της Πετοσφαίρισης πολύ μικρή επειδή η μητέρα μου το θεωρούσε έναν πολύ καλό τρόπο άθλησης που ίσως θα μου ταίριαζε, καθώς θεωρούσε σημαντικό να αρχίσω να αθλούμαι από μικρή ηλικία, βρίσκοντας το παράλληλα ένα πολύ όμορφο ομαδικό άθλημα''*. Ήταν η πρώτη που απάντησε πως ο καθοριστικός παράγοντας στην επιλογή της ήταν κάποιος από τους γονείς της.

Στην ίδια κατηγορία με την Α.Σ. και η Σμα, 23 ετών, η οποία σπουδάζει στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, άγαμη με καταγωγή από τον Άγιο Αθανάσιο Θεσσαλονίκης είχε συμμετοχή 6 έτη σε τοπικά πρωταθλήματα, μας αναφέρει πως *'' Ξεκίνησα στην ηλικία των 8, ως κάποιο ομαδικό άθλημα που ήθελαν οι γονείς μου''*.

Η La greca, ιδιωτική υπάλληλος, η οποία έχει αγωνιστεί 6 έτη σε τοπικά και 20 σε εθνικά πρωταθλήματα, τα 15 εκ των οποίων στην Α1, απάντησε, *'' Στην εφηβική ηλικία παίζαμε βόλλει με την παρέα μου στο σχολείο και στην συνέχεια όταν διαπίστωσα ότι το άθλημα αυτό μου ταιριάζει και με ευχαριστεί, άρχισα να δημιουργώ προσδοκίες και να θέτω υψηλούς στόχους. Όταν πέτυχα τον πρώτο μου στόχο πήρα δύναμη για να συνεχίσω στον επόμενο και αυτό ήταν μεγάλη πρόκληση για μένα. Έτσι ξεκίνησε η διαδρομή, θέτοντας στόχους και βέβαια με πολλή επιμονή, σκληρή δουλειά μέσα και έξω από το γήπεδο, με πειθαρχία και στοχοπροσήλωση''*.

Η Ντίνα, καθηγήτρια φυσικής αγωγής, 36 ετών με καταγωγή και τόπο διαμονής την Αλεξάνδρεια Ημαθίας, είναι έγγαμη και αγωνίστηκε επί 18 συναπτά έτη στη Β Εθνική κατηγορία της Ε.Σ.ΠΕ.Μ. Η απάντησή της στο ερώτημα ήταν η εξής: *'' Όταν πήγαίνα στο δημοτικό παίζαμε βόλλει στο μάθημα της γυμναστικής και με είδε ο γυμναστής ότι έπαιζα καλά και μου πρότεινε να πάω στον σύλλογο της περιοχής, ΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ, και να γραφτώ στα τμήματα υποδομής του συλλόγου. Έτσι και έγινε. Τα κατάφερα καλά*

και εκεί και γρήγορα οδηγήθηκα από τον προπονητή μου στα αγωνιστικά τμήματα και έτσι ξεκίνησε το πάθος μου για αυτό το υπέροχο άθλημα''.

Η Αμαλία ψυχολόγος στο επάγγελμα, 24 ετών με καταγωγή από τη Θεσσαλονίκη, διαμένει πλέον στο Διδυμότειχο όπου και εργάζεται ως στρατιωτικός. Η Αμαλία η οποία έπαιξε 6 χρόνια στα τοπικά πρωταθλήματα της Θεσσαλονίκης ανέφερε πως επέλεξε το βόλλευ και αυτή λόγω της παρέας της. *'' Αρχισα να ασχολούμαι με την πετοσφαίριση περίπου από την ηλικία των 11 ετών. Οι λόγοι που με οδήγησαν τότε να επιλέξω το συγκεκριμένο άθλημα ήταν τόσο η παρέα των συνομηλίκων μου, η οποία επί τω πλείστον ασχολιόταν με την πετοσφαίριση, όσο και η επιθυμία έναρξης μιας αθλητικής δραστηριότητας κατά το διάστημα αυτό βάσει και των επιλογών που προσέφερε η περιοχή που κατοικούσα''.*

Η Νικόλ 52 ετών έγγαμη, με μακρά διαδρομή στα γήπεδα του βόλλευ και με συμμετοχή και σε αυτά της Α1, μου απάντησε επίσης πως *''Ξεκίνησα το βόλλευ λόγω παρέας''.*

Συνοψίζοντας για την πρώτη κατηγορία απαντήσεων, βλέπουμε πως ο παράγοντας κοινωνικός περίγυρος, παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην επιλογή του αθλήματος.

Η αμέσως επόμενη σε αριθμό απαντήσεων ήταν αυτή που έκανε λόγο πως η ομαδική φύση της πετοσφαίρισης και η ύπαρξη κοινού στόχου σε ένα ομαδικό άθλημα, ήταν αυτό που τις οδήγησε σε αυτό.

Η Πέτυ 30 ετών, Βιολόγος στο επάγγελμα, με καταγωγή από Θεσσαλονίκη και τόπο διαμονής τα τελευταία 3 χρόνια τη Γερμανία, συμμετείχε ως αθλήτρια για 6 χρόνια στην αγωνιστική πετοσφαίριση και απάντησε πως *'' Η θέληση για άσκηση και η συμμετοχή σε ομαδική δραστηριότητα, προκάλεσαν το έντονο ενδιαφέρον μου για το συγκεκριμένο άθλημα''.*

Η Άση 24 ετών, καθηγήτρια φυσικής αγωγής στο επάγγελμα, με καταγωγή από τον Άγιο Αθανάσιο Θεσσαλονίκης, συμμετείχε τόσο στην τοπική ομάδα του χωριού της από όπου και ξεκίνησε, όσο και αργότερα σε ομάδες του κέντρου. Ανέφερε χαρακτηριστικά *'' Σαν παιδί ήταν πάντα μια από τις βασικές επιλογές και από τα πρώτα χρόνια ενασχόλησης μου κέντρισε το ενδιαφέρον και σαν άθλημα αλλά και σαν ομαδικό κλίμα , ηθικές αξίες , είδος εκγύμνασης και ψυχαγωγία. Στα πλαίσια της σχολής κλήθηκα*

να επιλέξω ειδικότητα , επομένως σαν πρώην παίκτρια και έχοντας ήδη ασχοληθεί προπονητικά με ακαδημίες αποφάσισα να ακολουθήσω αυτόν τον κλάδο και αργότερα να αποτελέσει ένα μεγάλο μέρος της επαγγελματικής μου καριέρας. και σαν προπονήτρια και ταυτόχρονα σαν παίκτρια''.

Η Νάτσο 50 ετών, απόφοιτη τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, είναι έγγαμη με δύο παιδιά και εργάζεται ως προπονήτρια στα Κύμια Θεσσαλονίκης, όπου και αγωνίστηκε στους τοπικούς Μακεδόνες Αξιού, ομάδα γνωστή από τη συμμετοχή της στην Α1 επί 5 έτη και τα τελευταία 3 χρόνια στην Pre League και την Α2 κατηγορία. Η απάντησή της στη σχετική ερώτηση ήταν *''Ασχολήθηκα με το βόλλευ λόγω του ότι προσφέρει στους αθλητές ομαδικότητα κυρίως, εκγύμναση και πειθαρχία''.*

Η Πάντι 27 ετών, είναι καθηγήτρια φυσικής αγωγής με μεταπτυχιακές σπουδές, είναι άγαμη και είναι άνεργη. Με εμπειρία 8 ετών στα γήπεδα πετοσφαίρισης και μια συμμετοχή και με την εθνική παγκορασίδων ως πασαδόρος μου ανέφερε στην απάντησή της *'' Επέλεξα να ασχοληθώ με την πετοσφαίριση καθώς αφενός σωματικά δεν μπορούσα πλέον να ανταπεξέλθω στις απαιτήσεις της ενόργανης, αλλά κυρίως επειδή ήθελα να συμμετέχω σε ομαδικό άθλημα ''.*

Η Έλσα 42 ετών με σπουδές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, είναι από τα Κύμια Θεσσαλονίκης, άγαμη και εργάζεται στην οικογενειακή της επιχείρηση. Τόνισε και αυτή το πόσο την ώθησε προς την πετοσφαίριση η ομαδική φύση του αθλήματος, *'' Οι λόγοι που επέλεξα να ασχοληθώ με την Πετοσφαίριση ήταν ότι είναι ένα άθλημα ομαδικό και ως κατά συνέπεια θα είχα συμπαίχτες με τους οποίους θα είχαμε όλοι μαζί κοινούς στόχους και αυτό ήταν κάτι που μου άρεσε. Επίσης το γεγονός ότι δεν υπήρχε σωματική επαφή με τον αντίπαλο συνέβαλε στην επιλογή μου αυτή και ένας ακόμη λόγος βασικός ήταν ότι η περιοχή μου δεν μου παρείχε την δυνατότητα περισσότερων αθλητικών επιλογών''.*

Η πετοσφαίριση είναι ένα ιδιαίτερα αγαπητό άθλημα για τις γυναίκες καθώς πέρα από την ομαδική του φύση, δεν περιλαμβάνει σωματική επαφή. Η Άννα 51 ετών είναι και αυτή καθηγήτρια φυσικής αγωγής, ζει στα Κουφάλια Θεσσαλονίκης και είναι (τη χρονική στιγμή που απάντησε στο ερωτηματολόγιο), άνεργη. Μας λέει χαρακτηριστικά, *'' Γιατί είναι ένα όμορφο και θεαματικό ομαδικό άθλημα που συνδυάζει αγωνιστικότητα και χάρη. Επίσης η έλλειψη σωματικής επαφής με τράβηξε*

ακόμη περισσότερο καθώς δεν μου άρεσε αυτό που έβλεπα στο μπάσκετ''. Επίσης η Βάσω 23 ετών η οποία είναι μάγειρας σε τοπική επιχείρηση του χωριού της, αναφέρει πως, '' Από αγάπη για το άθλημα και μου άρεσε να είμαι μέλος ενός ομαδικού αθλήματος'', ενώ η Μαρία η οποία είναι 31 ετών και είναι και αυτή καθηγήτρια φυσικής αγωγής, λέει πως '' Από μικρή ηλικία, είχα αγάπη για την πετοσφαίριση. Η μαγεία των ανθρωπίνων κινήσεων, η επαφή της μπάλας με τα χέρια, που συνδυάζονται με την τεχνική στο γήπεδο με έκανε να ερωτευτώ αυτό το άθλημα. Η στρατηγική, η ταχύτητα και η ακρίβεια που απαιτούνται στο παιχνίδι είναι εντυπωσιακές. Η πετοσφαίριση φέρνει απίστευτα αποτελέσματα στο γήπεδο και είναι συναρπαστικό να παρακολουθείς την αντίδραση της μπάλας και των αθλητών καθώς κάθε σημείο που αναπτύσσεται. Είναι ένα άθλημα που ενώνει ανθρώπους, ανεξαρτήτως ηλικίας ή φύλου, σε ένα κοινό πάθος για την επίτευξη του κοινού στόχου: τη νίκη. Είναι ένα άθλημα που απαιτεί τόσο φυσική δύναμη όσο και δεξιότητα, καθώς και καλή συνεργασία μεταξύ των μελών της ομάδας. Επιπλέον, η πετοσφαίριση έχει μια ευρεία και παγκόσμια έκταση, με πολλές χώρες να έχουν έντονο ενδιαφέρον και να ασχολούνται με αυτό το άθλημα, κάτι που το καθιστά σημαντικό πεδίο για μελέτη και παρακολούθηση''.

Οι υπόλοιπες απαντήσεις που έλαβα περιλάμβαναν πολλές και διαφορετικές απαντήσεις. Θα ξεχωρίσω δύο από αυτές. Η Φωτούλα 47 ετών η οποία είναι πλέον καθηγήτρια Ισπανικών, έγγαμη με δύο κόρες οι οποίες δεν ακολούθησαν την πορεία της μητέρας τους αλλά έγιναν και οι δύο αθλήτριες της κωπηλασίας. Η Φωτούλα έχει αγωνιστεί στο υψηλότερο επίπεδο σε Ελλάδα και στην Ευρώπη, μας αναφέρει έναν διαφορετικό από τους προηγούμενους, λόγο. '' Επέλεξα να ασχοληθώ με την πετοσφαίριση γιατί κατά τη γνώμη μου πρόκειται για το πιο συναρπαστικό άθλημα. Φυσικά αυτό το συνειδητοποίησα στην πορεία. Αρχικά επέλεξα το άθλημα γιατί καθώς ήμουν ένα υψηλόσωμο παιδί είχα την τύχη να επιλεχθώ σύντομα σε ένα γκρουπ αθλητριών που προοριζόνταν για την εθνική ομάδα. Οπότε από πολύ νωρίς ξύπνησε μέσα μου η σπίθα του πρωταθλητισμού''.

Η τελευταία αναφορά μου στην πρώτη ερώτηση του ερωτηματολογίου θα είναι στην Χιονία, καθηγήτρια φυσικής αγωγής 46 ετών, η οποία αγωνίστηκε για 10 χρόνια στα τοπικά πρωταθλήματα Θεσσαλονίκης. Απάντησε ως εξής: '' Εμπνεύστηκα από τον μεγάλο Έλληνα βολλεμπολίστα της εποχής, τον αδικοχαμένο Νίκο Σαμαρά, όπως επίσης

και από την επιτυχία της εθνικής Βόλλευ του 1987 με το χάλκινο μετάλλιο στο Πανευρωπαϊκό. Εκεί άναψε η σπίθα μέσα μου''. Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφέρω πως η επιτυχία αυτή της εθνικής βόλλευ των ανδρών επισκιάστηκε από την επιτυχία της εθνικής μας στο Ευρωπαϊκό του 1987 και ίσως αν είχε συμβεί και λίγο νωρίτερα να είχε εμπνεύσει πολύ περισσότερο κόσμο.

4.4.2. Με ποιους τρόπους πιστεύετε ότι έχει επηρεάσει η πετοσφαίριση τη ζωή σας;

Περνώντας στην 3^η ερώτηση, σχετικά με τους τρόπους που επηρεάστηκε η ζωή τους από την πετοσφαίριση, οι κοπέλες εξέφρασαν πληθώρα συναισθημάτων και θετικών στοιχείων που απέκτησε ο χαρακτήρας τους. Εντόπισα 3 βασικές κατηγορίες απαντήσεων με μεγαλύτερη τάση αυτή που έκανε λόγο για την κοινωνικοποίησή τους. 16 από τις γυναίκες απάντησαν πως η πετοσφαίριση τις βοήθησε πολύ σε αυτό το κομμάτι του χαρακτήρα τους.

Η Ακραία απάντησε λέγοντας, *'' Ξεκίνησα το βόλλευ όταν πήγαινα γυμνάσιο. Έτσι το βόλλευ με βοήθησε στη σωματική ενδυνάμωση, στη διεύρυνση των κοινωνικών μου σχέσεων, στο να γίνω πιο ανοιχτή και να μειώσω τη συστολή και ντροπαλότητα που είχα σε εκείνη την ηλικία''. Η Ακραία 25 ετών εργάζεται ως βοηθός εργοθεραπευτή και ζει στην Αλεξάνδρεια Ημαθίας, είναι άγαμη και έχει αγωνιστεί σε διάφορες ομάδες της κεντρικής Μακεδονίας επί 15 χρόνια. Η απάντησή της στο ερώτημα ήταν, *'' Μόνο θετικά. Με βοήθησε να ενταχθώ ευκολότερα σε κοινωνικές ομάδες/ κοινωνικοποίηση, στη διαχείριση συναισθημάτων, στη κατανόηση κανόνων παιχνιδιού, τη φυσική κατάσταση και σε μερικές ηγετικές ικανότητες''.**

Η Μπόχω ήταν αρκετά περιγραφική στην απάντησή της και εξέφρασε την απάντησή της με έντονο συναισθηματισμό. Ανέφερε χαρακτηριστικά, *'' Σίγουρα στην κοινωνική μου ζωή. Κάθε χρόνο, κατά το τέλος της σχολικής χρονιάς, διεξάγονταν σχολικοί αγώνες στους οποίους συμμετείχαν τα περισσότερα Δημοτικά σχολεία του Δήμου. Είχαμε κατακτήσει την πρώτη θέση ως 2^ο Δημοτικό σχολείο Κουφαλίων. Μέσα από αυτούς τους αγώνες έγινα πολύ γνωστή και δημοφιλής σε παιδιά της ηλικίας μου. Η μετάβασή μου από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο ήταν πολύ εύκολη για εμένα. Με προσέγγιζαν παιδιά που με γνώριζαν από την πετοσφαίριση και ήθελαν να κάνουμε παρέα. Η απήχηση της*

δημοφιλίας ήταν περισσότερο ορατή κάθε φορά που έβαζα υποψηφιότητα σε εκλογές είτε του τμήματος είτε του 15μελούς.

Έμαθα μέσα από τις ήττες να κερδίζω. Προσπαθούσα κάθε φορά που χάναμε να δω τι πήγε λάθος, που υστερούσα εγώ, που υστερούσε η ομάδα, τι μπορώ να βελτιώσω σε εμένα και τι μπορούν να βελτιώσουν οι υπόλοιπες παίκτριες. Έτσι, ανέπτυξα την κριτική μου σκέψη, επεδίωκα συνεχώς την αυτό-βελτίωση μου και έμαθα να διαχειρίζομαι τις ήττες. Η διαχείριση μιας ήττας εμπεριέχει και τη διαχείριση των συναισθημάτων. Προσπαθούσα να διαχειριστώ τον εκνευρισμό, την απογοήτευση και τη λύπη μου ώστε να μην επηρεάσουν την επίδοσή μου στους επόμενους αγώνες αλλά και να μην διαταράζουν τις σχέσεις μου με τις συμπαίκτρίες μου. Από την άλλη, στην περίπτωση της νίκης, η διαχείριση των συναισθημάτων είναι άκρως σημαντική. Μια νίκη δεν καθορίζει το αποτέλεσμα σε ένα πρωτάθλημα. Έτσι, μετρίαζα τον υπερβολικό, ενδεχομένως, ενθουσιασμό μου για να παραμείνω συγκεντρωμένη στον αγώνα. Ανέπτυξα την αξία του σεβασμού. Έμαθα να σέβομαι κάθε αντίπαλη ομάδα ανεξάρτητα της δυναμικότητάς της, είτε πριν, είτε κατά τη διάρκεια, είτε μετά το τέλος του αγώνα.

Τέλος, εννοείται πως ανέπτυξα τις ομαδικές μου δεξιότητες. Έμαθα να συνεργάζομαι με άλλα άτομα, να κατανοώ τις ανησυχίες/προβληματισμούς/ανάγκες των συμπαίκτριών μου, κοινώς να έχω ενσυναίσθηση''.

Η Μένη 42 ετών είναι απόφοιτος λυκείου, άγαμη και εργάζεται ως ιδιωτικός υπάλληλος στη Χαλάστρα Θεσσαλονίκης. Έχει αγωνιστεί 19 έτη, τα 10 από τα οποία σε εθνικές κατηγορίες, συμπεριλαμβανομένης και της Α1. Η Μένη μας λέει πως, '' η κοινωνικοποίηση , η ομαδικότητα , οι φιλίες και η αυτοπεποίθηση, ήταν τα σημαντικότερα στοιχεία που αποκόμισα από το βόλλευ για τον χαρακτήρα μου''.

'' Έχει επηρεάσει αρκετά την κοινωνική μου ζωή. Κοινωνικοποίηση και πολλές φιλίες'', απάντησε η Νάσι, ενώ η Πέτυ ανέφερε πως '' Με βοήθησε πολύ στο να εντάξω τον αθλητισμό γενικότερα στη ζωή μου και μέχρι και σήμερα η άθληση έχει υψηλή προτεραιότητα στην καθημερινότητα μου. Η κοινωνικοποίηση ήταν το πρώτο. Μου δίδαξε την ομαδικότητα και με βοήθησε να γνωρίσω φίλους ζωής. Επίσης, όσο ασχολούμουν με την πετοσφαίριση, ένιωθα πως είναι ένας τρόπος για εκτόνωση και προσωπική γαλήνη. Κάποιες φορές μου τόνωνε την αυτοπεποίθηση, αλλά υπήρχαν πάρα πολλές φορές που συνέβαινε το αντίθετο. Ειδικότερα όταν έπρεπε να ανταγωνιστώ με

υψηλότερης κατηγορίας ομάδες ή συμπαίκτριες. Ένιωσα επίσης πολλές φορές μειονεκτικά λόγω του ύψους μου, γιατί δεν ήταν αρκετό για να αγωνιστώ σε υψηλότερο επίπεδο''.

'' Η πετοσφαίριση έχει επηρεάσει τη ζωή μου διότι μέσω αυτής έχω αναπτύξει δεξιότητες συνεργασίας, αντοχής και αθλητικού πνεύματος, ενώ μου προσφέρει επίσης μια υγιή έξοδο και ευκαιρίες για κοινωνική επαφή'', μας λέει η Κατέτ, ενώ η Νάτσο απάντησε επιγραμματικά λέγοντας '' Κοινωνικοποίηση, πειθαρχία, στόχοι για τη ζωή, οργάνωση, φιλίες''.

Σημαντικότερο όφελος για τη ζωή της από την πετοσφαίριση είναι η κοινωνικοποίηση για την Πόλυ, η οποία είναι 47 ετών ζει και εργάζεται ως προπονήτρια στα Νέα Μάλγαρα Θεσσαλονίκης και είναι έγγαμη με δύο παιδιά. '' Η Πετοσφαίριση επηρέασε όλη μου τη ζωή. Οι περισσότεροι φίλοι και κουμπάροι σχετίζονται με το άθλημα. Με κοινωνικοποίησε ως άνθρωπο, έμαθα να λειτουργώ πάντα ομαδικά, όταν έγινα μαμά ανταπεξέληθα με μεγάλη προσαρμοστικότητα στους καινούργιους ρόλους. Δεν κάπνισα και δεν έχω πιει ποτέ. Γενικότερα έχω τον αυτοέλεγχο σε όλα'' σημειώνει η Πόλυ. Η Α.Σ. απάντησε πως '' Θεωρώ ότι έχει συμβάλει σημαντικά σε πολλούς τομείς της ζωής μου και κυρίως στην κοινωνικοποίησή μου ως άτομο. Μέσω της πετοσφαίρισης αγάπησα ακόμα περισσότερο τον αθλητισμό, κοινωνικοποιήθηκα περισσότερο και έμαθα να λειτουργώ ομαδικά. Παράλληλα ένιωθα ότι με βοηθούσε πολύ κατά την διάρκεια που ήμουν μαθήτρια να ασχολούμαι με κάτι που μου αρέσει και να χαλαρώνω μετά το σχολείο. Βοήθησε πολύ επίσης και στο να δημιουργήσω παρέες με συμπαίκτριες αλλά και στο να βελτιώσω το σώμα μου αλλά και τις αντοχές μου''. Η Κάτε αναφέρει πως '' Με βοήθησε στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς μου μέσω της κοινωνικοποίησης αλλά και επαγγελματικά'', ενώ η La greca ανάμεσα στα πολλά κέρδη που αποκόμισε από την πετοσφαίριση πρώτη ανέφερε και αυτή, την κοινωνικοποίηση. '' Κοινωνικοποίηση, απόκτηση φίλων σε όλη την χώρα και εξωτερικό, βελτίωση της φυσικής κατάστασης, της δύναμης , της αντίληψης , της παρατηρητικότητας , της περιφερειακής όρασης , βελτίωσης επίσης της συμπεριφοράς και της διαχείρισης διαφορετικών καταστάσεων(λύπη, χαρά, απογοήτευση, αποθέρωση), λήψη αποφάσεων σε μικρό χρονικό διάστημα, έλεγχος συναισθημάτων, ενδυνάμωση αυτοπεποίθησης, υπέρβαση των φυσικών και ψυχικών δυνατοτήτων, συνεχείς προσπάθειες για άνοδο, πειθαρχία,

οργάνωση, προετοιμασία για επίτευξη στόχων και γενικά η διάπλαση ενός ισχυρού ατόμου για να σταθεί στην κοινωνία''.

Η Ντίνα προσθέτει πως '' Η συμμετοχή μου σε ομαδικό άθλημα με έκανε περισσότερο κοινωνική, μου αύξησε την αυτοπεποίθηση, να θέτω στόχους και να προσπαθώ να τους κατακτήσω. Επίσης μου έμαθε να αναλαμβάνω την ευθύνη των πράξεων μου και να αναγνωρίζω την ανωτερότητα του αντιπάλου''. Η Χιονία στο ίδιο μήκος κύματος συμπληρώνει πως '' Με βοήθησε στην κοινωνικοποίησή μου, στην ομαδικότητα, στη συνεργασία, όπως επίσης και στην υπακοή και τήρηση των κανονισμών''. Η Άμα προσθέτει πως '' Η Πετοσφαίριση, πέραν της συνεισφοράς της ως τρόπο άθλησης/εκγύμνασης, θεωρώ ότι σαν έφηβη με βοήθησε στην κοινωνικοποίηση, τη συνεργασία, το ομαδικό πνεύμα, την αγωνιστικότητα και την υπομονή. Καθώς ακόμη ασχολούμαι με την πετοσφαίριση, μπορώ να πω πως ως ενήλικη και εργαζόμενη πλέον με βοηθάει αρκετά στην σωματική και ψυχική αποφόρτιση από την πίεση της καθημερινότητας. Επίσης, συνέβαλε αρκετά στην προσαρμογή μου και στην κοινωνικοποίησή μου στο νέο μέρος, στο οποίο μετακόμισα περίπου έναν χρόνο πριν'', ενώ στην ίδια λογική και η Νικόλ η οποία σημειώνει πως '' η Πετοσφαίριση συνέβαλε στην κοινωνικοποίησή μου, στην ανάπτυξη της ομαδικότητας μέσα μου και γενικά μια στάση ζωής με αρχές''.

Στην ομαδική λειτουργία που είναι απαραίτητη και σε άλλους τομείς της ζωής εστίασαν άλλες 6 ερωτηθείσες. Η Παπ επισήμανε πως '' Η πετοσφαίριση συντέλεσε στο να διενεργώ ομαδικά, κι να αναπτύξω αρετές όπως η υπομονή κ η επιμονή στους στόχους που βάζω στη ζωή μου''. Έτσι και η Βάσω συμπλήρωσε '' Στο να μάθω να λειτουργώ και στη ζωή μου ομαδικά''. Η Φώτω σημειώνει πως '' Το βόλλευ με δίδαξε ομαδικότητα, συνεργασία, τρόπος ζωής, επίτευξη στόχου με υπομονή και επιμονή''. Στην αξία της συνεργασίας και του κοινού στόχου εστίασε η Άννα λέγοντας '' Είναι ένα σπορ που μου έμαθε πως να συνεργάζομαι με άλλους ανθρώπους και να έχουμε κοινό σκοπό. Η αίσθηση το να ανήκεις σε μια ομάδα. Μου έμαθε επίσης πως να διαχειρίζομαι τις νίκες και τις ήττες που συναντώ στη ζωή''. Στην ίδια γραμμή και η απάντηση της Ασημίνας η οποία είπε '' Σίγουρα η πετοσφαίριση αποτελώντας το άθλημα των παιδικών μου χρόνων αποτέλεσε ένα σημαντικό ρόλο στην ανατροφή μου και στην μετέπειτα ενασχόληση με τον αθλητισμό επαγγελματικά. Για πολλά χρόνια ανήκα σε μια ομάδα την

οποία και ένιωθα σαν οικογένεια, θέταμε κοινούς στόχους γεγονός πολύ σημαντικό για έναν έφηβο, όπως επίσης η αποδοχή σε ένα κοινωνικό σύνολο και οι ευκαιρίες ισότητας ανεξάρτητα με την φήμη και τα χρήματα που διαθέτει ο καθένας''. Η Άλεξ τονίζει στην απάντησή της '' Κυρίως καλλιέργεια ομαδικότητας και καλύτερης αντίληψης των πραγμάτων γενικά στη ζωή, ήταν αυτά που με δίδαζε το βόλλευ''.

Η τρίτη κατηγορία απαντήσεων σε αυτό το ερώτημα αφορούσε τα οφέλη στην υγεία τους. Η Μαρία τόνισε πως '' Η πετοσφαίριση έχει επηρεάσει τη ζωή μου σε πολλούς τρόπους. Καταρχάς και σημαντικότερο όλων, μέσω της άσκησης και της συμμετοχής σε παιχνίδια, με βοήθησε να διατηρήσω έναν υγιή τρόπο ζωής και να ενισχύσω τη φυσική μου κατάσταση. Επιπλέον, η συνεργασία και η επικοινωνία που απαιτούνται στην πετοσφαίριση με έχουν βοηθήσει να αναπτύξω δεξιότητες ομαδικής εργασίας και επικοινωνίας, οι οποίες είναι χρήσιμες σε πολλούς τομείς της ζωής. Επιπλέον, η παρακολούθηση και η συμμετοχή σε αυτό το άθλημα με έχουν εμπνεύσει και με έχουν διδάξει τη σημασία της αφοσίωσης, της επιμονής και της ηθικής νίκης. Συνολικά, η πετοσφαίριση έχει προσφέρει πολλές σημαντικές εμπειρίες και διδάγματα που έχουν επηρεάσει θετικά τη ζωή μου''. Η Πάντι συμπλήρωσε επίσης πως '' Η Πετοσφαίριση υπήρξε καθοριστικός παράγοντας στην σωματική και ψυχική ευεξία καθώς και στην επιλογή επαγγέλματος'' και στο ίδιο μήκος κύματος και η Έλλη, η οποία απάντησε '' Έχω μάθει να συνεργάζομαι και με παρότρυνε να ασχολούμαι με την γυμναστική η οποία με βοήθησε και σε κάποιο πρόβλημα σκελετικό που είχα ως έφηβη. Επομένως πέρα από τη συνεργασία, το σημαντικότερο όφελός μου από αυτό ήταν η υγεία μου''. Η Σμα συμφωνώντας με την Έλλη πρόσθεσε και το κομμάτι της ψυχικής υγείας. Είπε χαρακτηριστικά '' Θετικά, σίγουρα ως προς το κομμάτι της σωματικής υγείας αλλά και της ψυχικής, εφόσον μου έχει προσφέρει θετικές αναμνήσεις και είναι ένα άθλημα με το οποίο θα μπορούσα και σίγουρα θα ήθελα να ξανασχοληθώ''.

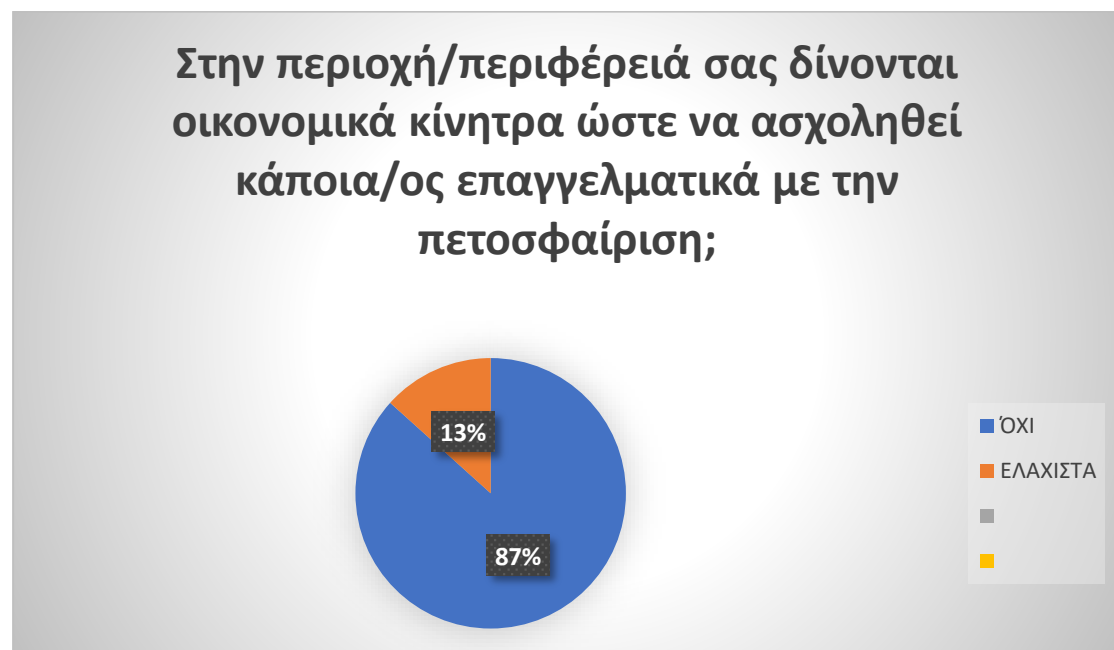
Η Λίνα 36 ετών έγγαμη με δύο παιδιά, ζει στη Γέφυρα Θεσσαλονίκης όπου και εργάζεται ως προπονήτρια πετοσφαίρισης. Περιγράφει την πετοσφαίριση ως '' αυτό που επηρέασε τη ζωή μου περισσότερο από καθετί. Μου έμαθε να ζω υγιεινά, δηλαδή να γυμνάζομαι και να προσέχω τη διατροφή μου. Επίσης την καλή συμπεριφορά, τη συνεργασία και την ομαδικότητα''. Στην ίδια λογική για την υγεία και η Έλσα, η οποία όμως πρόσθεσε και πολλά άλλα οφέλη που κέρδισε από το άθλημα. '' Η Πετοσφαίριση

έχει επηρεάσει θετικά την ζωή μου διότι ως άθλημα ομαδικό μου έχει διδάξει την ομαδικότητα , την συνεργασία ,την αγωνιστικότητα , την άμεση πρόσληψη αποφάσεων ,την επιμονή και υπομονή σε στόχους ,την στρατηγική για επίτευξη θετικών αποτελεσμάτων. Βασικότερο όμως όλων των παραπάνω είναι πως με ώθησε στη δια βίου άσκηση και έναν τρόπο ζωής που προσφέρει τα βέλτιστα στην σωματική και πνευματική μου υγεία''. Τέλος μια ερωτηθείσα απάντησε πιο γενικά, λέγοντας απλά πως '' Το βόλλευ επηρέασε τον χαρακτήρα και τη ζωή μου γενικώς, μόνο θετικά''.

4.4.3. Στην περιοχή/περιφέρειά σας, δίνονται οικονομικά κίνητρα ώστε να ασχοληθεί κάποια/ος επαγγελματικά με την πετοσφαίριση;

Σε αυτή την ερώτηση η εικόνα που προέκυψε από τις απαντήσεις ήταν αρκετά καθαρή και ο προβληματισμός έντονος. Στο ερώτημα 4 στον πίνακα 4.2.3, οι απαντήσεις των 30 ερωτηματολογίων διαμορφώνουν μία ξεκάθαρη τάση με τα 26 από αυτά να δηλώνουν πως δεν υπάρχουν οικονομικά κίνητρα στην περιοχή σχετικά με την πετοσφαίριση. Η διασπορά αφορούσε μόνο 4 ερωτηματολόγια στα οποία η απάντηση ήταν πως υπάρχουν οικονομικά κίνητρα, αλλά όχι ικανά να συντηρήσουν μια αθλήτρια της πετοσφαίρισης.

Πίνακας 4.4.3. Ερώτημα 4. (Κίνητρα ενασχόλησης με την πετοσφαίριση)

4.4.4. Περιγράψτε τη διακύμανση των οικονομικών σας απολαβών κατά τις περιόδους α. 2004-2014 και β. 2014-σήμερα.

Σε αυτό το ερώτημα (5), οι απαντήσεις που προέκυψαν διαμόρφωσαν τέσσερις κατηγορίες σχετικά με τις οικονομικές απολαβές των αθλητριών, με την τάση να κινείται γύρω από την απάντηση ότι δεν υπήρχαν.

15 ερωτηθείσες απάντησαν με τη φράση *“Δεν υπήρχαν οικονομικές απολαβές σε καμιά από τις δύο περιόδους”*.

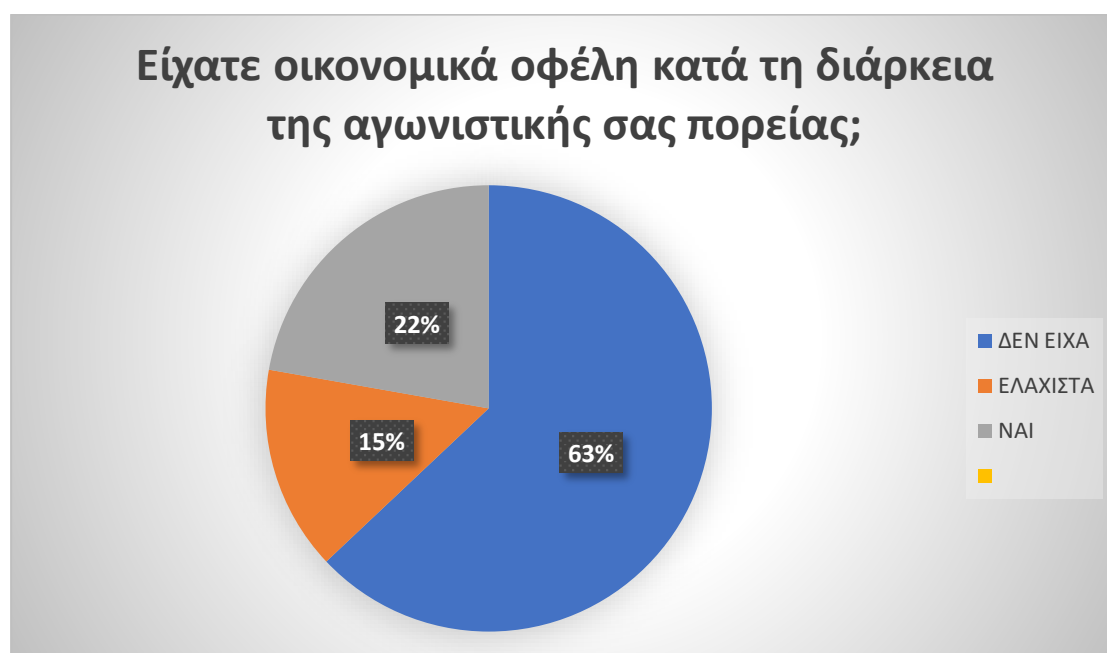
Μια δεύτερη κατηγορία που προέκυψε ήταν αυτών που απάντησαν πως είχαν απολαβές, αλλά με διακυμάνσεις κατά τη διάρκεια της αθλητικής τους καριέρας. Η Τόζο, 36 ετών έγγαμη με 2 παιδιά, ζει στο Πλατύ Ημαθίας και είναι άνεργη, απάντησε πως *“Οι απολαβές μου ήταν μόλις και μετά βίας ικανοποιητικές κατά την α’ περίοδο, ενώ τη β’ περίοδο έπεσαν κατά πολύ σε επίπεδα εξευτελιστικά”*. Η Μένη αναφέρει πως *“Και στις δύο περιόδους έπαιρνα μόνο τα οδοιπορικά μου. Και αυτό μόνο όταν έπαιζα κάπου μακριά από το σπίτι μου. Όταν ζούσα μέσα στην Θεσσαλονίκη και έπαιζα εκεί, δεν έπαιρνα ούτε οδοιπορικά”*, ενώ η Νάσι περιγράφει τις απολαβές της ως *“υψηλότερες κατά την περίοδο 2008-2016”*. Η Φώτω σημειώνει πως *“Τα χρήματα ήταν περισσότερα πριν το 2010. Μετά το 2010 όπου άρχισε η οικονομική κρίση, ήταν όλο και λιγότερα”*. Η Άννα προσθέτει πως *“Οι απολαβές μου ήταν καλύτερες πριν το 2010. Μέχρι το 2014 είχαν μειωθεί αισθητά, ενώ μετά ανέβηκαν ξανά στα προ κρίσης επίπεδα”*. Η Νάτσο μας λέει επίσης πως *“από το 2014 μέχρι και το 2022 που διέκοψα ήταν αυξημένα σε σχέση με πριν”*. Η Λίνα απάντησε πως *“Κατά την α’ περίοδο έπαιρνα με το ζόρι τα οδοιπορικά, ενώ στη β’ περίοδο οι απολαβές ήταν αυξημένες”*. Η Έλσα και η Ντίνα έδωσαν την ίδια απάντηση ότι δηλαδή *“Υπήρξαν κάποιες απολαβές. Οι οποίες όμως ήταν πενιχρές”*. Τέλος 3 από τις ερωτηθείσες έδωσαν εντελώς διαφορετικές απαντήσεις, διαμορφώνοντας έτσι τη διασπορά. Σημειωτέο πως και οι 3 αυτές πρώην αθλήτριες, είχαν αγωνιστεί στην Α1 και κυρίως την εποχή όπου δεν είχε εμφανιστεί ακόμη η οικονομική κρίση. Η Κατέτ ανέφερε πως *“Και στις δύο περιόδους αμοιβόμουν ικανοποιητικά”*, η Νικόλ είπε πως *“Και στις δύο περιόδους έζησα καλά καθώς η αμοιβή*

μου ήταν πολύ υψηλή για τα δεδομένα του χώρου'' και η La gresca, απάντησε επίσης πως ''τα χρήματα που έπαιρνα ήταν καλά και στις 2 αυτές περιόδους''.

Μια μόνο απάντησε πως δεν αγωνιζόταν σε καμία από αυτές τις περιόδους.

4.4.5. Είχατε οικονομικά οφέλη κατά τη διάρκεια της αγωνιστικής σας πορείας;

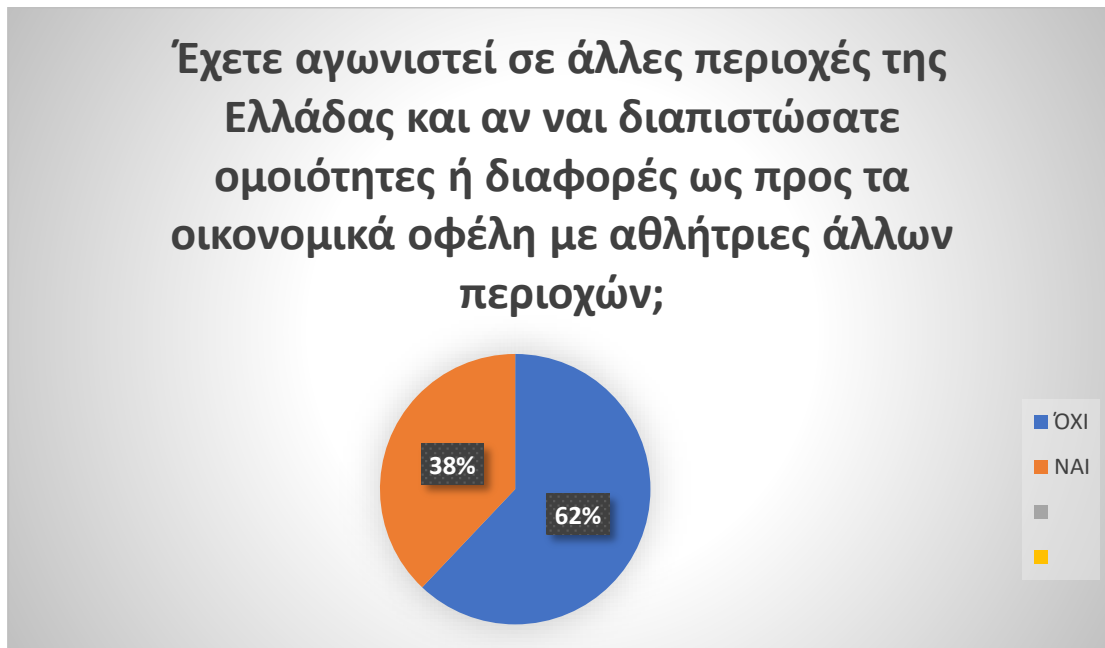
Στο ερώτημα 6 οι συνομιλητές ερωτήθηκαν αν είχαν οικονομικά οφέλη όσο έπαιζαν. Η τάση που εμφανίστηκε ήταν σαφώς αρνητική ως προς το ερώτημα, αλλά υπήρξαν και κάποιες απαντήσεις που δημιούργησαν τη διασπορά, λέγοντας πως τα οφέλη ήταν ικανοποιητικά. Στον παρακάτω πίνακα φαίνεται η μεγάλη διαφορά ανάμεσα στις απαντήσεις.

Πίνακας 4.4.5. Ερώτημα 6 (Οικονομικά οφέλη).

4.4.6. Έχετε αγωνιστεί σε ομάδες άλλων περιοχών της Ελλάδας και αν ναι διαπιστώσατε ομοιότητες ή διαφορές ως προς τα οικονομικά οφέλη με αθλήτριες άλλων περιοχών;

Προχωρώντας στο ερώτημα 7, προκύπτουν 2 μόνο κατηγορίες απαντήσεων. Η πλειοψηφία των απαντήσεων, 18 στον αριθμό που δημιουργούν και την τάση, απάντησαν με ένα απλό όχι. Οι υπόλοιπες 11 ερωτηθείσες που απάντησαν ναι, ήταν και κάπως πιο περιγραφικές στις απαντήσεις τους. Το παρακάτω γράφημα αποτυπώνει αυτή την εικόνα.

Πίνακας 4.4.6. Ερώτημα 7 (Διαφορά οικονομικών απολαβών σε διάφορες περιοχές).

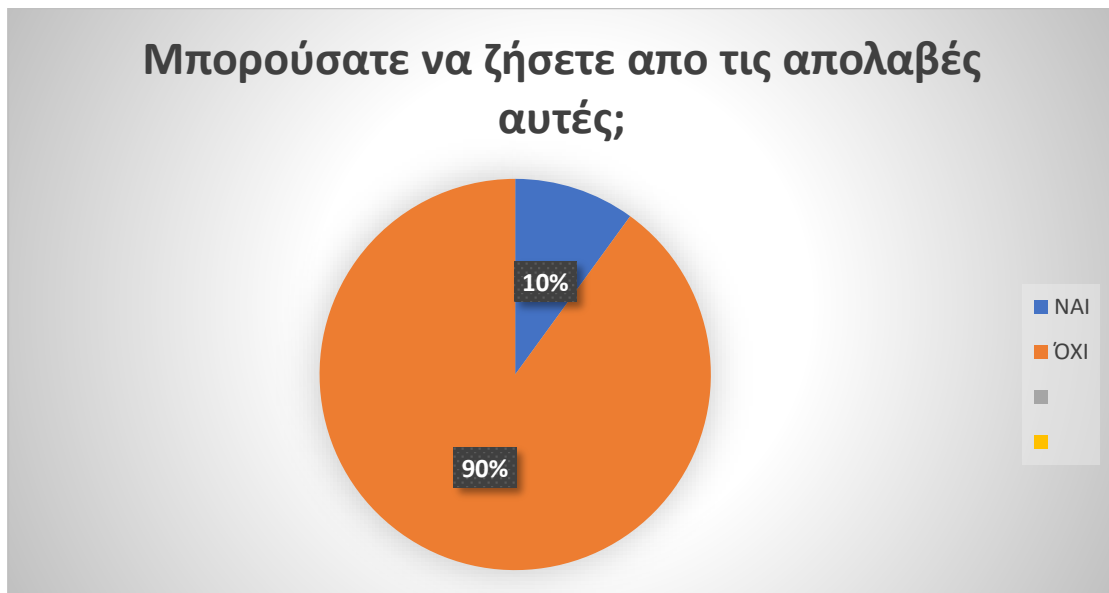
Αξίζει όμως να αναφέρω τις απαντήσεις αυτών που απάντησαν θετικά, καθώς προκύπτουν κάποια ενδιαφέροντα στοιχεία. Η Τόζο μας λέει την εξής ενδιαφέρουσα πληροφορία, *'' Έχω αγωνιστεί σε άλλες ομάδες από τις οποίες μερικές, αν όχι οι περισσότερες, δεν πλήρωναν τα παιδιά που ήταν γέννημα θρέμμα της ομάδας, παρά μόνο τις μεταγραφές. Οπότε εγώ από την στιγμή που ήμουν μεταγραφή, έπαιρνα ένα οικονομικό ποσό. Δεν γνωρίζω αν κάποια άλλη κοπέλα με μεταγραφή είχε μεγαλύτερη ή μικρότερη απολαβή''*. Η Ακραία απαντά λέγοντας πως *'' έχω αγωνιστεί σε ομάδες άλλων περιοχών, αλλά ποτέ με αμοιβή''*, το ίδιο και η Πάντι η οποία είπε πως *''Έπαιζα και στην ΑΕ Κομοτηνής, αλλά ούτε και εκεί έπαιρνα χρήματα, ενώ η Αθηνά μας μεταφέρει κάτι που παρατηρείται στις περισσότερες ομάδες, δηλαδή, '' Έπαιζα σε ομάδα άλλης περιοχή (Κρήτη). Εκεί δίνονταν χρήματα σε παίκτρια που είχαν πάρει ως μεταγραφή από άλλη χώρα Βουλγαρία). Στη χώρα της έπαιζε η συγκεκριμένη Α εθνική.*

Οι υπόλοιπες παίκτριες δεν είχαν αμοιβή''. Η Μένη η οποία έχει αγωνιστεί και στην Α1 αναφέρει πως ''Έχω αγωνιστεί τόσο στη Θεσσαλονίκη όσο και στην Αθήνα. Στην Αθήνα οι απολαβές ήταν πολύ καλύτερες. Ίσως επειδή υπάρχουν περισσότεροι χορηγοί οι οποίοι πληρώνουν και καλύτερα σε σχέση με τη Θεσσαλονίκη''. Στην ίδια κατεύθυνση και η Κατέτ, η οποία λέει '' Αγωνίστηκα στην Αθήνα ,για τρεις αγωνιστικές χρονιές όπου οι απολαβές ήταν μακράν υψηλότερες για την εποχή, όπως άλλωστε συμβαίνει και τώρα''. Η Άννα μας μεταφέρει τη δική της εμπειρία προσθέτοντας και το στοιχείο της διαφοράς των οικονομικών ανάμεσα σε πόλη και περιφέρεια. Όπως μας περιγράφει, '' Ναι έχω αγωνιστεί τόσο στην περιφέρεια όσο και στην Θεσσαλονίκη και διαπίστωσα πως οι ομάδες της πόλης δεν πληρώνουν τις αθλήτριες πέρα από ψίχουλα ή και καθόλου. Ο λόγος πιστεύω πως είναι επειδή υπάρχουν πολλές ομάδες γυναικείες και τοπικών κατηγοριών και υψηλότερων στη Θεσσαλονίκη, οι ομάδες αυτές επιλέγουν κορίτσια που δεν ζητούν πολλά χρήματα. «Αν δε θέλεις πήγαινε αλλού, μου είπαν μια φορά». Δεν μπορείς να ζητήσεις ούτε οδοιπορικά γιατί οι μετακινήσεις μπορούν να γίνουν με το αστικό. Ενώ μια ομάδα της περιφέρειας για να προσελκύσει αθλήτριες από Θεσσαλονίκη πρέπει να πληρώσει κάτι παραπάνω''. Η La greca, η οποία αγωνίστηκε ως μεταγραφή σε πολλές ομάδες της Ελλάδος, υπογραμμίζει πως '' Έχω αγωνιστεί ως μεταγραφή σε ομάδες της επαρχίας και του κέντρου (Αθήνα και Θεσσαλονίκη) και οι απολαβές μου ήταν υψηλότερες από αυτές των άλλων αθλητριών''. Η Άμα έχοντας αγωνιστεί τόσο στη Θεσσαλονίκη όσο και στην Αθήνα τονίζει πως '' Έχω αγωνιστεί, επίσης, σε ομάδες της Θεσσαλονίκης και της Αθήνας. Η συμμετοχή μου στις ομάδες της Θεσσαλονίκης ήταν σε τοπικό επίπεδο και δεν υπήρχε προοπτική απολαβών. Στην Αθήνα σε ορισμένες παίκτριες μπορεί να υπάρξουν απολαβές, αλλά πολύ χαμηλού επιπέδου φυσικά, ακόμη και στη Β' Εθνική κατηγορία''. Η Λίνα στα 20 έτη της αγωνιστικής της πορείας, μας λέει ότι '' Ναι έχω αγωνιστεί στη Σάμο 2 χρονιές και τα οικονομικά οφέλη ήταν λίγο καλύτερα από την περιοχή μου (Θεσσαλονίκη)'', ενώ η Νικόλ κάνει τη διαφορά λέγοντας πως ''έχω αγωνιστεί σε διάφορες ομάδες της Ελλάδας αλλά δεν εντόπισα διαφορές στις απολαβές μου''.

4.4.7. Μπορούσατε να ζήσετε από τις απολαβές αυτές;

Η ερώτηση με την πιο ξεκάθαρη εικόνα είναι η 8^η. Οι 27 από τις 30 που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο είπαν πως δεν μπορούσαν να ζήσουν από την πετοσφαίριση,

καθώς άλλες δεν έπαιρναν καθόλου χρήματα ενώ κάποιες που έπαιρναν έστω και λίγα χρήματα δεν τους έφταναν ούτε για τα βασικά. Θα σημειωθούν επομένως μετά το γράφημα, οι απαντήσεις των 3 που αποκρίθηκαν πως οι απολαβές αυτές τους ήταν αρκετές ώστε να ζουν από αυτές.

Πίνακας 4.4.7. Ερώτημα 8 (Ήταν οι απολαβές αρκετές;).

Η Νικόλ απάντησε πως *'' Μπορούσα να ζήσω και μάλιστα πολύ άνετα''*. Η Κατέτ τόνισε πως *'' Είχα την δυνατότητα να ζήσω, αλλά σε καμία περίπτωση δεν μπορούσα να εξασφαλίσω το μέλλον οικονομικά''*, ενώ η La greca πρόσθεσε πως *'' Ναι όταν δεν είχα αποκτήσει οικογένεια. Το γεγονός όμως ότι πληρωνόμασταν μόνο για 8~10 μήνες τον χρόνο, αποτέλεσε τον λόγο αναζήτησης μιας δεύτερης εργασίας παράλληλα με το βόλει και για την οικονομική υποστήριξη της οικογένειας που προέκυψε στην πορεία''*.

Το αποτέλεσμα της παραπάνω ερώτησης και των απαντήσεων που προέκυψαν, απεικονίζει ως ένα μεγάλο βαθμό την ελληνική πραγματικότητα στο χώρο της πετοσφαίρισης. Ελάχιστα οικονομικά κίνητρα.

4.4.8. Τι άλλο πιστεύετε πως θα σας προκαλούσε να συνεχίσετε την αγωνιστική σας δράση;

Από τις απαντήσεις στο ερώτημα 9, προέκυψαν 3 κατηγορίες απαντήσεων. Η τάση έκλινε προς τους οικονομικούς λόγους. Η Παπ απάντησε πως *'' Ίσως αν υπήρχε καλύτερη οργάνωση του συλλόγου και μεγαλύτερη οικονομική υποστήριξη των αθλητών.*

Επίσης στήριξη και σε άλλα επίπεδα όπως εγκαταστάσεις, συνθήκες προπονήσεων κλπ' '. Η Τόζο με πλούσια εμπειρία από τα γήπεδα, πρόσθεσε πως ' ' Το οικονομικό να ήταν αρκετά καλύτερο ώστε να υπάρχει η δυνατότητα επιλογής του αθλήματος ως κύρια εργασία και αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα να υπάρχει περισσότερος χρόνος για προπόνηση και κατά συνέπεια για καλύτερα αποτελέσματα. Επίσης το να μην στερούν από τις παίκτριες το δικαίωμα να συμμετέχουν σε άλλες ομάδες, μετά την λήξη της αγωνιστικής χρονιάς' '. Η Μένη απάντησε πως ' ' το οικονομικό είναι το πρώτο αλλά εκτός από αυτό είναι και η ικανοποίηση το να βρίσκομαι σε ένα αγωνιστικό σπορ όπως οι άνδρες και να απολαμβάνω έστω και αυτή τη μικρή αναγνώριση' '.

Η απάντηση της Μπόχω αναφέρεται σε 2 σημαντικούς παράγοντες που θα την παρακινούσαν να συνεχίσει, με πρώτο τον οικονομικό. ' ' Κυρίως οικονομικοί λόγοι, αλλά και η στήριξη από το οικείο περιβάλλον. Όταν ήμουν Γ' Λυκείου, όλες οι συμπαίκτριες μου σταμάτησαν την πετοσφαίριση λόγω πανελλαδικών. Ήμουν η μόνη που ήθελα να συνεχίσω την αγωνιστική μου δράση. Πήρα μεταγραφή σε μία άλλη ομάδα, το γήπεδο της οποίας απείχε πολλά χιλιόμετρα από το σπίτι μου. Δεν υπήρχε κάποιο μέσο μαζικής μεταφοράς που θα μπορούσα να χρησιμοποιήσω. Πριν υπογράψω με την νέα ομάδα, μου είχαν υποσχεθεί ότι θα βρούνε λύση στις μετακινήσεις μου. Χρήματα για τα οδοιπορικά μου. Με αυτόν τον όρο υπέγραψα. Λύση δεν βρέθηκε ποτέ. Η οικογένεια μου δεν με στήριζε σε αυτήν την προσπάθεια και έτσι δεν μπόρεσα να συνεχίσω το άθλημα. Επομένως, αν είχα λάβει κάποια οικονομική στήριξη από εκείνον τον Σύλλογο, όπως μου είχαν υποσχεθεί ή αν η οικογένεια μου ήταν περισσότερο υποστηρικτική, τότε σίγουρα δεν θα σταματούσα την πετοσφαίριση' '.

Η Πόλυ πρόσθεσε πως ' ' Όταν σταμάτησα είχα γευτεί ως παίκτρια τα πάντα. Ίσως το οικονομικό θα ήταν ένα κίνητρο για την αγωνιστική μου δράση' ', ενώ η Φώτω απάντησε πως ' ' Ιδιαίτερα προς το τέλος πέρα από το οικονομικό κίνητρο, τίποτα άλλο' '. Η Κατέτ και η Νάσι απάντησαν με σαφήνεια πως μόνο το οικονομικό και τίποτα άλλο δεν θα τους προκαλούσε να συνεχίσουν, ενώ η Νικόλ πρόσθεσε πως ' ' εκτός από το οικονομικό που είναι το πρώτο, θα με προκαλούσε επίσης να μπορώ μέχρι το τέλος της καριέρας μου να προπονούμαι και να παίζω με αθλήτριες ισάξιές μου ή και καλύτερες, ώστε να με προκαλούν να μη σταματώ να προσπαθώ' '. Η Χιονία εκτός από το οικονομικό, πρόσθεσε πως ' 'και η αγάπη μου για το άθλημα θα έπαιζε ρόλο' '. Η Άση

συμπληρώνει και κάτι ακόμη, λέγοντας, *'' Σίγουρα να υπήρχαν καλύτερες οικονομικές απολαβές και καλύτερες υποδομές για εργαζόμενες γυναίκες ''*, εννοώντας πως στη χώρα μας δεν δίνονται κίνητρα στις εργαζόμενες γυναίκες να ασχολούνται και με τον αθλητισμό. Επίσης η Νάτσο σημειώνει *'' Οικονομικές απολαβές ικανές να με συντηρούν τουλάχιστον για τα βασικά μου έξοδα (διατροφή, ενοίκιο) ''*. Η La greca έκανε λόγο για τα οικονομικά αλλά έβαλε στην κορυφή της λίστας άλλα κίνητρα. *'' Η κατάκτηση τίτλων ήταν ο λόγος που θα συνέχιζα την αγωνιστική μου δράση, οι προσωπικές διακρίσεις και τέλος τα οικονομικά οφέλη ''*. Σε αυτό το σημείο οφείλω να επισημάνω πως η La greca υπήρξε αθλήτρια η οποία έκανε από μικρή πρωταθλητισμό και ίσως εκεί να οφείλεται η προτεραιότητα που έδωσε στην κατάκτηση τίτλων και όχι στο οικονομικό.

Η Μαρία εκτός από το οικονομικό κομμάτι επισήμανε επιπλέον *'' Εκτός από τις απολαβές, πιστεύω ότι θα με προκαλούσε να συνεχίσω την αγωνιστική μου δράση στην πετοσφαίριση είναι η αγάπη και το πάθος για το άθλημα. Η ικανοποίηση που προκύπτει από τη βελτίωση και την επίτευξη των στόχων είναι ανεκτίμητη. Επιπλέον, η επιθυμία να εξελίσσω τις δεξιότητές μου, να αντιμετωπίσω νέες προκλήσεις και να διαπρέψω σε διαφορετικά περιβάλλοντα θα με ενέπνεε να συνεχίσω. Επιπλέον, η επιθυμία να επηρεάσω θετικά τους άλλους και να γίνω πρότυπο για τους νέους αθλητές μπορεί επίσης να με προωθήσει να συνεχίσω την αγωνιστική μου δράση. Η ικανότητα να επηρεάσω τους άλλους θετικά και να μοιραστώ την αγάπη και τη γνώση μου για την πετοσφαίριση θα με κάνει να θέλω να συνεχίσω να δίνω τον καλύτερό μου εαυτό στον αγωνιστικό χώρο. ''*. Η Πάντι αν και αναφέρθηκε και αυτή στο οικονομικό κομμάτι συμπλήρωσε πως *'' Πρώτα η διατήρηση της φυσικής μου κατάστασης και δευτερευόντως οι οικονομικές απολαβές ''*, ενώ η Πέτυ αδιαφορεί για τα οικονομικά λέγοντας πως *'' Να είχα μόνο την υγεία μου και θα συνέχιζα. Στα 17 μου είχα τραυματιστεί σοβαρά και σταμάτησα. Από τότε το πρώτο που με ενδιαφέρει είναι η υγεία μου και όχι οικονομικά ή οτιδήποτε παρόμοιο. Επίσης αν με παρότρυναν περισσότερο να συνεχίσω το βόλει μετά την εγχείριση χιαστού-μηνίσκου και ενώ έδινα Πανελλήνιες. Αν είχα βρει μια «ξεστή» ομάδα στον τόπο σπουδών μου (ο οποίος ήταν μακριά από τον τόπο που αγωνιζόμουν μέχρι τα 18 μου) ''*.

Η δεύτερη κατηγορία απαντήσεων που έλαβα για το 9^ο ερώτημα, αφορά την αγάπη των συνομιλητριών για την πετοσφαίριση. 7 κοπέλες απάντησαν βάζοντας προτεραιότητα σε αυτό το στοιχείο. Η Άμα τόνισε πως *“Οι δύο λόγοι που θα συνέχιζα το άθλημα είναι κυρίως η αγάπη μου γι’ αυτό. Επίσης, είναι ένας τρόπος ταυτόχρονα να διατηρούμαι σε φόρμα, κάνοντας ένα άθλημα που αγαπώ και με γεμίζει. Επομένως αγάπη για το βόλλευ και διατήρηση της υγείας μου”*. Η Α.Σ. δίνει επίσης έμφαση στην αγάπη της για το σπορ λέγοντας, *“Όλα τα χρόνια αυτό που με κινούσε είναι η αγάπη μου και η θέληση μου για το άθλημα. Η ευχαρίστηση του να γυμνάζομαι και να βρίσκομαι σε μία ομάδα, η ανυπομονησία για τις προπονήσεις και ο ενθουσιασμός για τις αγωνιστικές του εκάστοτε πρωταθλήματος. Είναι μάλλον το μόνο που θα με προκαλούσε να ξαναπαίζω”*. Η Σμα στην ίδια λογική συμπληρώνει λέγοντας *“Το οικονομικό κομμάτι είναι σίγουρα ένας παράγοντας έλξης για οποιονδήποτε θέλει να ασχοληθεί επαγγελματικά με τον αθλητισμό, παρολαυτά προσωπικά, δεν θα ήθελα να ασχοληθώ επαγγελματικά, οπότε κάτι που θα με προκαλούσε στο να συνεχίσω είναι η αγάπη για το βόλλευ και το να ξέρω πως θα βρίσκομαι σε μια ομάδα η οποία θα μου προσφέρει ευχαρίστηση και ηρεμία”*, ενώ η Άλεξ προσθέτει πως *“Η αγάπη για το βόλλευ, το πάθος και η ικανοποίηση ψυχικής και σωματικής υγείας μετά την προπόνηση είναι αυτό που μου λείπει, οπότε αν έβρισκα μια ομάδα – οικογένεια η οποία θα μου δίνει αυτή τη δυνατότητα, τότε ναι”*. Η Αθηνά στο ίδιο μήκος κύματος με την Σμα εστιάζει και αυτή στην αγάπη της για το άθλημα, *“Δεν έπαιζα ποτέ βόλλευ σε επαγγελματικό επίπεδο. Μόνο η αγάπη μου για το άθλημα και όσα αυτό προσφέρει σε άλλους τομείς (εκγύμναση, χόμπυ, κοινωνικές σχέσεις, ταξίδια σε άλλες πόλεις)*. Η Βάσω απάντησε επίσης *“η αγάπη για το άθλημα”*, ενώ η Δήμητρα προσθέτει σε αυτό και την αγάπη για τον σύλλογο. Η Ντίνα προσθέτει έναν ακόμη λόγο πρόκλησης, αυτόν του καλού προπονητή. Λέει χαρακτηριστικά *“Θα με προκαλούσαν δύο πράγματα. Η μεγάλη μου αγάπη για το άθλημα αλλά και ο τελευταίος ειδικά κόουτς μου, ο οποίος είναι πρότυπο προπονητή και ανθρώπου”*. Η Άννα μίλησε επίσης και για τον καλό προπονητή λέγοντας *“η αγάπη μου για το βόλλευ αλλά και να υπάρχει καλό κλίμα στην ομάδα και να υπάρχει ένας καλός προπονητής που να το διασφαλίζει”*. Κάποιες ακόμη απαντήσεις αφορούσαν την προϋπόθεση του ελεύθερου χρόνου ως κίνητρο ώστε να συνέχιζαν την αγωνιστική τους πορεία.

4.4.9. Πως επηρέασε το σώμα σας την αθλητική σας πορεία; Είχατε θετικές ή αρνητικές αντιδράσεις από την κερκίδα; Πως σας επηρέασε αυτό;

Όσον αφορά το πρώτο σκέλος της ερώτησης 10 και οι 30 συνομιλήτριες απάντησαν πως τους επηρέασε θετικά είτε λόγω σωματικών προδιαγραφών, όπως το ύψος το οποίο βοήθησε πολλές από αυτές να διακριθούν στην πετοσφαίριση, είτε εννοώντας πως λόγω της προπόνησης το σώμα τους αναπτύχθηκε και διαμορφώθηκε σωστά. Περνώντας στο δεύτερο σκέλος της ερώτησης, η πλειοψηφία των απαντήσεων είναι μοιρασμένες ανάμεσα στο "Δεν υπήρχαν αντιδράσεις" και το "Υπήρξαν αντιδράσεις θετικές", ενώ 4 απάντησαν πως δέχθηκαν αρνητικά σχόλια από την κερκίδα και άλλες 3 πως αντιμετώπισαν τόσο θετικά όσο και αρνητικά σχόλια. Η πρώτη κατηγορία αφορά αυτές που δεν δέχθηκαν σχόλια για το σώμα τους. Η Αθηνά λέει πως "Το ύψος μου ήταν αυτό που με οδήγησε στο άθλημα. Δεν είχα δεχτεί σχόλια γι' αυτό το θέμα από την κερκίδα. Εξάλλου όλες οι παίκτριες ήμασταν σχετικά ψηλές. Η κερκίδα σχολίαζε συνήθως τα αποτελέσματα στο σκορ ή το πώς παίζαμε". Η Παπ σχολίασε την ερώτηση ως εξής: "Δεν υπήρχαν αντιδράσεις από την κερκίδα αλλά δεδομένου ότι είχα περισσότερα κιλά σίγουρα επηρέαζε την αντοχή μου και γενικότερα την απόδοση μου". Η Βάσω απάντησε με απλό τρόπο λέγοντας πως "δεν υπήρξαν αντιδράσεις", ενώ η Τόζο σημείωσε πως "Το σώμα μου ήταν ανέκαθεν αθλητικό οπότε δεν είχα κάποια αρνητική αντίδραση από την κερκίδα. Μα ακόμη κι αν είχα, πιστεύω πως δεν θα με επηρέαζε στο αγωνιστικό κομμάτι". Η Άννα ούσα αρκετά περιγραφική και λεπτομερής σε όλες της τις απαντήσεις, είπε, "Από θέμα τραυματισμών, ήμουν τυχερή και δεν είχα μυοσκελετικά θέματα που να με επηρέασαν στην αθλητική μου πορεία. Ωστόσο, αντιμετώπισα θέμα με το ύψος. Όσο περνούσαν τα χρόνια, οι υπόλοιπες συμπαίκτριες μου ψήλωναν φυσιολογικά, αλλά εγώ δυστυχώς παρέμενα στο ίδιο ύψος. Τα πρώτα χρόνια αγωνιζόμουν ως ακραία. Όταν έγινα κορασίδα, το ύψος μου δεν με επέτρεπε να αγωνίζομαι πλέον σε αυτήν τη θέση, όσο και να το ήθελα, και έτσι κατέληξα λίμπερο.

Είχα πάντοτε θετικές αντιδράσεις από την κερκίδα. Εκτός από γονείς, αδέρφια, φίλους, υπήρχε και μια μερίδα συμπολιτών μας που παθιαζόταν με την προσπάθειά μας να πετύχουμε κάτι καλύτερο ως ομάδα και μας υποστήριζαν με την παρουσία και τη φωνή τους σε κάθε παιχνίδι. Η παρουσία των φιλάθλων με επηρέαζε αρκετά. Όταν έβλεπα γεμάτες τις κερκίδες από κόσμο, είχα ακόμα περισσότερη ενέργεια να δώσω τον καλύτερο μου εαυτό, να πέσω, να συρθώ, να σώσω κάθε πόντο. Προσπαθούσα τουλάχιστον σε προσωπικό επίπεδο, να μην τους απογοητεύσω. Σεβόμουν και εκτιμούσα τον χρόνο που αφιέρωναν για να μας δουν και τα χρήματα που έδιναν για τις μεταφορές τους''. Η Άση περιέγραψε την εμπειρία της με την κερκίδα λέγοντας, '' Η προπόνηση με επηρέασε θετικά. Υπήρξαν διαστήματα αποχής λόγω τραυματισμών που μέχρι και σήμερα περιορίζουν τις δυνατότητες μου σαν αθλήτρια. Η κερκίδα δεν με επηρέασε ποτέ με τον έναν ή τον άλλον τρόπο. Για αρκετά χρόνια δεν με γνώριζε κανείς οπότε δεν με απασχολούσε καθόλου αν θα ειπωθεί κάτι. Το μυαλό μου ήταν πάντα στο παιχνίδι σαν να μην μας βλέπει κανείς''. Η Έλλη έκανε λόγο για τα όρια που της έθεσε το ίδιο της το σώμα, σημειώνοντας πως '' Επηρέασε το σώμα μου την αθλητική πορεία καθώς δεν είμαι ψηλή και οι δυνατότητές μου όπως και οι προοπτικές μου στο άθλημα ήταν περιορισμένες. Παρόλο που δεν ήμουν ποτέ και η πιο αδύνατη, δεν δέχτηκα ποτέ για το σώμα μου αντιδράσεις από την κερκίδα''. Εδώ βλέπουμε μια όψη που αφορά το άθλημα και η οποία το καθιστά ρατσιστικό, όπως έχω ακούσει σε πολλές συζητήσεις μου με ανθρώπους του βόλλευ, οι οποίοι εννοούν φυσικά πως το βόλλευ είναι άθλημα στο οποίο οι ψηλοί κυριαρχούν και έχουν σχεδόν πάντα τον πρώτο λόγο στις επιλογές των προπονητών. Η Σμα εξιστορώντας την προσωπική της εμπειρία μας είπε, '' Σίγουρα επηρέασε θετικά, καθώς βρισκόμουν σε κίνηση αρκετές μέρες την εβδομάδα, προσωπικά δεν είχα κάποιον τραυματισμό που να με επηρέασε κάπου αρνητικά. Η κερκίδα μπορεί να επηρεάσει και θετικά και αρνητικά κάποιον αθλητή εν ώρα αγωνίσματος, είναι ένα μέρος στο οποίο ο θεατής βρίσκεται εκτός αγωνιστικού χώρου και χωρίς άγχος, μπορεί να είναι πιο παρατηρητικός και προσεκτικός. Από την άλλη μπορεί να παρεκτραπεί πάνω στην ένταση του αγώνα, λόγω κάποιας αδικίας. Προσωπικά, επειδή προσπαθούσα να είμαι συγκεντρωμένη στον στόχο του αγώνα, συνήθως αγνοούσα την κερκίδα, μου περνούσε απαρατήρητη. Υπήρχαν όμως και κάποιες στιγμές στις οποίες τύχαινε να ακούσω κάποιο σχόλιο ή να δω κάποιες αντιδράσεις, παρόλαυτά δεν επηρεαζόμουν ως προς την απόδοσή μου στον αγώνα''. Η Κάτε είπε πως '' Τα σωματομετρικά

χαρακτηριστικά παίζουν σοβαρό ρόλο αλλά εγώ προσωπικά δεν άκουσα ποτέ σχόλια από την κερκίδα σχετικά με το κορμί μου''.

Οι απαντήσεις που έλαβα οι οποίες έλεγαν πως οι αντιδράσεις της κερκίδας ήταν θετικές ήταν ισάριθμες με τις παραπάνω. Η Άμα εξομολογείται πως '' Δεν επηρέασε τόσο το σώμα μου την αθλητική μου πορεία, όσο η αθλητική μου πορεία το σώμα μου. Πιο συγκεκριμένα, η ενασχόληση με την πετοσφαίριση θεωρώ πως συνέβαλε αρκετά στο να διατηρήσω μια υγιή σωματική και φυσική κατάσταση. Οι αντιδράσεις της κερκίδας ήταν συνήθως θετικές και με βοήθησαν. Με έκαναν να νιώθω περισσότερη αυτοπεποίθηση''. Με τον ίδιο τρόπο απάντησε και η Χιονία, η οποία είπε πως η θετικές αντιδράσεις από την κερκίδα της έδινε ώθηση να παίζει καλύτερα και το ίδιο ακριβώς απάντησε και η Άλεξ. Η La greca τόνισε ιδιαίτερα τον μεγάλο ρόλο που παίζουν τα σωματομετρικά χαρακτηριστικά στο να παίζει μια αθλήτρια σε υψηλό επίπεδο, αλλά και τα ψυχικά χαρίσματα που απαιτούνται. '' Ο κάθε αθλητής οφείλει να φτάσει στο ώριμο σημείο της αυτογνωσίας, δηλαδή να γνωρίζει τα προσόντα του (ύψος, σθένος κλπ) τι χρειάζεται για να πετύχει τον στόχο του και αν είναι διατεθειμένος και αποφασισμένος να το πράξει με βάση τα φυσικά του προσόντα. Στο σημείο αυτό, επενδύει στο σώμα του, στις γνώσεις του (θεωρητική, διατροφή, συμπληρώματα), αφιερώνει ατομικά πολύ χρόνο για να βελτιώσει τα μειονεκτήματά του (τεχνική, αλτικότητα κλπ) και στην πορεία βλέπει την θετική επίδραση όλων αυτών των παραγόντων στην απόδοσή του. Στην δική μου περίπτωση σημαντικό ρόλο έπαιξε και το ύψος μου που ήταν ιδανικό για να παίζω σε υψηλό επίπεδο, η φυσική δύναμη των άνω κυρίως άκρων, το ψυχικό μου σθένος που ένοιωθα ατρόμητη και η απουσία σοβαρών τραυματισμών. Η δύναμη της κερκίδας είναι τεράστια ..... άλλοτε αποτελείται από φιλάθλους, άλλοτε από οπαδούς και θέλει πάντα να επηρεάζει την ροή του παιχνιδιού... Όταν η κερκίδα είναι υπέρ της ομάδας μου, είναι λογικό αυτό να λειτουργεί θετικά και ενθαρρυντικά για όλες τις αθλήτριες. Όμως σε εμένα, ήταν περισσότερο αποτελεσματική μια εχθρική κερκίδα επειδή μου ενεργοποιούσε τον μηχανισμό της υπερθετικής απόδοσης, υπερβάλλοντας εαυτό και ξεπερνώντας πολλές φορές την φυσιολογική μου εμφάνιση σε μια αναμέτρηση. Μία εχθρική δηλαδή κερκίδα μου έδινε τροφή για να παίζω πιο παθιασμένα τον αγώνα μου... '' . Η Ντίνα μας μεταφέρει τη δική της εμπειρία, '' Έχω ακούσει διάφορα από την κερκίδα ιδιαίτερα όταν ήμουν πιο καλλίγραμμη. Αρχικά με αποσυντόνιζε, στην πορεία όμως το συνήθισα. Η κερκίδα

μπορεί να σε ρίξει αν θέλει''. Η Α.Σ. περιγράφει πως '' Θεωρώ πως υπήρχαν μόνο θετικά οφέλη στο σώμα μου, από το άθλημα και ως προς θέμα εμφάνισης αλλά και ως προς θέμα αντοχών, ικανοτήτων και αθλητικής αντίληψης. Όσο αφορά αντιδράσεις από κερκίδες ευτυχώς πάντα τα σχόλια ήταν εμψυχωτικά και υπήρχε ευγενής άμιλλα και σεβασμός στους πανηγυρισμούς οποιασδήποτε ομάδας''. Στο θέμα των οφελών του σώματος εστίασε και η Νάτσο λέγοντας πως '' Άριστη φυσική κατάσταση αλλά υπήρχαν και τραυματισμοί. Πάντα θετικές αντιδράσεις''. Η Πάντι λέει επίσης πως είχε φιλική αντιμετώπιση από την κερκίδα, το ίδιο και η Πέτυ η οποία απάντησε ως εξής: '' Ενώ αγωνιζόμουν ένιωθα πως το σώμα μου ήταν διαρκώς γυμνασμένο, ωστόσο θυμάμαι πάντα να νιώθω πως δεν ήταν αρκετά γυμνασμένο για τις απαιτήσεις του συγκεκριμένου αθλήματος ή για την εξέλιξη μου σαν αθλήτρια. Κυρίως είχα θετικές αντιδράσεις από την κερκίδα και σίγουρα η κερκίδα παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην ψυχολογία μιας αθλήτριας εντός και εκτός του αγώνα''. Η Ακραιά μας μετέφερε τη δική της εμπειρία λέγοντας '' Επηρέασε θετικά το σώμα μου (ύψος, διάπλαση). Η κερκίδα είναι ένα στοιχείο ασταθές. Οι εκάστοτε θετικές η αρνητικές αντιδράσεις με έκαναν να θέλω να αναδείξω τον καλύτερο αγωνιστικό εαυτό μου''. Η Άννα έκανε λόγο για σεξισμό από την κερκίδα λέγοντας πως '' Το βόλλευ επηρέασε θετικά το κορμί μου. Άκουσα σεξιστικά σχόλια από την κερκίδα, τα οποία όμως προσβάλλουν αυτούς που τα έκαναν και όχι εμένα.''

4.5.1. Σε ποια ηλικία σταματήσατε την αγωνιστική σας πορεία; Ποιοι ήταν οι κυριότεροι λόγοι για αυτή σας τη διακοπή;

Το ερώτημα 11 ήταν και η αρχική μου σκέψη για το θέμα της παρούσας εργασίας, καθώς η προσωπική μου εμπειρία στα γήπεδα πετοσφαίρισης, μου έχει δείξει πως η πλειοψηφία των γυναικών με ελάχιστες εξαιρέσεις, διακόπτουν την αγωνιστική τους πορεία για λόγους όχι βιολογικούς αλλά συνήθως κοινωνικούς. Οι απαντήσεις που έλαβα μπορούν να χωριστούν σε 3 κατηγορίες. Αυτών που διέκοψαν α) λόγω εγκυμοσύνης ή άλλων οικογενειακών λόγων, β) λόγω σπουδών/ πανελλαδικών εξετάσεων και γ) λόγω εργασίας.

Η Τόζο εξομολογείται πως '' Η οριστική διακοπή ήταν λόγω εγκυμοσύνης. Πριν από αυτό όμως είχα σταματήσει για άλλο λόγο και τότε νόμιζα δεν θα ξανάπαιζα. Η πρώτη και μεγαλύτερη διακοπή ήταν 4 χρόνια διότι είχα προτάσεις από άλλες ομάδες μα ο

σύλλογος που ανήκα τότε δεν μου έδινε την ευκαιρία ώστε να ακολουθήσω αυτό που αγαπώ. Επίσης ένας ακόμα λόγος που σταμάτησα τότε είναι το ότι τραυματίστηκα και η περίθαλψη μου έγινε με δικά μου χρήματα, ενώ ο τραυματισμός συνέβη εν ώρα προπόνησης''. Η Φώτω είπε '' Στα 32 λόγω οικογένειας και εργασίας'', η Κατέτ '' 32 ετών λόγω εγκυμοσύνης'' και η Άννα για τον ίδιο λόγο ''περίπου στα 30''. Η Νάτσο διέκοψε διότι όπως είπε '' Παντρεύτηκα στα 26'' και η Πόλυ για τον ίδιο λόγο η οποία λέει '' σταμάτησα στα 28 για να κάνω οικογένεια''. Στην ίδια γραμμή και η απάντηση της Νάσι η οποία είπε '' στα 34 λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων''. Η Ντίνα απάντησε πως '' διέκοψα στα 35 λόγω εγκυμοσύνης'', η Νικόλ η οποία σταμάτησε στα 45, είπε απλά '' για οικογενειακούς λόγους''. Τέλος η Λίνα συμπλήρωσε πως '' σταμάτησα στα 33 λόγω της 2^{ης} εγκυμοσύνης. Μετά την 1^η βρήκα τη δύναμη και τον τρόπο και συνέχισα. Μετά όμως και το 2^ο παιδί ήταν πλέον πολύ δύσκολο''.

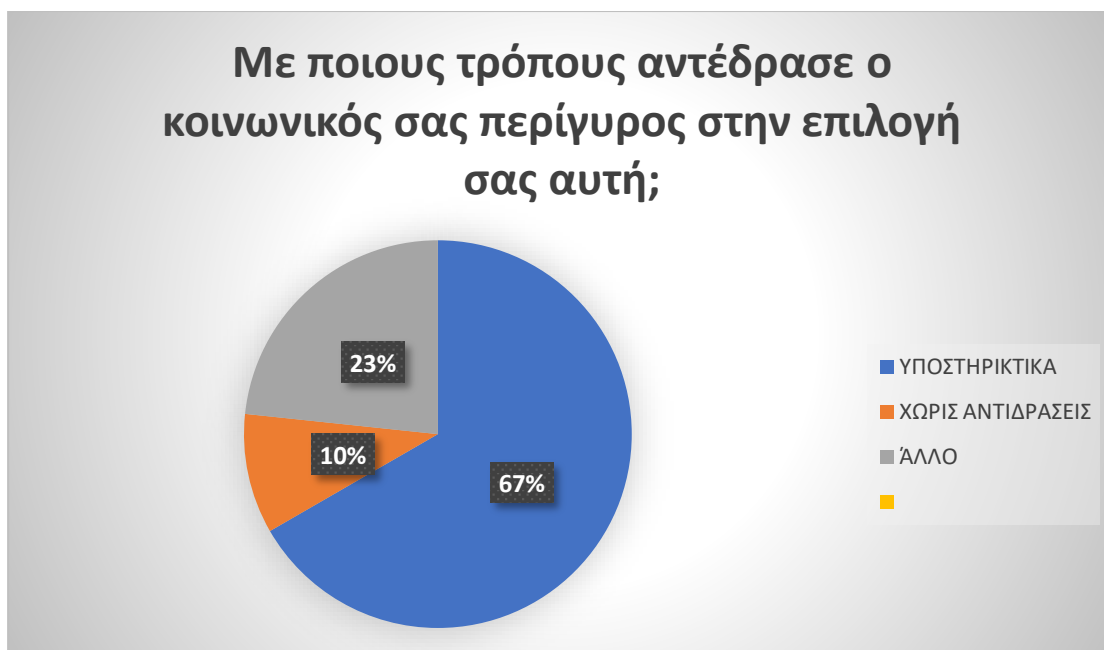
Η δεύτερη συχνότερη απάντηση των συνομιλητριών έκανε λόγο για διακοπή λόγω των πανελλαδικών εξετάσεων ή ακαδημαϊκών σπουδών. Η Άμα απάντησε πως '' Η αγωνιστική μου πορεία διακόπηκε στα 20 για λόγους που σχετίζονταν κυρίως με τις ακαδημαϊκές και επαγγελματικές μου υποχρεώσεις.'' και στην ίδια κατεύθυνση λέει '' σταμάτησα στην Γ Λυκείου λόγω πανελλαδικών. Η Σμα και η Έλλη απάντησαν με τον ίδιο τρόπο λέγοντας '' Στα 18, λόγω σχολικών εξετάσεων'', ενώ η Πέτυ πρόσθεσε ακόμη 2 στοιχεία στην απάντησή της λέγοντας '' Στα 18-19. Ο κυριότερος λόγος ήταν οι Πανελλήνιες. Δεν υπήρχε χρόνος για προπονήσεις. Επίσης, επανερχόμουν και από έναν σοβαρό τραυματισμό και ο συνδυασμός αυτών των 2 δεν βοήθησε καθόλου. Προσπάθησα να συνεχίσω μετά τα 19 στον τόπο όπου σπούδαζα, αλλά βρήκα μια ομάδα που δεν ήταν καθόλου υποστηρικτική μαζί μου και μετά από λίγες προπονήσεις και αρκετή απογοήτευση το σταμάτησα. Επίσης, λίγα χρόνια αργότερα βρήκα μια ομάδα beach volley που όμως δεν μπορούσα να ακολουθήσω για πολύ καιρό γιατί δεν είχα καθόλου χρήματα για να πληρώνω για τις προπονήσεις μου''. Η Άννα μας παραθέτει τη δική της εμπειρία λέγοντας '' Στην ηλικία των δεκαεπτά. Ο κυριότερος λόγος ήταν ότι ήμασταν όλες Γ' Λυκείου. Όλες είχαν στόχους να γράψουν καλά στις Πανελλαδικές. Έτσι, διέκοψαν την αθλητική τους δράση. Όμως εγώ ήθελα να συνδυάσω την πετοσφαίριση με το σχολείο και το διάβασμα, αλλά η ομάδα διαλύθηκε'' το ίδιο και η Παπ η οποία απάντησε, '' Σταμάτησα στη β' λυκείου για την προετοιμασία στις πανελλαδικές εξετάσεις. Καθώς και το μεγαλύτερο μέρος της ομάδας αποτελούνταν από άτομα της ίδιας

ηλικίας, η ομάδα αποδυναμώθηκε ξαφνικά λόγω των υποχρεώσεων μας''. Η Α.Σ. απάντησε πως ''σταμάτησα στα 21 λόγω σχολής, σκοπεύω όμως να επανέλθω''. 3 απαντήσεις αφορούσαν λόγους τραυματισμού και άλλες 4 κοπέλες απάντησαν πως διέκοψαν λόγω επαγγελματικών υποχρεώσεων, ενώ η La greca απάντησε πως ''διέκοψα στα 46 προφανώς λόγω ηλικίας''.

4.5.2. Με ποιους τρόπους αντέδρασε ο κοινωνικός σας περίγυρος στην επιλογή σας αυτή;

Στην ερώτηση 12, δημιουργήθηκε μια ξεκάθαρη τάση από τις απαντήσεις των κοριτσιών, με τις 20 εκ των οποίων να απαντούν απλά με τη λέξη, ''υποστηρικτικά''. 3 απάντησαν πως δεν υπήρξε αντίδραση ενώ οι υπόλοιπες πρόσθεσαν και άλλους λόγους. Η Άλεξ για παράδειγμα απάντησε λέγοντας ''ο προπονητής μου και οι φίλοι μου στεναχωρέθηκαν. Η οικογένειά μου όχι'', η Κάτε είπε ''Άλλοι θετικά και άλλοι αρνητικά'', χωρίς να προσδιορίζει ποιοι, ενώ η απάντηση της Νάτσο ξεχωρίζει κάπως, καθώς συνάντησε ένα εμπόδιο το οποίο αρχικά ήταν υποστηρικτικό. Είπε χαρακτηριστικά ''Υποστηρικτικά. Όταν όμως επέστρεψα, αντέδρασαν αρνητικά για την επιστροφή μου πίσω στην ομάδα'', ενώ η Νάσι ανέφερε και την πανδημία του covid, λέγοντας ''Υπήρχε πίεση από τον προπονητή μου να παραμείνω, αλλά στην πορεία προέκυψε ο covid, οπότε με διευκόλυνε στην επιλογή μου''.

Πίνακας 4.5.2. Ερώτημα 12 (Πως αντέδρασε ο κοινωνικός σας περίγυρος;).

4.5.3. Με ποιους τρόπους επηρεάστηκε η κοινωνική σας ζωή μετά από αυτή την επιλογή σας;

Προχωρώντας στο 13^ο ερώτημα φαίνεται μια καθαρή τάση στις απαντήσεις. 20 από τις 30 ερωτηθείσες απάντησαν πως η ζωή τους άλλαξε μετά τη διακοπή της αγωνιστικής τους δράσης, καθώς η Πετοσφαίριση αποτελούσε μέρος της ζωής τους. Η Βάσω απάντησε πως *'' Υπήρχε ένα κενό κομμάτι στην καθημερινότητά μου ''*, η Τόζο τόνισε πως *'' Μου έλειπε πολύ το βόλλευ, ειδικά στην αρχή η ψυχολογία μου ήταν πολύ κακή ''*, ενώ η Μπόχω είπε *'' Τον πρώτο χρόνο επηρεάστηκα αρκετά ψυχολογικά, γιατί δεν ήταν επιλογή μου να σταματήσω το άθλημα. Κλείστηκα στον εαυτό μου και δεν ήθελα να κάνω συζητήσεις περί της πετοσφαίρισης ή ακόμα και να παρακολουθώ αγώνες ''*. Η Πέτυ παρόλο που επηρεάστηκε πρόσθεσε και ένα θετικό λέγοντας *'' Όσο αγωνιζόμουν και ήμουν μέλος μιας ομάδας ένιωθα πάρα πολύ κοινωνική. Παρατήρησα ότι αυτό επηρεάστηκε κάπως όταν σταμάτησα. Έχασα ας πούμε τη «σφραγίδα» μου. Από την άλλη*

αυξήθηκε ο ελεύθερος χρόνος που είχα τα σαββατοκύριακα, καθώς σταμάτησα να έχω αγώνες'' και στην ίδια λογική και η Κατέτ, η οποία είπε ''Αλλάξε η κοινωνική μου ζωή καθώς υπήρχε πλέον κενό την ώρα της προπόνησης. Επικεντρώθηκα όμως σε άλλους τομείς'' . Επίσης η Φώτω απάντησε πως, ''έκανα οικογένεια και απομακρύνθηκα. Κράτησα ελάχιστες επαφές''. '' Μου έλειπε η αγωνιστική μου ζωή και οι φίλοι που είχα αποκτήσει'' μου μετέφερε η Νάτσο, στο ίδιο μήκος κύματος και η Μαρία η οποία λέει '' Μου λείπουν οι αγώνες και η αίσθηση του κοινού στόχου που είχαμε. Η διακοπή με αποπροσανατόλισε''. Η Πόλυ επηρεάστηκε αρκετά καθώς μας είπε πως '' Επηρεάστηκα πολύ γιατί χρειάστηκε να μείνω στο σπίτι με τα παιδιά και χάθηκα από όλα''. Παρόμοιες απαντήσεις έδωσαν και η Ακράια, η Α.Σ., η Χιονία, η Λίνα και η Έλσα απαντώντας επιγραμματικά και απλά, πως η ζωή τους άλλαξε μετά τη διακοπή. Υπήρξε και ένα μέρος μικρότερο των συνομιλητριών οι οποίες απάντησαν πως η ζωή τους δεν επηρεάστηκε, είτε γιατί διατήρησαν επαφές με τις γυναίκες της ομάδας, είτε για επικεντρώθηκαν σε άλλες ασχολίες τις οποίες στερούνταν όταν έπαιζαν.

4.5.4. Αν μπορούσατε εσείς να σχεδιάσετε την αγωνιστική πορεία άλλων γυναικών με βάση τη δική σας εμπειρία τι θα κάνατε;

Η 14^η είναι μια ερώτηση στην οποία κοινός παρονομαστής στο σύνολο των απαντήσεων είναι '' Να μη το διακόπτουν/ να συνεχίζουν να παίζουν''. Θα αναφέρω κάποιες απαντήσεις ενδεικτικά. Η Παπ λέει '' Θα τις έλεγα να μη το σταματήσουν αλλά να το χωρέσουν στην καθημερινότητά τους ή έστω 2-3 φορές την εβδομάδα'', η Βάσω απαντά πως '' Να συνεχίζουν όποια εμπόδια κι αν βρίσκουν μπροστά τους'', ενώ η Μένη τονίζει '' Να μη σταματήσουν μέχρι την ώρα που δεν θα το θέλουν άλλο. Για όσο τους ευχαριστεί και μόνο''. Η Χιονία συμπληρώνει λέγοντας '' Να μη διακόπτουν ανεξάρτητα από τις κοινωνικές υποχρεώσεις που προκύπτουν''. Πολλές κοπέλες απάντησαν προσθέτοντας πως πρέπει να υπάρχει και δουλειά και να τη συνδυάζουν με την προπόνηση. Η Έλσα λέει '' Να βάζουν το βόλλευ στις προτεραιότητές τους και να σχεδιάζουν την καθημερινότητά τους σε συνάρτηση με την προπόνηση'', στην ίδια

ακριβώς κατεύθυνση και η Άση, αλλά και η Νάσι η οποία λέει *'' Να μη σταματούν αυτό που αγαπούν προσπαθώντας να το συνδυάσουν με δουλειά και οικογένεια''*. Στο ίδιο ύφος και η Τόζο η οποία λέει ότι *'' Είναι ανάγκη να συνδυαστούν βόλλευ και δουλειά γιατί από το βόλλευ δεν ζεις''*, αλλά και η Αθηνά η οποία συμπληρώνει *'' Θα συμβούλευα να προσαρμόσουν την επαφή με το άθλημα σε κάθε φάση της ζωής, και όχι να διακόψουν εντελώς''*. Σε διαφορετικό ύφος απάντησαν κάποιες άλλες από τις ερωτηθείσες. Η Άννα πρότεινε *'' Να ξεκινούν από μικρές και να μη τα παρατούν με δικαιολογίες όπως διάβασμα. Συστηματική προπόνηση από μικρές. Όλα συνδυάζονται αν θες''*. Στην ίδια λογική και η απάντηση της Πόλυ η οποία απάντησε λέγοντας *'' Στις άλλες γυναίκες θα έλεγα να δουλεύουν με συνέπεια, προγραμματισμό και καθημερινά εάν θέλουν να επιτύχουν υψηλούς στόχους. Σε εμένα χρειάστηκε να περάσουν χρόνια για να το καταλάβω αυτό''*. Η Νάτσο όπως και η Νικόλ απάντησαν πως *'' πάντα να προπονούνται και να προσπαθούν σκληρά''*. Η Πέτυ συμπληρώνει *'' Θα παρότρυνα τη χ γυναίκα να επιλέξει μια ομάδα που αγωνίζεται σε υψηλότερη κατηγορία. Αυτό θα βοηθήσει σίγουρα μια αθλήτρια να εξελιχθεί, να ανταγωνιστεί με υψηλού επιπέδου αθλήτριες και να αποκτήσει εμπειρίες. Επίσης, θα της έλεγα να δώσει μεγάλη έμφαση στο σώμα και τη διατροφή της όσο αγωνίζεται. Να φροντίσει να έχει πολύ «γερά» πόδια και κορμό, που θα την βοηθήσουν πιθανώς να προλάβει ενδεχόμενους τραυματισμούς''*. Σε παρόμοιο ύφος και η Κατέτ η οποία λέει *'' Αν έπρεπε να σχεδιάσω την αγωνιστική πορεία άλλων γυναικών βασιζόμενος στη δική μου εμπειρία, θα τις ενθάρρυνα να επιδιώξουν τους στόχους τους με πάθος και αφοσίωση, να προσπαθήσουν να βελτιώνονται συνεχώς και να μην φοβούνται τις προκλήσεις. Θα τις παρότρυνα να εκτιμήσουν τη σημασία της συνεργασίας και της ομαδικότητας, και να αναζητούν την υποστήριξη και τη συνεργασία των συμπαικτών τους. Ταυτόχρονα, θα τις ενθάρρυνα να διατηρήσουν ισορροπία στη ζωή τους, να φροντίζουν την ψυχολογική και σωματική τους υγεία, και να αναζητούν την ανάπτυξη τόσο προσωπικά όσο και επαγγελματικά''*. Οι υπόλοιπες ερωτηθείσες έδωσαν ποικιλία διαφορετικών απαντήσεων, θα σταθώ όμως σε μια περισσότερο, ίσως γιατί αυτό που μας λέει η Ντίνα, το έχω βιώσει κι εγώ προσωπικά. Συμβουλεύει τις γυναίκες *'' Να νιώθουν αυτοπεποίθηση, αγάπη για το άθλημα και να μη δέχονται από τον περίγυρό τους να υποτιμά κανείς το πάθος τους για το βόλλευ''*.

4.5.5. Ποια εμπόδια πιστεύετε πως αντιμετωπίζει μια γυναίκα στην καριέρα της;

Οι απαντήσεις που προέκυψαν από το 15^ο ερώτημα, έθιξαν θέματα όπως τα εμπόδια που θέτει η ίδια η οικογένειά τους, τα οικονομικά αλλά και το ευαίσθητο θέμα των έμφυλων διακρίσεων που υπάρχουν ακόμη δυστυχώς στην ελληνική κοινωνία. Συναισθήματα, αντιλήψεις και εμπειρίες των κοριτσιών αποτυπώθηκαν στις απαντήσεις τους.

“ Οικογένεια, εργασία και περιττά κιλά” ήταν η απάντηση της Χιονίας, ενώ “ εγκυμοσύνη / παιδιά” είπε η Έλλη. Η Πόλυ συμπλήρωσε λέγοντας “ Η δημιουργία οικογένειας και πόση βοήθεια θα έχουν μετά”. Η Νάτσο απάντησε μονολεκτικά λέγοντας απλά τη λέξη “ Μητρότητα”, ενώ η Άση προσθέτει κάτι ακόμη που συμβαίνει και είναι σημαντικό να αναφερθεί “ Από την εγκυμοσύνη , την έλλειψη στήριξης της οικογένειας μέχρι και τους σοβαρούς τραυματισμούς. Μια γυναίκα η οποία θα κάνει οικογένεια δεν μπορεί να αφήνει τα παιδιά της για να κάνει προπόνηση διότι δεν αντιμετωπίζεται όπως οι άνδρες στην χώρα μας”. Πολύ ενδιαφέρουσα και η απάντηση της Νάσι, η οποία λέει “ Η μητρότητα. Οι περισσότερες μετά τα 30 είναι αρκετά πιο ώριμες για να παίζουν, αλλά σταματούν λόγω κοινωνικών προτύπων”. “ Το να συνδυάσει το βόλλευ με οικογένεια, σπουδές και δουλειά” απαντά η Αθηνά, ενώ η Παπ προσθέτει και το θέμα της σωματικής κατάστασης της γυναίκας, “ μετά από μια εγκυμοσύνη η γυναίκα συχνά ντρέπεται για το σώμα της και αυτό την κρατά μακριά από το γήπεδο “. Ενδιαφέρουσα και η απόκριση της Ακράϊας η οποία υποστηρίζει πως “ Πολλά. Κυρίως η αλλαγή των κοινωνικών ρόλων στη ζωή κάποιας γυναίκας. Τρία βασικά εμπόδια που εντοπίζω είναι οι σχολικές/επαγγελματικές υποχρεώσεις, κάποια πιθανή εγκυμοσύνη, το body shaming δυστυχώς”. Μια άλλη κατηγορία που προέκυψε αφορά τα οικονομικά εμπόδια. Η Βάσω είπε απλά “ Οικονομικά εμπόδια στις γυναίκες”, η Φώτω συμπλήρωσε “ Εκτός από τον οικονομικό παράγοντα εμπόδιο είναι και οι ρατσιστικές αντιλήψεις για το άθλημα. Ότι δηλαδή είναι άθλημα μόνο για τις ψηλές, όταν μιλάμε για υψηλό επίπεδο”. Η Πάντι πρώτα ανέφερε το οικονομικό και μετά οικογένεια, σπουδές και μη υποστηρικτικό περιβάλλον. Η τελευταία κατηγορία απαντήσεων που ανίχνευσα είναι αυτή της ανισότητας ανάμεσα στα δύο φύλα. Οι έμφυλες διακρίσεις και οι ανισότητες που υπάρχουν ανάμεσα στον γυναικείο και τον

ανδρικό αθλητισμό ζωντανεύουν μέσα από τις απαντήσεις πολλών. Η Άμα λέει *'' Μια γυναίκα στην καριέρα της στην πετοσφαίριση μπορεί να αντιμετωπίζει από ζητήματα που πηγάζουν από την κοινωνική της ταυτότητα ως γυναίκα, τα οποία μπορεί να αφορούν από τη δημιουργία οικογένειας/έγκυμοσύνη κλπ, ως τα οικονομικά (χαμηλότερες απολαβές σχετικά μην ανδρική πετοσφαίριση) και σεξιστικού τύπου συμπεριφορές (π.χ. από διοικήσεις ομάδων ή προπονητές)''* και η Κατέτ συμπληρώνει *'' Ως βολεϊμπολίστρια, μια γυναίκα μπορεί να αντιμετωπίζει παρόμοια εμπόδια με άλλες γυναίκες στον αθλητισμό, καθώς και ορισμένα ειδικά που αφορούν τον χαρακτήρα του άθλημα: 1. Ανισότητα στην αμοιβή: Όπως και σε άλλα αθλήματα, οι γυναίκες βολεϊμπολίστριες μπορεί να λαμβάνουν λιγότερη αμοιβή από τους άνδρες βολεϊμπολίστες για την ίδια επίδοση, 2. Προκατάληψη και στερεότυπα: Όπως και σε άλλα αθλήματα, η γυναικεία ομάδα βόλλει μπορεί να αντιμετωπίζει προκαταλήψεις και στερεότυπες αντιλήψεις σχετικά με τις γυναίκες στον αθλητισμό και 3. Ανισότητα στις ευκαιρίες: Οι γυναίκες βολεϊμπολίστριες μπορεί να αντιμετωπίσουν δυσκολίες στην πρόσβαση σε ευκαιρίες για προβολή, χορηγίες και υποστήριξη από τις ομάδες, τα μέσα ενημέρωσης και το κοινό''*. Η Άννα στην ίδια λογική με την Κατέτ, προσθέτει *'' Τα βασικότερα πιστεύω πως είναι η αντίληψη πολλών ανθρώπων σχετικά με τη γυναικεία άθληση την οποία υποτιμούν και τη θεωρούν κατώτερη από των ανδρών. Παράδειγμα «μεγάλωσες τώρα φτάνει. Κάνε οικογένεια βρες δουλειά»*. Και φυσικά και οι αμοιβές των κοριτσιών σε σχέση με των ανδρών, τουλάχιστον στις υψηλότερες κατηγορίες, είναι πολύ χαμηλές''. Η Μαρία σε παρόμοιο ύφος λέει *'' Η καριέρα μιας γυναίκας στην πετοσφαίριση μπορεί να συνοδεύεται από διάφορα εμπόδια. Οι διακρίσεις βασισμένες στο φύλο εξακολουθούν να υπάρχουν, δημιουργώντας δυσκολίες στην πρόσβαση σε αγωνιστικές θέσεις ή σε θέσεις εκπαίδευσης και προπονητικής. Η προκατάληψη για τη φυσική ικανότητα των γυναικών επίσης αποτελεί εμπόδιο, με ορισμένους να αμφισβητούν την ικανότητά τους να ανταγωνιστούν σε υψηλό επίπεδο. Η ανισότητα στην αμοιβή είναι επίσης παρούσα, προκαλώντας ανησυχίες σχετικά με την οικονομική ασφάλεια και την αξιοπρέπεια των γυναικών. Ωστόσο, πέραν από τις επαγγελματικές προκλήσεις, η οικογενειακή ευθύνη μπορεί επίσης να αποτελεί σημαντικό εμπόδιο''*. Η Σμα απαντά *'' ο κοινωνικός διαχωρισμός ως προς το φύλο και την αντίστοιχη αμοιβή. Και η μητρότητα''*, ενώ η Άλεξ τονίζει *'' Οι «άλλοι» ρόλοι της γυναίκας όπως εργαζόμενη, σύζυγος και μητέρα στους οποίους αφοσιώνεται περισσότερο, θέλοντας και μη, δεδομένου ότι για την κοινωνία οι*

«άλλοι» ρόλοι είναι πιο σημαντικοί από μια καριέρα στον αθλητισμό''. Η Λίνα ως νέα μητέρα μας εκφράζει το παράπονό της για την πολιτεία λέγοντας '' Το κράτος δεν βοηθά να ενταχθεί ξανά στην κοινωνία (εργασιακή και αγωνιστική) μόλις κάποια γίνει μητέρα''. Η Έλσα συμφωνεί στα λεγόμενα περί κοινωνικού διαχωρισμού των δύο φύλων απαντώντας '' Η λανθασμένη αντίληψη της ελληνικής κοινωνίας πως η γυναίκα το πολύ μέχρι τα 25 πρέπει να σταματά τον αθλητισμό και μετά να ασχολείται με τα πιο σημαντικά όπως οικογένεια και δουλειά''. Η Ντίνα προσθέτει '' Οι πολλαπλοί ρόλοι, κοινωνικοί, οικογενειακά προβλήματα, ή προβλήματα που προκύπτουν στην εργασία όπως η αμφισβήτηση από τους άνδρες κυρίως που βρίσκονται στον εργασιακό χώρο''.

Τέλος, 3 συνομιλήτριες απάντησαν με άλλο σκεπτικό από τις προηγούμενες. Η Νικόλ λέει πως '' Όλα τα εμπόδια ξεπερνιούνται'', η Μένη απαντά '' Δε νομίζω να υπάρχουν εμπόδια. Αν το θέλει μια γυναίκα, μπορεί να ανταπεξέλθει'', ενώ η La greca σε άλλο μήκος κύματος λέει '' Εξαρτάται από το τι εννοεί εμπόδιο..... η δημιουργία οικογένειας δεν είναι εμπόδιο .... Η μη στήριξη από το οικείο περιβάλλον δεν είναι εμπόδιο.. η εύρεση 2^{ης} εργασίας δεν είναι εμπόδιο... Το μόνο εμπόδιο για μένα είναι ένας σοβαρός τραυματισμός..''.

4.5.6. Με ποιους τρόπους αντιδρούσε ο κοινωνικός σας περίγυρος σε αυτή σας τη δραστηριότητα; (γονείς, σύντροφος, φίλοι, συνάδελφοι).

Σε αυτή την ερώτηση όλες οι ερωτηθείσες έδωσαν την ίδια απάντηση με διαφορετικά λόγια η καθεμία. Όλες είπαν πως ο περίγυρός τους ήταν υποστηρικτικός από την αρχή, εκτός από 5 κοπέλες που απάντησαν πως η στήριξη ήρθε σε διαφορετικό χρονικό σημείο. Θα αναφέρω ενδεικτικά κάποιες από τις απαντήσεις της πρώτης κατηγορίας και στη συνέχεια τις 5 κοπέλες που είχαν κάπως διαφορετική αντιμετώπιση από το περιβάλλον τους.

Η Κατέτ απάντησε ως εξής: '' Οι γονείς μου ήταν πάντα υποστηρικτικοί και χαιρέτιζαν τη συμμετοχή μου στην πετοσφαίριση. Ενθάρρυναν την προσήλωσή μου και με συνόδευαν σε αγώνες και προπονήσεις. Ο σύντροφός μου με υποστήριζε και με ενθάρρυνε να ακολουθήσω τα όνειρά μου στον χώρο της Πετοσφαίρισης. Με συνόδευε σε αγώνες και ήταν πάντα δίπλα μου σε κάθε στάδιο της πορείας μου. Οι φίλοι μου εκδήλωναν ενδιαφέρον και χαρά για την αγάπη μου προς την πετοσφαίριση. Μερικοί από αυτούς

επισκέπτονταν τους αγώνες μου και με ενθάρρυναν στις προσπάθειές μου. Οι συναθλητές μου ήταν μια ακόμη ομάδα υποστήριξης και έμπνευσης. Μαζί τους μοιραζόμουν τις επιτυχίες και τις αποτυχίες μου, ενώ η αλληλοσυνεργασία μας ενίσχυε την αλληλεγγύη και τη συνοχή της ομάδας''. Η Α.Σ. σημείωσε πως '' Όλοι υποστηρικτικοί και κυρίως οι γονείς κατανοούσαν το πόσο σημαντικός είναι ο αθλητισμός''. Η La greca στην ίδια λογική απάντησε '' Με μεγάλη υποστήριξη, με πολλή αγάπη για το άθλημα, τις συμπαίκτριες μου και γενικά για το περιβάλλον στο οποίο ανήκα''. Αίσθηση κάνει η απάντηση της Μπόχω η οποία περιγράφει τη δική της περίπτωση λέγοντας '' Μητέρα, αδελφή και φίλοι, όλοι υποστηρικτικοί. Όλοι εκτός από τον μπαμπά''. Οι υπόλοιπες κοπέλες απάντησαν όπως αναφέρθηκε και πριν, ότι το περιβάλλον τους ήταν υποστηρικτικό από την αρχή ως το τέλος. Θα παραθέσω σε αυτό το σημείο και τις απαντήσεις που διαφοροποιήθηκαν κάπως από τις υπόλοιπες. Η Ντίνα αποκρίθηκε πως '' Με στήριζαν οι γονείς μου στην αρχή, αλλά μετά τις σπουδές προτιμούσαν να επικεντρωθώ στην εργασία μου. Ο σύντροφός μου δεν κατανοούσε ότι έπρεπε να λείπω τα Σ/Κ για αγώνες και ότι αυτό με ευχαριστούσε. Επίσης υπήρχε γκρίνια από πολλούς συναδέλφους όταν κάποιες (λίγες φορές) αργοπορούσα έστω και 5 λεπτά στη δουλειά λόγω προπονήσεων''. Η Άννα συμπλήρωσε λέγοντας '' Στην ενασχόλησή μου με το βόλλευ ήταν όλοι υποστηρικτικοί. Μόνο στην αρχή οι γονείς μου είχαν κάποιες αντιρρήσεις πιστεύοντας ότι θα με αποσπάσει από τους επαγγελματικούς μου στόχους. Αργότερα κατάλαβαν ότι όλα μπορούν να συνδυαστούν με καλό προγραμματισμό''. Η Παπ τόνισε πως '' Στην αρχή και όσο με έβλεπαν να περνώ καλά ήταν όλοι υποστηρικτικοί. Όταν αυξήθηκαν οι υποχρεώσεις μου στο Πανεπιστήμιο τότε με πίεζαν να σταματήσω''. Η Έλσα απάντησε πως '' Με στήριζαν στην αρχή όσο ήμουν μικρή. Όσο μεγάλωνα όμως με πίεζαν να σταματήσω και να κάνω οικογένεια''. Τέλος η Πόλυ μας διηγήθηκε πως η στήριξη χρονικά ήρθε αντίστροφα από τις προηγούμενες, λέγοντας '' Στην αρχή αδιάφορα. Αλλά όταν οι κατηγορίες στις οποίες αγωνιζόμουν άρχισαν να γίνονται υψηλές, ήταν όλοι σύμμαχοι και περήφανοι'', εκφράζοντας ένα παράπονο για τους γύρω της.

4.5.7. Με ποιους τρόπους η πολιτεία και τα ΜΜΕ μπορούν να υποστηρίξουν την πετοσφαίριση στην Ελλάδα.

Στην τελευταία ερώτηση του ερωτηματολογίου, εμφανίζεται μια ποικιλομορφία στις απαντήσεις, καθώς χωρίζονται σε τέσσερις βασικές κατηγορίες. 10 συνομιλήτριες τόνισαν την ανάγκη για οικονομική στήριξη από την πολιτεία, 6 πως η πετοσφαίριση χρειάζεται ώθηση από τους Δήμους και άλλα προγράμματα μέσω σχολείων. Άλλες 6 σημείωσαν την προβολή περισσότερων αγώνων από την τηλεόραση ως μια σημαντική χείρα βοήθειας προς το άθλημα και άλλες 6 έκαναν λόγο για την ανάγκη εξάλειψης της ανισότητας της προβολής της πετοσφαίρισης σε σχέση με άλλα σπορ αλλά και μεταξύ των δύο φύλων.

Τρεις από τις ερωτηθείσες θεωρούν πως η πολιτεία οφείλει να βοηθά οικονομικά ώστε να βοηθηθεί η πετοσφαίριση. Η Τόζο λέει *''Με το να επιδοτούν ομάδες ή να πληρώνουν παίκτριες που πληρούν συγκεκριμένα κριτήρια έτσι ώστε να μπορούν να αγωνίζονται επαγγελματικά'',* το ίδιο και η Μαρία η οποία θεωρεί πως *''Η πολιτεία και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (ΜΜΕ) μπορούν να διαδραματίσουν κρίσιμο ρόλο στην υποστήριξη και προώθηση της πετοσφαίρισης στην Ελλάδα. Μέσω της χρηματοδότησης και της ενίσχυσης αθλητικών προγραμμάτων, η πολιτεία μπορεί να δημιουργήσει τις αναγκαίες συνθήκες για την ανάπτυξη του αθλήματος, ενώ τα ΜΜΕ μπορούν να αυξήσουν την προβολή των πετοσφαιριστών και των αγώνων, προωθώντας έτσι το ενδιαφέρον του κοινού. Μέσα από αυτές τις δράσεις, η πετοσφαίριση μπορεί να γίνει προσιτή σε περισσότερους ανθρώπους''.* Επίσης η Άννα υποστηρίζει πως *''Δίνοντας η πολιτεία οικονομικά κίνητρα στους συλλόγους για την ανάπτυξη του αθλήματος'',* ενώ η Μένη προσθέτει τα εξής: *''Πιστεύω οικονομική στήριξη των σωματείων και κατ επέκταση των αθλητριών.. Όπως επίσης να υπάρχει κάποιο είδος ασφάλισης και αναγνώρισης όλων αυτών των κόπων των αθλητριών, διότι δίνουν πολλές ώρες από την ζωή τους...''.* Η Χιονία τονίζει την ανάγκη *''Να δοθούν οικονομικά κίνητρα από την πολιτεία, ώστε αυτά να λειτουργήσουν ως κίνητρο για επαγγελματική ενασχόληση''.* Το ίδιο υποστηρίζει και η Πάντι η οποία όμως προτείνει και άλλους τρόπους λέγοντας, *''Οικονομικά κίνητρα, αλλά και εκδηλώσεις με συμμετοχή παικτών υψηλού επιπέδου, όπως και προβολή στα ΜΜΕ (μετάδοση αγώνων, αθλητικές εκπομπές)''.* Η Κάτε απαντά λακωνικά με δύο μόνο λέξεις *''Οικονομικά κίνητρα''* και η Ντίνα πιστεύει πως *''Να στηριχθούν οικονομικά οι ομάδες από το κράτος, αλλά και να συντηρούνται τα υπάρχοντα γυμναστήρια ώστε να αποτελούν πόλο έλξης για τους νεαρούς βολλευμπολίστες''.* Τέλος η Έλσα εστιάζει στην *''παροχή οικονομικής βοήθειας από*

τους Δήμους προς τους επαρχιακούς συλλόγους ιδιαίτερα, ώστε να υπάρχει ανάπτυξη και καλό επίπεδο και εκεί''.

Η δεύτερη κατηγορία απαντήσεων αφορά την προώθηση, μέσω διαφήμισης, της Πετοσφαίρισης από Δήμους, σχολεία με τη χρήση διαφόρων προγραμμάτων. Η Αθηνά, η Παπ, η Πόλυ και η Άμα πιστεύουν πως η Πετοσφαίριση πρέπει να προωθηθεί μέσω των σχολείων. Συγκεκριμένα η Αθηνά θεωρεί πως *'' Η πολιτεία μπορεί μέσω του σχολείου να δώσει μεγαλύτερη προσοχή στο να έρθουν σε επαφή τα παιδιά με τον αθλητισμό, να γνωρίσουν διάφορα αθλήματα και βέβαια με το βόλλευ. Επίσης τα ΜΜΕ να βοηθήσουν με το να προβάλλουν το άθλημα και να μεταδίδουν διοργανώσεις βόλλευ περισσότερο από ό,τι το κάνουν'',* ενώ η Παπ προσθέτει, *'' Να γίνει μεγαλύτερη προβολή του αθλήματος στα ΜΜΕ. Να γίνει εξοικείωση με το άθλημα στα παιδιά δημοτικού-γυμνασίου – λυκείου, συνάντηση με αθλητές και συζήτηση μαζί τους. Να δωθούν χρηματικές ενισχύσεις σε κάποιες ηλικιακές ομάδες για παρότρυνση''.* Η Πόλυ προτείνει και αυτή τη διαφήμιση του αθλήματος λέγοντας πως *'' Θέλουμε την πολιτεία και τα ΜΜΕ αρωγούς του αθλήματος. Με συνεχείς ενημερώσεις, προβολές αγώνων, διαφημίσεις ώστε τα γήπεδα να είναι γεμάτα από παιδιά. Μεγάλο ρόλο και ευθύνη φέρουν οι προπονητές και οι εκάστοτε ομοσπονδίες, ώστε το άθλημα της Πετοσφαίρισης να έχει τη θέση που του αξίζει!!!''.* Στο ίδιο μήκος κύματος και η Άμα η οποία συμπληρώνει πως είναι ανάγκη *'' Να ενισχυθεί η παρουσία του αθλήματος στα σχολεία μέσω προγραμμάτων που μπορούν να τρέξουν από το Υπουργείο παιδείας, όσο και μέσα στην ίδια την κοινότητα με τη στήριξη του εκάστοτε Δήμου. Επίσης τόσο η πολιτεία, όσο και τα ΜΜΕ μπορούν σαφώς να βοηθήσουν στην προώθηση της Πετοσφαίρισης, ενισχύοντας, αρχικά, την προβολή του αθλήματος τόσο στην τηλεόραση (π.χ. μετάδοση περισσότερων αγώνων, διοργανώσεων κλπ), όσο και εν γένει στην κοινωνία (π.χ. το "παράδειγμα" του beach volley σε πλατεία Αριστοτέλους και Συντάγματος)''.* Τέλος η Νάτσο προτείνει, *'' Η Πετοσφαίριση μπορεί να αναδειχθεί αν υπάρξουν σχετικές ενημερώσεις και σεμινάρια διαδικτυακά για το άθλημα και να παρουσιάζουν αγώνες από όλες τι κατηγορίες. Η πολιτεία μπορεί να βοηθήσει να αναδειχθεί το άθλημα φτιάχνοντας γήπεδα σε όλες τις πόλεις και τα χωριά ώστε να μπορούν όλοι να έχουν πρόσβαση σε αυτό το άθλημα''.*

Μία ακόμη κατηγορία που προέκυψε από τις απαντήσεις αφορούσε την ανάγκη προβολής του αθλήματος μέσω της τηλεόρασης και την μετάδοση αγώνων. Η Βάσω απάντησε λέγοντας *“ να την προβάλλουν τα κανάλια περισσότερο ”*, η Νάσι προσθέτει ένα ακόμη μέσω προώθησης προτείνοντας *“ Με περισσότερη προβολή από την τηλεόραση και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ”*, ενώ η απάντηση της Πέτυ θα μπορούσε να ανήκει και στην προηγούμενη κατηγορία ταυτόχρονα. Με περίσσια λεπτομέρεια στην απάντησή της, προτείνει *“ Τα ΜΜΕ μπορούν να προβάλλουν περισσότερους αγώνες πετοσφαίρισης και να συμπεριλαμβάνουν στις αθλητικές ειδήσεις όλο και περισσότερες αναφορές στην πετοσφαίριση. Η πολιτεία (και το κράτος) από την άλλη έχει την υποχρέωση να παρέχει στους αθλητές το δικαίωμα στις καλές αθλητικές υποδομές, όπως κλειστά γυμναστήρια με θέρμανση, κλιματισμό, νέο εξοπλισμό, πολυμελές προπονητικό προσωπικό ή έστω προπονητικό προσωπικό, όργανα γυμναστικής κ.α. Επίσης το σχολείο, οι γονείς και η τοπική κοινότητα – δήμος θα πρέπει να ενθαρρύνουν τους μαθητές να αφήνουν τα μολύβια και τα στυλό πιο συχνά για να ασχοληθούν με αθλητικές δραστηριότητες. Να διοργανώνονται περισσότερα σχολικά και τοπικά τουρνουά πετοσφαίρισης (στον τόπο διαμονής των μαθητών) έτσι ώστε οι μαθητές να έχουν πιο πολλά κίνητρα για να ξεκινήσουν το συγκεκριμένο άθλημα. Ο αθλητισμός γενικότερα πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα στη ζωή ενός παιδιού – εφήβου και όχι συμπλήρωμα στην καθημερινότητα του! ”*. Η ανάγκη για καλούς προπονητές-παιδαγωγούς είναι επιτακτική και η Φώτω το υποστηρίζει λέγοντας *“ Marketing, προώθηση του αθλήματος και επαγγελματικά σωματεία με πιστοποιημένους προπονητές που γνωρίζουν άριστα το αντικείμενο του βόλλευ. Επίσης εκπαίδευση των γονέων οι οποίοι συχνά με την παρεμβατική συμπεριφορά τους αποτελούν τροχοπέδη στην πορεία των παιδιών, αντί να τα βοηθούν ”*. Η τελευταία κατηγορία απαντήσεων σε αυτή την τελευταία ερώτηση αφορά την ανισότητα, την οποία διαχωρίζουν σε δύο μέρη. Η Μπόχω απαντά, *“ Δυστυχώς, στην Ελλάδα, το άθλημα της πετοσφαίρισης δεν είναι τόσο αναγνωρισμένο. Τα ΜΜΕ θα μπορούσαν να προβάλλουν περισσότερο το άθλημα αυτό, ώστε ο κόσμος και προπάντων τα νέα παιδιά να το αγκαλιάσουν. Δεν είναι μόνο το ποδόσφαιρο και η καλαθοσφαίριση. Υπάρχουν και άλλα αθλήματα που πρέπει και η πολιτεία να προάγει. Θα πρέπει να υπάρχουν εγκαταστάσεις κατάλληλα διαμορφωμένες για το άθλημα. Γονείς και παιδιά να ενημερώνονται για το ποια είναι τα οφέλη που μπορούν να αποκομίσουν από αυτό το άθλημα. Επίσης, η πετοσφαίριση δεν είναι*

γυναικείο άθλημα. Πρέπει η πολιτεία να σπάσει αυτήν την προκατάληψη, να δημιουργηθούν και ανδρικά τμήματα στις τοπικές ομάδες. Όταν η πετοσφαίριση αγαπηθεί από όλα τα φύλα, τότε το άθλημα αυτό θαρρώ θα έχει ένα καλύτερο μέλλον στην Ελλάδα!'. Στην ίδια κατεύθυνση όσον αφορά την ανισότητα ανάμεσα στην Πετοσφαίριση και άλλα σπορ και η Έλλη η οποία λέει, ' ' Να ασχολούνται τα ΜΜΕ περισσότερο με το να ανακοινώνουν τις επιτυχίες των ομάδων πετοσφαίρισης, όσο ασχολούνται και με το ποδόσφαιρο και το μπάσκετ'. Το ίδιο ακριβώς υποστηρίζει και η Α.Σ., όσο και η Σμα η οποία προτείνει ' ' Τα ΜΜΕ πλέον έχουν τεράστιο αντίκτυπο στους τηλεθεατές, οπότε προβάλλοντας και μόνο τον χώρο του αθλητισμού και συγκεκριμένα της Πετοσφαίρισης, αυτόματα υποστηρίζει και προωθεί το άθλημα αυτό. Επιπλέον, μέσω της εκπαίδευσης, η Πολιτεία οφείλει να κατευθύνει τους μαθητές προς την άσκηση, να εντάξει περισσότερες ώρες διδασκαλίας, όπου οι μαθητές θα ενημερώνονται και θα εξασκούνται σε διάφορα αθλήματα, όπως αυτό της Πετοσφαίρισης. Τέλος, θα μπορούσε να υπάρξει καταμερισμός της χρηματοδότησης σε όλα τα αθλήματα και όχι στοχευμένα μόνο σε αυτά που προβάλλονται παραπάνω και θεωρούνται πως επιφέρουν μεγαλύτερα κέρδη, όπως π.χ. ποδόσφαιρο, καλαθοσφαίριση'. Οι τελευταίες δύο απαντήσεις από την Ακράια και τη Λίνα αφορούν την ανισότητα σε έναν άλλο τομέα, αυτόν του ανδρικού και του γυναικείου αθλητισμού και τις ανισότητες που συναντώνται. Η Ακράια υποστηρίζει πως ' ' Το γυναικείο βόλεϊ είναι υποτιμημένο και κάπως παραγκωνισμένο. Η πετοσφαίριση χρειάζεται και αυτή όπως όλα τα αθλήματα, πόρους, δομές και μια γενικότερη κάλυψη-ασφάλεια που θα πείθουν παιδιά και γονείς να συμμετέχουν. Υπήρχαν ανέκαθεν σοβαρότατες ελλείψεις οι οποίες μπορούν να αναδειχθούν μέσω των ΜΜΕ. Τέλος, η συνεχής ενημέρωση για τα οφέλη θα ήταν χρήσιμη'. Και τελευταία η Λίνα εκφράζει την επιθυμία ' ' Η πολιτεία πρέπει να μεριμνήσει ώστε να γίνει επαγγελματική και η γυναικεία πετοσφαίριση, όπως και η ανδρική'.

5. Σύνοψη απαντήσεων.

Σύμφωνα με την ανάλυση του ερευνητικού υλικού διαμορφώθηκαν ορισμένες ενότητες. Παρακάτω παρουσιάζονται οι ενότητες αυτές ακολουθώντας τις ομάδες που σχηματίστηκαν αναφορικά με τα ειδικά χαρακτηριστικά των συμμετεχουσών γυναικών στην έρευνα.

5.1. Οικογένεια, Εργασία vs Αγωνιστικός Αθλητισμός.

Η παρούσα έρευνα δίνει προσοχή στην αγωνιστική πορεία των γυναικών. Αν και με τον αγωνιστικό αθλητισμό στην Ελλάδα συνήθως εννοούμε τον επαγγελματικό αθλητισμό και τον οικονομικό βιοπορισμό, τα πράγματα δεν είναι τα ίδια για όλα τα αθλήματα. Στο πλαίσιο αυτό αρκετές γυναίκες, συγκεκριμένα όσες είναι μητέρες ανέδειξαν το ζήτημα των αυξημένων οικογενειακών υποχρεώσεων ενώ από την άλλη πλευρά όσες δεν είναι μητέρες αλλά νεότερες και στην περίοδο των σπουδών τους έθεσαν το ζήτημα των σπουδών και της εύρεσης εργασίας. Φαίνεται από τα λεγόμενα τους λοιπόν ότι ο απλήρωτος αγωνιστικός αθλητισμός δεν μπορεί να συμβαδίσει είτε με την οικογένεια, είτε με την εργασία. Οι συμμετέχουσες στην έρευνα διέκριναν εμπόδια λόγω μητρότητας αλλά και λόγω εργασίας. Στην παρούσα φάση χρειάζεται να εμβαθύνει κανείς επίσης στο κατά πόσο η υποστήριξη που έχει μία μητέρα ή μία εργαζόμενη, ή ακόμη περισσότερο μία εργαζόμενη μητέρα είναι αρκετά για να μπορεί να συζητήσει την συμμετοχή της στον αθλητισμό ή ακόμα και στον αγωνιστικό αθλητισμό. Το γεγονός αυτό έρχεται στο προσκήνιο καθώς στην έρευνα συμμετείχαν και γυναίκες 35 ετών και άνω, οι οποίες είναι αθλήτριες, έχουν σπουδάσει και συνεχίζουν να αγωνίζονται και μετά το πέρας των σπουδών τους, ενώ ορισμένες από αυτές είναι και μητέρες. Πρόκειται για αθλήτριες οι οποίες, ως ένα βαθμό τουλάχιστον, δηλώνουν ότι αρνήθηκαν να παρατήσουν τον αθλητισμό και συγκεκριμένα την πετοσφαίριση, καθώς ήταν ένα πολύ μεγάλο μέρος της ζωής τους. Παρά τις δυσκολίες και τα εμπόδια συνέχισαν να αγωνίζονται, μέχρι το σημείο όπου ήταν πλέον ξεκάθαρο πως δεν μπορούσαν άλλο (λόγω ηλικίας).

Σύμφωνα με το ερευνητικό υλικό ο απλήρωτος αγωνιστικός αθλητισμός ειδικά στην πετοσφαίριση είναι ένας σημαντικός ανασταλτικός παράγοντας και για τις μικρότερες από τις συμμετέχουσες στην έρευνα, εκείνες δηλαδή που ανήκουν στην ηλικιακή κατηγορία από 19-35 ετών. Οι γυναίκες αυτές υπήρξαν αθλήτριες οι οποίες

αγωνίστηκαν και διέκοψαν νωρίτερα σε σχέση με τις μεγαλύτερές τους. Οι περισσότερες διέκοψαν λόγω σπουδών, πολλές από αυτές ήταν ακόμη και τη στιγμή της έρευνας, φοιτήτριες σε διάφορες πόλεις. Οι συμμετέχουσες αυτής της δεύτερης κατηγορίας, ανήκουν σε μία εποχή με σαφώς λιγότερα οφέλη από την Πολιτεία από τις προηγούμενες. Σε κάθε περίπτωση όμως ο κοινός παρονομαστής είναι ότι δεν μπορεί καμιά να αφιερώνει τόσο χρόνο και ενέργεια χωρίς έχει και τις αντίστοιχες απολαβές (εκτός και αν βιοπορίζεται από άλλες οικονομικές πηγές). Εδώ αναδεικνύεται και κάτι ακόμη. Ενώ οι μεγαλύτερες μεγάλωσαν μέσα στα γήπεδα, δεν ισχύει το ίδιο και για τις νεότερες που βιώνουν την ψηφιακή εποχή και απασχολούνται με πολλά περισσότερα πράγματα αντικαθιστώντας πιο εύκολα γενικότερα την σωματική άσκηση.

Είναι σημαντικό να υπογραμμίσουμε ότι οι γυναίκες που αγωνίστηκαν στο παρελθόν και σε υψηλές κατηγορίες (12 γυναίκες), είχαν ως σημαντική πρόκληση για να συνεχίσουν τις οικονομικές απολαβές σε αντίθεση με εκείνες που έπαιζαν μόνο σε χαμηλές τοπικές κατηγορίες. Φαίνεται ξεκάθαρα ότι οι οικονομικές απολαβές, παρόλες τις διακυμάνσεις που παρουσίασαν από χρονιά σε χρονιά, ήταν πάντα παρούσες και σε κάποιες περιπτώσεις και αρκετά ικανοποιητικές, ήταν αντίστοιχες της αγωνιστικής τους ζωής. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι ορισμένες από τις γυναίκες τις παρούσας έρευνας αν και δεν λάμβαναν αρχικά χρήματα, υποστήριξαν ότι μετά την αύξηση των οικογενειακών και επαγγελματικών υποχρεώσεων, η πετοσφαίριση πέρασε σε δεύτερη μοίρα. Παρόλα αυτά, διατήρησαν την αγωνιστική τους πορεία λόγω οικονομικής βοήθειας από τις ομάδες στις οποίες θα αγωνίζονταν. Αξίζει να σημειωθεί πως από τις 30 συμμετέχουσες στην έρευνα, οι 18 αγωνίστηκαν μόνο στην κεντρική Μακεδονία κυρίως σε χαμηλές κατηγορίες, ενώ από τις υπόλοιπες 12 που αγωνίστηκαν και σε άλλες περιοχές, οι 4 μόνο αμείβονταν ικανοποιητικά και αυτό συνέβαινε κυρίως όταν έπαιζαν στην Αθήνα.

Ο απλήρωτος αγωνιστικός αθλητισμός στην πετοσφαίριση ανάγκασε πολλές γυναίκες να σταματήσουν να προπονούνται, να χάσουν σημαντικές σωματικές δεξιότητες καθώς και κοινωνικές σχέσεις. Η απουσία αυτή με την σειρά της παρήγαγε συναισθηματική φόρτιση καθώς έχασαν από την ζωή τους μία ενσώματη κοινωνική πρακτική που ήταν σημαντική για αυτές, έχασαν ένα αγαπημένο κομμάτι της ζωής

τους. Αυτές οι απώλειες παράγουν τραύματα και πληγές που συνήθως οι γυναίκες αντιμετωπίζουν σιωπηλά. Όπως υπογράμμισαν αρκετές, όταν αποφάσισαν να σταματήσουν τον αγωνιστικό αθλητισμό ο κοινωνικός τους περίγυρος κατανόησε τους λόγους και αντέδρασαν υποστηρικτικά στην απόφαση αυτή χωρίς να προτείνουν άλλους τρόπους για να μην πληγωθούν οι αθλήτριες που σταματούσαν. Εδώ αναδεικνύεται και η απουσία υποδομών ώστε να μπορεί κανείς να παίζει χωρίς να ακολουθεί αυστηρό πρόγραμμα ή ακόμα και ερασιτεχνικά. Συνήθως οι αθλήτριες γίνονται προπονήτριες για να συνεχίσουν την επαφή με το άθλημα. Δίχως αυτό να είναι απαγορευτικό το σημειώνουμε γιατί είναι διαφορετικό να σταματά μία γυναίκα τον αγωνιστικό αθλητισμό γιατί δεν θέλει να συνεχίσει και άλλο γιατί δεν υπάρχει το υποστηρικτικό πλαίσιο να συνεχίσει εφόσον θέλει.

Τέλος, ένα συμπέρασμα που προέκυψε, ήταν πως παρόλη την έμφαση που δόθηκε από το σύνολο των συμμετεχουσών στην έρευνα, στο οικονομικό κίνητρο, στην ερώτηση σχετικά με τα σημαντικότερα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στην αθλητική τους καριέρα, η πλειοψηφία απάντησε πως το μεγαλύτερο εμπόδιο είναι η παρουσία κοινωνικής ανισότητας με βάση το φύλο, αναφορικά με τον αθλητισμό γενικότερα και πως η ανάγκη δημιουργίας οικογένειας βαραίνει κυρίως τις γυναίκες οι οποίες αντίθετα από τους άνδρες, αναγκάζονται συχνά να διακόψουν τον αθλητισμό πριν από τη θέλησή τους.

5.2. Μπαίνοντας και βγαίνοντας από το παιχνίδι. Κοινωνικότητα και πληγές.

Η ανάλυση του ερευνητικού υλικού έφερε στο προσκήνιο το πεδίο των κοινωνικών σχέσεων μέσα στο οποίο βρέθηκαν οι συμμετέχουσες στην έρευνα. Το πεδίο αυτό το συναντάμε συχνά πυκνά στα λεγόμενα των αθλητριών και των αθλητών. Ένα πλέγμα κοινωνικών σχέσεων που αντλεί τις ρίζες του από το ομαδικό παιχνίδι. Στην περίπτωση μας οι πετοσφαιρίστριες υπογράμμισαν την σημαντικότητα του να μπαίνει κανείς στο παιχνίδι όπως και του να βγαίνει από το παιχνίδι. Η συμμετοχή στο παιχνίδι καλλιεργεί την συνύπαρξη, την διαχείριση των ανταγωνισμών και των εντάσεων, το μοίρασμα μέσα και έξω από το παιχνίδι. Όπως χαρακτηριστικά σημειώνουν οι συμμετέχουσες στην έρευνα η πετοσφαίριση συνετέλεσε καταλυτικά

στην κοινωνικοποίησή τους και στην ανάπτυξη ομαδικού πνεύματος. Έμαθαν να διαχειρίζονται τα συναισθήματά τους, να λειτουργούν ομαδικά και να έχουν την αίσθηση του ανήκειν σε μια κοινότητα με κοινό στόχο και σκοπό. Πολλές από τις γυναίκες ανέφεραν πως η ενασχόληση με την πετοσφαίριση τις βοήθησε να ενδυναμώσουν τον χαρακτήρα τους και να αποβάλουν τη συστολή που ένιωθαν. Η κοινωνική τους ζωή επηρεάστηκε σαφώς θετικά και σημαντικά, καθώς δημιούργησαν φιλίες με γυναίκες οι οποίες μοιράζονταν το ίδιο πάθος και αγάπη για τον αθλητισμό και τις έφερε πολύ κοντά καθώς περνούσαν καθημερινά πολύ χρόνο μαζί στις προπονήσεις, προσπαθώντας για ένα κοινό στόχο. Έμαθαν να σέβονται τον αντίπαλο όπως σέβονται και τις συμπαίκτριές τους, όπως και να αποδέχονται την ήττα από έναν ανώτερο αντίπαλο, όπως ακριβώς και τη νίκη, καθώς είναι και τα δύο μέρος του παιχνιδιού αλλά και της ζωής γενικότερα. Μέσα από τον ομαδικό αθλητισμό έμαθαν να διαχειρίζονται την αδικία που κάποιες φορές ένιωσαν στο γήπεδο και αυτό τις βοήθησε να ανταπεξέλθουν σε παρόμοιες καταστάσεις στη ζωή.

Η συχνή αναφορά στην αίσθηση του ότι ανήκουν σε μία οικογένεια, κάτω από την ομαδικότητα και την αγάπη που αναφέρουν σε πρώτο βαθμό και την πειθαρχία και την υπομονή στην οποία εξασκούνται σε δεύτερο επίπεδο αναδεικνύει τους κανόνες και τους ρόλους στους οποίους εισέρχονται και συχνά προσομοιάζουν με οικογένεια ειδικά για να επισημάνουν το δέσιμο αλλά και το κοινό συμφέρον. Η έννοια της αίσθησης της οικογένειας χρειάζεται περισσότερη έρευνα. Αν και αναφέρονται στην οικογένεια που βρίσκουν στο ομαδικό παιχνίδι, οι περισσότερες αποχωρούν για την δική τους οικογένεια. Η αμφισημία αυτή εδράζει και στο επίσημο λόγο που αναπαράγεται μέσα στον αθλητισμό προκειμένου να αναπτυχθεί η αίσθηση της ενότητας. Παρόλα αυτά όπως ακριβώς και σε μία οικογένεια υπάρχουν εντάσεις, διαφωνίες, ιεραρχικές σχέσεις τις οποίες καλούνται τα μέλη να διαχειριστούν έτσι και ο αθλητισμός μεταξύ άλλων δραστηριοτήτων που βασίζονται στην ομαδική έκφραση αποτελεί ένα ακόμη πεδίο κοινωνικών σχέσεων. Χαρακτηριστική είναι η απάντηση μιας συμμετέχουσας πως ο ηγετικός ρόλος που είχε στην ομάδα της την βοήθησε να ανταπεξέλθει στον ρόλο της ως μητέρα καθώς είχε συνηθίσει να αναλαμβάνει ευθύνες και να τις φέρει εις πέρας. Εδώ θα πρέπει να επισημάνουμε ότι η εξιδανίκευση ενός πεδίου δράσης από το οποίο έχει αποχωρήσει κανείς συχνά δεν είναι αναπόφευκτο.

Στην περίπτωση μας αν και η αποχώρηση μπορεί να συμβεί και για λόγους διαπληκτισμών εντούτοις το γεγονός ότι αποχωρούν από μία μεταξύ άλλων και σωματική πρακτική που αφήνει ανοχύρωτο το σώμα το οποίο το οδηγεί πολύ γρήγορα στην στέρηση και ό,τι συνοδεύει την στέρηση αυτή. Ταυτόχρονα με την βιολογική στέρηση έρχεται και η κοινωνική στέρηση. Οι απώλειες αυτές πληγώνουν και πονάνε. Οι περισσότερες γυναίκες έκαναν λόγο για μεγάλη αλλαγή στη καθημερινότητά τους καθώς έχασαν σε μεγάλο βαθμό τις επαφές και κοινωνικές σχέσεις που είχαν μέσα στο γήπεδο, καθώς χάθηκε ένα σημαντικό μέρος της καθημερινής κοινωνικότητας τους το οποίο δυσκολεύτηκαν πολύ να αναπληρώσουν. Όντας μέλη μιας ομάδας με κοινά ενδιαφέροντα και σκοπό, ένιωθαν περισσότερο κοινωνικές και δημιουργικές. Όταν όμως αυτό έπαψε απομακρύνθηκαν και κλείστηκαν περισσότερο στον εαυτό τους, ενώ ταυτόχρονα στράφηκαν προς τις νέες τους προτεραιότητες ακόμη και αν αυτές δεν τους ήταν το ίδιο ευχάριστες με εκείνες που είχαν ως αθλήτριες. Η διακοπή των προπονήσεων δημιούργησε σύγχυση και μια έλλειψη ισορροπίας στην καθημερινότητά τους, καθώς αποτελούσε μέρος της ζωής τους για πολλά χρόνια. Τέλος εκτός από την κοινωνική επίπτωση της διακοπής της αγωνιστικής δράσης και των επαφών με τις συναθλήτριες-φίλες, μια άλλη παράμετρος την οποία οφείλουμε να λάβουμε σοβαρά υπόψιν, είναι η επιπλέον αρνητική επιρροή που είχε η ψυχολογία των περισσότερων συμμετεχουσών, καθώς η διακοπή των προπονήσεων επηρέασε αρνητικά και τη σωματική τους κατάσταση και ιδιαίτερα εκείνων οι οποίες έκαναν παιδιά και το σώμα τους άλλαξε ακόμη περισσότερο. Συνοψίζοντας, η αλλαγή που υπέστησαν αυτές οι γυναίκες στη ζωή τους ήταν απότομη και δραματική, καθώς από την διασκέδαση και την εκτόνωση μέσα στο γήπεδο, πέρασαν σε αρκετά διαφορετικές καταστάσεις και σε μια νέα πραγματικότητα κατά την οποία έπρεπε πλέον να στρέψουν την προσοχή τους σε νέες προτεραιότητες, όπως η εργασία, οι σπουδές και η δημιουργία οικογένειας τις περισσότερες φορές χωρίς υποστηρικτικό πλαίσιο. Το ίδιο υποστηρικτικό πλαίσιο η ύπαρξη του οποίου θα ήταν πολύ σημαντικό για να συνεχίσουν και να μην διακόψουν μία δραστηριότητα- στην περίπτωση μας, η πετοσφαίριση- κατά την οποία μοιράζονται με άλλα πρόσωπα μία ενσώματη κοινωνική πρακτική που αγαπούν.

6. Συμπεράσματα έρευνας.

Η παρούσα εργασία μελέτησε την ερασιτεχνική γυναικεία πετοσφαίριση στην κεντρική Μακεδονία και συγκεκριμένα σε πρώην αθλήτριες οι οποίες έχουν αγωνιστεί στην συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή, αλλά και σε άλλα μέρη της Ελλάδας. Μελέτησε τα εμπόδια που μπαίνουν στην αγωνιστική πορεία των γυναικών και ανέδειξε τις ανισότητες που υπάρχουν στον ελληνικό αθλητισμό, τόσο και ανάμεσα στον ανδρικό και γυναικείο, όσο και στη μεγάλη διαφορά προβολής σε σχέση με άλλα σπορ. Αναδύθηκαν κάποιες προκαταλήψεις της ελληνικής κοινωνίας σχετικά με τον γυναικείο αθλητισμό, αλλά και παθογένειες του αθλητικού συστήματος στη χώρα μας, όπως έλλειψη κινήτρων και υποδομών. Μέσα από ένα ερωτηματολόγιο ανοικτού τύπου ερωτήσεων οι συνομιλήτριες της έρευνας μου έδωσαν την δυνατότητα να καταγράψω συναισθήματα, εμπειρίες και αντιλήψεις. Μέσα από τις απαντήσεις των κοριτσιών, πήρα μια εικόνα της δικής τους, ξεχωριστής για την καθεμιά, πραγματικότητας μέσα από τον χώρο της πετοσφαίρισης. Μετέφεραν τα βιώματα, αλλά και τα παράπονά τους, τα οποία ίσως να μην είχαν εκφράσει ποτέ. Μέσα από το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο τους δόθηκε η δυνατότητα να εκφραστούν ελεύθερα και να μιλήσουν για τη δική τους εμπειρία. Παρατηρήθηκαν διαφορές σε κάποιες ερωτήσεις, ανάμεσα στις συνομιλήτριες και συγκεκριμένα ανάμεσα σε αυτές που η εμπειρία τους ήταν μόνο από τοπικά πρωταθλήματα και σε αυτές που μετά τα τοπικά, άνοιξαν τα φτερά τους και αγωνίστηκαν και σε ψηλότερες κατηγορίες, μέχρι και την Α1. Επίσης εντόπισα διαφορές σε συγκεκριμένες απαντήσεις ανάμεσα σε γυναίκες οι οποίες έχουν γίνει μητέρες και σε άλλες οι οποίες δεν έχουν γίνει. Οι πρώτες δήλωναν περισσότερα εμπόδια στη ζωή τους από τις δεύτερες, τα οποία προέκυπταν από τις αυξημένες οικογενειακές τους υποχρεώσεις.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, η πετοσφαίριση συντελεί στην κοινωνικοποίηση και στη σύναψη φιλικών σχέσεων, όπως επίσης και στην ανάπτυξη ομαδικού πνεύματος. Όσον αφορά τις χρηματικές τους απολαβές, τα οικονομικά κίνητρα για τις αθλήτριες είναι από ελάχιστα έως μηδενικά, γεγονός που καθιστά την επαγγελματική ενασχόληση με το άθλημα εξαιρετικά δύσκολη. Αυτό έχει αντίκτυπο

στην ανάπτυξη του αθλήματος, καθώς πολλοί γονείς βλέπουν άλλα δημοφιλέστερα σπορ ως ευκαιρία για οικονομική αποκατάσταση των παιδιών τους. Το οικονομικό ήταν και η συνηθέστερη απάντηση στο τι πιθανό να τους προκαλούσε να συνεχίζουν να παίζουν από τη στιγμή που θα είχαν και άλλες σημαντικές ασχολίες στη ζωή τους, όπως η οικογένεια και η εργασία. Οι νέες μητέρες ή σύζυγοι, τείνουν να διακόπτουν την αγωνιστική τους δράση, λόγω του νέου κοινωνικού τους ρόλου και σε συνδυασμό με την απουσία οικονομικών κινήτρων, η διακοπή έρχεται ως φυσικό επακόλουθο. Η διακοπή αυτή φέρνει και αρνητικά αποτελέσματα στην ψυχοσύνθεση των πετοσφαιριστριών, οι οποίες στη συντριπτική τους πλειοψηφία απάντησαν πως η κοινωνική τους ζωή άλλαξε προς το χειρότερο από τη στιγμή που διέκοψαν το σπορ. Οι οικογένειες των αθλητριών είναι υποστηρικτικές για όσο αυτές είναι μικρές. Όσο μετά πλησιάζουν τις πανελλαδικές εξετάσεις ή και μετά το πέρας των σπουδών που ουσιαστικά μπαίνουν στην αγορά εργασίας, οι οικογένειες και ο γενικότερος περίγυρός τους τείνει να απομακρύνει τις αθλήτριες από την πετοσφαίριση προκειμένου αυτές να σπουδάσουν, να εργαστούν ή να κάνουν οικογένεια. Τα αποτελέσματα της έρευνας οδήγησαν και σε κάποια άλλα συμπεράσματα, όπως αυτό των έμφυλων διακρίσεων και των ανισοτήτων που προκύπτουν από αυτές. Οι ανισότητες αυτές είχαν να κάνουν με τις αμοιβές στη γυναικεία άθληση γενικότερα, αλλά και στην γυναικεία πετοσφαίριση, η οποία δεν είναι επαγγελματική όπως αυτή των ανδρών. Οι κοπέλες αγωνίζονται στις ομάδες χωρίς ένσημα και ασφάλεια, ακόμη και στην Α1 γυναικών. Τα "πρέπει" της ελληνικής κοινωνίας και τα στερεότυπα σχετικά με τον κοινωνικό προορισμό της γυναίκας υπάρχουν δυστυχώς ακόμη. Ίσως από μια περιοχή σε άλλη να διαφέρει η έκταση του προβλήματος, από τις απαντήσεις όμως που έλαβα προκύπτει πως στη συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή οι γυναίκες έρχονται αντιμέτωπες με μια κοινωνική πραγματικότητα, κατά την οποία εργασία και οικογένεια ταυτόχρονα αποτελεί δύσκολο συνδυασμό. Πόσο μάλλον όταν σε αυτά προστίθεται και η πετοσφαίριση, ένα σπορ το οποίο δεν προσφέρει ιδιαίτερα οικονομικά κίνητρα. Συχνά μάλιστα απαιτεί την οικονομική επιβάρυνση των αθλητριών, όταν οι ομάδες δεν πληρώνουν ούτε τα οδοιπορικά τους, ενώ ταυτόχρονα οι ίδιες ξοδεύουν αρκετό από τον ελεύθερο χρόνο τους.

Η αίσθηση που αφήνουν οι απαντήσεις των κοριτσιών είναι πως έχουν επίγνωση της ελληνικής πραγματικότητας και εκφράζουν βιώματα αλλά και παράπονα για αυτή, ενώ

στο τέλος κάνουν και κάποιες προτάσεις με βάση την εμπειρία τους για την ανάδειξη και προώθηση της πετοσφαίρισης.

6.1. Προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

Στην Ελλάδα η πετοσφαίριση δυστυχώς θεωρείται άθλημα για τις γυναίκες. Οι ακαδημίες αλλά και τα αγωνιστικά τμήματα πετοσφαίρισης σε όλη τη χώρα, δουλεύουν κυρίως με γυναίκες οι οποίες αναζητώντας ένα σπορ χωρίς σωματική επαφή, την επιλέγουν. Τα αγόρια σε συντριπτικό ποσοστό αναζητούν το ποδόσφαιρο, το μπάσκετ, αθλήματα επαφής ή και άλλα. Ο αριθμός των αγοριών στην πετοσφαίριση είναι πολύ μικρός και αυτό προβληματίζει. Ίσως όμως όχι αρκετά, καθώς δεν έχουμε δει ούτε για τα αγόρια κάποια παρέμβαση της πολιτείας, ώστε αυτά να ασχοληθούν με αυτό το σπορ. Ενδεχομένως μία έρευνα σχετικά με τους λόγους που η ανδρική πετοσφαίριση βρίσκεται τόσο χαμηλά στις προτιμήσεις των νέων επίδοξων αθλητών, να έριχνε φως σε αυτό το φαινόμενο και να βοηθούσε στην αντιστροφή του, διότι πρόκειται για ένα σπορ εντυπωσιακό το οποίο, κατά την ταπεινή μου άποψη, είναι η αποθέωση της ομαδικότητας, καθώς χωρίς συνεργασία των παικτών, δεν μπορεί να υφίσταται λόγω της φύσης και των κανονισμών που διέπουν το εντυπωσιακό αυτό σπορ.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Αθανασοπούλου, Λ. (2020). Η έμφυλη διάσταση στην προπονητική της καλαθοσφαίρισης στην Ελλάδα. Διπλωματική εργασία. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Αλμπανίδης, Ε. (2004). Ιστορία της Άθλησης στον αρχαίο Ελληνικό κόσμο. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις «SALTO».

Γιαννακόπουλος, Γ. (2020). Ο γυναικείος αθλητισμός στον έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο. Πτυχιακή εργασία. Αθήνα: Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Γρυπάρη, Χ. (2016). Αθλητισμός, Γυναίκα & Ισότητα. Διπλωματική εργασία. Σπάρτη: Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου.

Δογάνης, Γ. (1990). Η ψυχολογία στη Φυσική Αγωγή και τον Αθλητισμό. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις «SALTO». 229-232.

Ζαϊμάκης, Γ. και Ν. Κοταρίδης (επιμ.). (2013). Ποδόσφαιρο και κοινότητες οπαδών: Αντιπαλότητες και πολιτικές της ταυτότητας. Αθήνα: Πλέθρον.

Καμπερίδου, Ε. (2009). «Κοινωνικό φύλο – βιολογικό φύλο: Το φύλο στον αθλητισμό και η διαχρονικότητα του γυναικείου αποκλεισμού». Στο Γυναίκα και άθληση, Τόμος VII 2009/2010. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.

Καμπερίδου, Ε. (2011). Κοινωνικό φύλο, κοινωνικό κεφάλαιο, πολυπολιτισμικότητα και αθλητισμός. Εκδόσεις: Τελέθριο.

Κουλούρη, Χ. (1997). Αθλητισμός και όψεις της αστικής κοινωνικότητας. Γυμναστικά και αθλητικά σωματεία, 1870-1922, ΙΑΕΝ-ΓΓΝΓ, αρ.32, ΚΝΕ-ΕΙΕ, Αθήνα 1997.

Κουρτεσοπούλου, Α. (2007). Σχέσεις μεταξύ των φύλων στον αθλητισμό: Εμπειρίες αθλητριών με προπονητές και προπονήτριες. Μεταπτυχιακή διατριβή. Κομοτηνή: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης,

Λεκάκης, Ν., Φουντούκη, Α. & Ντοβόλη, Α. (2022) Ο αντίκτυπος της νόσου Covid-19 στον Ελληνικό αθλητικό κόσμο: μια κοινωνιολογική προσέγγιση. Περιοδικό Διοίκησης Αθλητισμού και Αναψυχής. 2022, 19 (1), 37-48.

Λελεδάκης, Κ. (2006). «Η αίσθηση της πρακτικής: Μια θεωρία κοινωνικής κατασκευής του υποκειμένου, κοινωνικής δράσης και αναπαραγωγής της κοινωνίας». Επίμετρο στο P. Bourdieu. Η Αίσθηση της Πρακτικής. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, σσ. 433-450.

Μπακαλάκη, Α. (2010). «Για το κοινωνικό φύλλο στην ανθρωπολογία και την ελληνική εθνογραφία: Φύλο και Κοινωνικές Επιστήμες στη Σύγχρονη Ελλάδα». Στο Β. Καντσά, Β. Μουτάφη, Ε. Παπαταξιάρχης (επιμ.). Φύλο και Κοινωνικές Επιστήμες στη Σύγχρονη Ελλάδα. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, σσ. 51-88.

Μπάουμαν, Σ. & Τσορμπατζούδης, Χ. (1998). Ψυχολογία στον αθλητισμό. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Μαϊάνδρος

Περιοδικό Διοίκησης Αθλητισμού και Αναψυχής. 2022, 19(1), 37-48.

Παπαδοπούλου, Σ.Κ., Παπαδοπούλου, Σ.Δ., Χασαπίδου, Μ. (2009). «Εικόνα σώματος, διαιτητικές διαταραχές και αθλητική τριάδα». Στο Γυναίκα & άθληση. Τόμος VII 2009/2010. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.

Σπύρος, Θ. (2017) Οπαδοί και δημόσιος λόγος : Μ.Μ.Ε, οπαδικός τύπος και διαδίκτυο. Αδημοσίευτο κείμενο, Ηράκλειο, 1-11.

Ξενόγλωσση

Bibi, J., Lei, Y., Khan, A. (2023). Factors Influencing the Frequency of Female Sports Participation in Pakistan. Human Nature Journal of Social Sciences.Vol.4, No4(December 2023), pp.28-38.

Farzaneh, S., Rahavi Ezabadi, R., Sadat Khalili Rad, S., Khalili Marandi, P., Ranawat, V. (2021). Identifying Barriers to Women's Participation in Sports Activities in both Urban and Rural Communities. *International Journal of Human Movement and Sports Sciences* 9(3): pp.536-542, 2021.

Hopkins, C., Hopkins, C., Kanny, S., Watson, A. (2022). A Systematic Review of Factors Associated with Sport Participation among adolescent Females. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2022, pp.1-16.

Iso-Ahola, S. E. (1982). Toward a social psychological theory of tourism motivation: A rejoinder. *Annals of tourism research*, 9(2), 256-262.

Pacheco, L., Mas, F., Olivarez, A., & Avila, M. (2012). Motivational factors related to female participation in collegiate sports. *Journal of Human Sport and exercise*, vol 7 num.4, 2012, pp. 783-793.

Pateraki, M & Zografou, M. (2015). Avoiding dilemmas in film analysis: A proposal for emic perspective in anthropological analysis of cinematic dance in Greece. *Papers in ethnology and anthropology*, Τόμος 25 (n.s.no 14), σ.29-48.

Sindik, J., Mikic, Z., Dodigovic, L., Corak, S. (2016). Analysis of the Relevant Factors for the Engaging Women in Various Sports in Croatia. *Monten. J. Sports Sci. Med.* 5 (2016) 1: 17–28.

Ηλεκτρονικές πηγές.

Γενική Γραμματεία Αθλητισμού. Ανακτήθηκε 5/3/2024 από [ΜΗΤΡΩΟ \(gga.gov.gr\)](http://mhtpqo.gga.gov.gr)

Ένωση Πετοσφαιρικών Σωματείων Θεσσαλονίκης. Ανακτήθηκε 28/3/2024 από [Αρχική - ΕΝΩΣΗ ΠΕΤΟΣΦΑΙΡΙΚΩΝ ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ \(epesth.gr\)](http://archi-enoση-petosphairikwn-somat-eiwn-thessalonikhs.epesth.gr)

Ένωση Σωματείων Πετοσφαίρισης Μακεδονίας. Ανακτήθηκε 19/3/2024 από [Αρχική Σελίδα - Ένωση Σωματείων Πετοσφαίρισης Μακεδονίας - espem.gr](http://archi-selida-enoση-somat-eiwn-petosphairikhs-makedonias-espem.gr)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Ανακτήθηκε 23/3/2024 από [Κείμενα που εγκρίθηκαν - Ο αντίκτυπος της νόσου Covid-19 στη νεολαία και στον αθλητισμό - Τετάρτη 10 Φεβρουαρίου 2021 \(europa.eu\)](#)

Ελληνική Ομοσπονδία Πετοσφαίρισης. Ανακτήθηκε 16/4/2024 από [Ιστορία | ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΠΕΤΟΣΦΑΙΡΙΣΗΣ \(volleyball.gr\)](#)

SPORTIF BAKIS SPOR VE EGITIM BILIMLERI DERGISI (Αθλητική επισκόπηση Εφημερίδα αθλητισμού και εκπαιδευτικών επιστημών). Ανακτήθηκε 22/4/2024 από [Gender Approach in Sports: A Qualitative Study on the Social Experiences of Female Volleyball Players – DOAJ](#)

Παράρτημα Α : Ερωτηματολόγιο

Ονομάζομαι Ιωάννης Σταυρόπουλος και είμαι μεταπτυχιακός φοιτητής του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου στη σχολή «Κοινωνικών επιστημών», με αριθμό μητρώου 523621. Στο πλαίσιο εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας στο πρόγραμμα σπουδών « Αθλητικές Σπουδές: Κοινωνιολογία, Ιστορία, Ανθρωπολογία» πραγματοποιώ έρευνα με θέμα «Περιορισμοί και προκλήσεις στην αγωνιστική πορεία των γυναικών. Η περίπτωση της ερασιτεχνικής πετοσφαίρισης στην Κεντρική Μακεδονία», με την επίβλεψη της Κυρίας Μιμήνας Πατεράκη (Μέλος ΣΕΠ). Η συμμετοχή σας στην έρευνά μου, θα με βοηθήσει να εξάγω χρήσιμα συμπεράσματα για το άθλημα της πετοσφαίρισης των γυναικών στην κεντρική Μακεδονία και να εντοπίσω τους λόγους για τους οποίους διακόπτουν ή διατηρούν την αγωνιστική τους πορεία στο άθλημα. Τα δεδομένα που θα συλλεχθούν από το παρακάτω ερωτηματολόγιο είναι εμπιστευτικές, αφορούν αποκλειστικά την έρευνα αυτή και θα χρησιμοποιηθούν καθαρά και μόνο για λόγους ερευνητικούς. Οι απαντήσεις σας είναι απόλυτα εμπιστευτικές και ανώνυμες.

Σας ευχαριστώ.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Φύλο :   Α   ☐   Θ   ☐   Άλλο   ☐

Ηλικία: 19-25   ☐   25-30   ☐   30-35   ☐   < 50   ☐   >50   ☐

Εκπαίδευση:

ΔΙΑΛΕΞΤΕ ΤΟ ΥΨΗΛΟΤΕΡΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΑΣ	ΝΑΙ
Υποχρεωτική εκπαίδευση	
Απόφοιτη/ος Λυκείου	
Απόφοιτη/ος Ιδιωτικής σχολής/ΙΕΚ	
Απόφοιτη/ος Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	
Μεταπτυχιακές Σπουδές	
Διδακτορικές Σπουδές	

Επάγγελμα :

Τόπος κατοικίας/καταγωγής:

Οικογενειακή κατάσταση:

1. Ποιοι ήταν οι λόγοι για τους οποίους επιλέξατε να ασχοληθείτε με την πετοσφαίριση;
2. Σε ποιες κατηγορίες αγωνιστήκατε : Τοπικά ή/και εθνικά πρωταθλήματα και πόσα χρόνια;

Έτη συμμετοχής σε Τοπικό	Έτη συμμετοχής σε Εθνικό(A1, A2, PRE LEAGUE)

3. Με ποιους τρόπους πιστεύετε ότι έχει επηρεάσει η πετοσφαίριση τη ζωή σας;

4. Στην περιοχή/περιφέρειά σας, δίνονται οικονομικά κίνητρα ώστε να ασχοληθεί κάποια/ος επαγγελματικά με την πετοσφαίριση;
5. Περιγράψτε τη διακύμανση των οικονομικών σας απολαβών κατά τις περιόδους α. 2004-2014 και β. 2014-σήμερα.
6. Είχατε οικονομικά οφέλη κατά τη διάρκεια της αγωνιστικής σας πορείας;
7. Έχετε αγωνιστεί σε ομάδες άλλων περιοχών της Ελλάδας και αν ναι διαπιστώσατε ομοιότητες ή διαφορές ως προς τα οικονομικά οφέλη με αθλήτριες άλλων περιοχών;
8. Μπορούσατε να ζήσετε από τις απολαβές αυτές;
9. Τι άλλο πιστεύετε πως θα σας προκαλούσε να συνεχίσετε την αγωνιστική σας δράση;
10. Πως επηρέασε το σώμα σας την αθλητική σας πορεία; Είχατε θετικές ή αρνητικές αντιδράσεις από την κερκίδα; Πως σας επηρέασε αυτό;
11. Σε ποια ηλικία σταματήσατε την αγωνιστική σας πορεία; Ποιοι ήταν οι κυριότεροι λόγοι για αυτή σας τη διακοπή;
12. Με ποιους τρόπους αντέδρασε ο κοινωνικός σας περίγυρος στην επιλογή σας αυτή;
13. Με ποιους τρόπους επηρεάστηκε η κοινωνική σας ζωή μετά από αυτή την επιλογή σας;
14. Αν μπορούσατε εσείς να σχεδιάσετε την αγωνιστική πορεία άλλων γυναικών με βάση τη δική σας εμπειρία τι θα κάνατε;
15. Ποια εμπόδια πιστεύετε πως αντιμετωπίζει μια γυναίκα στην καριέρα της;
16. Με ποιους τρόπους αντιδρούσε ο κοινωνικός σας περίγυρος σε αυτή σας τη δραστηριότητα; (γονείς, σύντροφος, φίλοι, συνάδελφοι).
17. Με ποιους τρόπους η πολιτεία και τα ΜΜΕ μπορούν να υποστηρίξουν την πετοσφαίριση στην Ελλάδα;

Ιωάννης Σταυρόπουλος, «Περιορισμοί και προκλήσεις στην αγωνιστική πορεία των γυναικών. Η περίπτωση της ερασιτεχνικής πετοσφαίρισης στην Κεντρική Μακεδονία.»

**Δίνω τη συγκατάθεσή μου να χρησιμοποιηθούν τα παραπάνω από τον Κύριο
Σταυρόπουλο για την έρευνά του.**

Υπέθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 1599/1986 και τα άρθρα 2,4,6 παρ. 3 του Ν. 1256/1982, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας και δεν προσβάλλει κάθε μορφής πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον.